Mali i Zi / Crna Gora
Komuna e Tuzit / Opština Tuzi
Kryetari i Komunës
Predsjednik Opštine
Nr./Br. 01-041/26-9344/1

Rruga Tuz nr. 1 , nr. 44
Ulica Tuzi br.1 , br. 44
+382 20 **875 167**
kryetari@tuzi.org.me
Tuz – Tuzi, 06.11.2026. godine

Na osnovu člana 167 Zakona o lokalnoj samoupravi („Službeni list CG", br. 02/18, 34/19, 38/20, 50/22, 84/22, 81/25, 98/25), člana 101 stav 7 Statuta opštine Tuzi („Službeni list CG - opštinski propisi", broj 24/19, 05/20, 51/22, 55/22, 15/26), predsjednik opštine Tuzi, donio je

Z A K L J U Č A K

1. **Utvrđuje se Nact Lokalnog plana upravljanja komunalnim i neopasnim građevinskim otpadom za teritoriju opštine tuzi za period 2026-2029.**

2. **Nacrt Lokalnog plana upravljanja komunalnim i neopasnim građevinskim otpadom za teritoriju opštine tuzi za period 2026-2029**, stavlja se na Javnu raspravu u trajanju od 15 dana, počev od 06.11.2026. godine zaključno sa 20.11.2026. godine.

3. Javnu raspravu organizuje Sekretarijat za razvoj i projekte Opštine Tuzi, prema Programu javne rasprave koji je sastavni dio ovog zaključka.

4. Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Në bazë të nenit 167 të Ligjit mbi vetëqeverisje lokale („Fleta zyrtare e MZ", numër 02/18, 34/19, 38/20, 50/22, 84/22, 81/25, 98/25), nenit 101 paragrafit 7 të Statutit të Komunës së Tuzit („Fleta zyrtare e MZ – dispozitat komunale", numër 24/19, 05/20, 51/22, 55/22, 15/26), kryetari i Komunës së Tuzit, ka sjellë:

K O N K L U D I M

1. Përcaktohet **Drafti i Planit lokal për menaxhimin e mbeturinave komunale dhe mbeturinave jo të rrezikshme të ndërtimit për territorin e Komunës së Tuzit, për periudhën 2026–2029.**

2. **Drafti i Planit lokal për menaxhimin e mbeturinave komunale dhe mbeturinave jo të rrezikshme të ndërtimit për territorin e Komunës së Tuzit, për periudhën 2026–2029**, vihet në diskutim publik në kohëzgjatje prej 15 ditësh, duke filluar nga data 06.11.2026 përfundimisht më datën 20.11.2026.

3. Shqyrtimin publik e organizon Sekretariati për zhvillim dhe projekte i Komunës së Tuzit, sipas programit të shqyrtimit publik i cili është pjesë përbërëse e këtij konkludimi.

4. Ky konkludim hynë në fuqi ditën e sjelljes.

Crna Gora - Mali i Zi, Opština Tuzi - Komuna e Tuzit PREDSJEDNIK - KRYETARI Tuzi - Tuz

PREDSJEDNIK / KRYETARI,
Lindon Gjelaj

LINDON GJELAJ

Predsjednik opštine Tuzi, zaključkom broj 01-041/26-9344/1 od 06.11.2026.godine, utvrdio je **Nacrt Lokalnog plana upravljanja komunalnim i neopasnim građevinskim otpadom za teritoriju opštine tuzi za period 2026-2029**, koji se stavlja se na Javnu raspravu u trajanju od 15 dana, počev od 06.11.2026. godine zaključno sa 20.112026. godine.

PROGRAM JAVNE RASPRAVE

1. Nacrt naznačenog plana objaviće se na internet site-u opštine Tuzi http:/ www.tuzi.org.me i dostaviti:
   - odbornicima Skupštine opštine Tuzi,
   - potrošačkim jedinicama budžeta,
   - nevladinom sektoru.
2. Javna rasprava sprovešće se u elektronskoj, pisanoj i usmenoj formi.
3. **Centralna javna rasprava održaće se u zgradi Skupštine opštine Tuzi, 16.11.2026.godine, sa početkom u 11:00 časova.**
4. Organ uprave opštine Tuzi, nadležan za sprovođenje javne rasprave je Sekretarijat za razvoj i projekte.
5. Primjedbe, predlozi i sugestije dostavljaju se u pisanoj formi na adresu: Sekretarijat za razvoj i projekte Opštine Tuzi, Tuzi, ul.1 br.44, 81206 ili na e-mail: tuzi@tuzi.org.me do isteka roka za javnu raspravu.
6. Sekretarijat za razvoj i projekte će razmotriti primjedbe, predloge i sugestije učesnika javne rasprave i sačiniti Izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi.

SEKRETARIJAT ZA RAZVOJ I PROJEKTE

Kryetari i komunës së Tuzit, me konkludimin numër 01-041/26-9344/1 prej më 06.11.2026, ka përcaktuar **Draftin e Planit lokal për menaxhimin e mbeturinave komunale dhe mbeturinave jo të rrezikshme të ndërtimit për territorin e Komunës së Tuzit, për periudhën 2026–2029,** i cili vihet në diskutim publik në afat prej 15 ditësh, duke filluar me 06.11.2026 përfundimisht më datën 20.11.2026.

PROGRAMI I SHQYRTIMIT PUBLIK

1. Drafti i planit në fjalë do të publikohet në web-faqen e Komunës së Tuzit, http:/ www.tuzi.org.me dhe do të dorëzohet:
   - këshilltarëve të Komunës së Tuzit.
   - njësive shpenzuese të buxhetit
   - sektorit joqeveritar
2. Shqyrtimi publik do të realizohet në formë elektronike, të shkruar dhe gojarisht.
3. **Shqyrtimi publik qendror do të mbahet në ndërtesën e Kuvendit të komunës së Tuzit, më 16.11.2026 me fillim në orën 11:00.**
4. Organi i administratës lokale të Tuzit, kompetent për realizimin e shqyrtimit publik është Sekretariati për zhvillim dhe projekte.
5. Vërejtjet, propozimet dhe sugjerimet, dorëzohen në formë të shkruar në adresën: Sekretariati për zhvillim dhe projekte i Komunës së Tuzit, Tuz, rr.1 nr.44, 81206 ose në email adresën: tuzi@tuzi.org.me deri në skadimin e afatit për shqyrtim publik.
6. Sekretariati për zhvillim dhe projekte do t'i shqyrtojë vërejtjet, propozimet dhe sugjerimet të pjesëmarrësve të shqyrtimit publik dhe të hartojë Raportin mbi realizimin e shqyrtimit publik.

SEKRETARIATI PËR ZHVILLIM DHE PROJEKTE

Interreg

Co-funded by the European Union

IPA Croatia – Bosnia and Herzegovina – Montenegro

TO 0 WASTE

OPŠTINA TUZI

LOKALNI PLAN UPRAVLJANJA KOMUNALNIM I NEOPASNIM GRAĐEVINSKIM OTPADOM ZA TERITORIJU OPŠTINE TUZI ZA PERIOD 2026-2029.

NACRT

Novembar 2026.

SADRŽAJ

1 UVOD4

2 OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE5

2.1 Geografski položaj5

2.2 Stanovništvo10

2.3 Društvene aktivnosti11

2.3.1 Društvene djelatnosti11

2.3.2 Privreda13

2.4 Turizam i manifestacije14

3 ANALIZA TRENUTNOG STANJA UPRAVLJANJA OTPADOM15

3.1 Pravni akti15

3.1.1 Odgovornost pri upravljanju otpadom16

3.1.2 Zakonodavstvo EU u oblasti otpada17

3.1.3 Zakon o životnoj sredini Crne Gore23

3.1.4 Zakon o komunalnim djelatnostima24

4 KOLIČINE I TOKOVI OTPADA26

4.1 Vrste, količine i karakteristike otpada26

4.2 Postupanje sa otpadom31

5 POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA33

5.1 Stručnost, raspoloživa mehanizacija i infrastruktura upravljanja otpadom33

5.1.1 Odvojeno sakupljanje otpada39

5.2 Divlje deponije43

6 ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA45

6.1 Cijena usluga45

6.2 Troškovi sakupljanja, transporta, odlaganja, odvojenog sakupljanja45

6.3 Primjena principa „zagađivač plaća“46

6.4 Finansijska održivost48

6.4.1 Troškovi usled transporta otpada i korišćenja transfer stanice49

6.4.2 Troškovi usled centralizovanog (opcija C2a) i decentralizovanog (opcija C2b) tretmana biootpada – poređenje50

7 PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA51

7.1 Demografski i privredni razvoj51

7.1.1 Procjena budućih količina otpada usled dinamike demografije52
7.1.2 Procjena budućih količina otpada usled razvoja privrede54
7.2 Projekcije po godinama planskog perioda54
8 CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM55
8.1 Sprječavanje nastanka otpada57
8.2 Odvojeno skupljanje otpada57
8.2.1 Postupanje ambalažnim otpadom63
8.2.2 Postupanje sa kabastim otpadom63
8.2.3 Otpadni tekstil64
8.2.4 Postupanje sa biootpadom64
8.2.5 Postupanje sa komunalnim opasnim otpadom65
8.2.6 Postupanje sa neopasnim građevinskim otpadom66
8.2.7 Postupanje sa poljoprivrednim otpadom68
8.2.8 Posebni tokovi otpada (baterije, otpadna ulja, elektronski otpad i dr.)70
8.3 Smanjenje odlaganja otpada73
8.4 Nelegalna odlaganja otpada – divlje deponije74
8.5 Kanalizacioni mulj76
8.6 Ojačavanje kolektivne svijesti– edukacija77
9 AKCIONI PLAN77
10 MONITORING I IZVJEŠTAVANJE78
10.1 Indikatori uspjeha – Kvantifikacija78
10.2 Izvještavanje78
11 ZAKLJUČAK79

1 UVOD

Upravljanje otpadom predstavlja jedan od značajnih elemenata zaštite životne sredine, očuvanja prirodnih resursa i zaštite zdravlja ljudi. Porast količine otpada, povećanje potrošnje prirodnih resursa i različitost vrsta otpada koje nastaju kao posljedica razvoja stanovništva, privrede i urbanizacije nameću potrebu za uspostavljanjem efikasnog, održivog i funkcionalnog sistema upravljanja otpadom. Neadekvatno postupanje sa otpadom može dovesti do zagađenja zemljišta, površinskih i podzemnih voda i vazduha, kao i do narušavanja kvaliteta života stanovništva i prirodnih ekosistema. Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom ("Službeni list Crne Gore", br. 034/24 od 12.04.2024, 092/24 od 25.09.2024, 128/26), gdje je Članom 30 propisano da „ Lokalni plan donosi skupština Glavnog grada, Prijestonice i opštine, na period na koji je donijet Državni plan“, kao i „Lokalni plan mora biti usaglašen sa Državnim planom.“ Opština Tuzi je izvršila reviziju prethodnog i izradu novog Lokalnog plana upravljanja otpadom za period 2025-2029. godine.

Obaveza / mjera	Konkretna obaveza opštine	Osnov
Donošenje i sprovođenje LPUO	Usaglasiti plan sa DPUO, pribaviti saglasnost Ministarstva prije skupštinskog usvajanja. Za sprovođenje odgovara predsjednik opštine.	Član 30
Finansiranje i dinamika realizacije	Utvrditi mjere, rokove i izvore finansiranja.	Član 30 stav 4
Odvojeno sakupljanje	Planirati sakupljanje i transport komunalnog i građevinskog otpada iz domaćinstava, uključujući kabasti otpad.	Član 30 stav 4
Reciklažno dvorište	Definisati aktivnosti, prihvatljive tokove i način predaje otpada na dalju obradu.	Član 30 stav 4
Neuređena odlagališta	Evidentirati lokacije, odrediti sanaciju ili rekultivaciju i spriječiti ponovno odlaganje.	Član 30 stav 4
Zaštićena područja	Posebno urediti sakupljanje i dostaviti nacrt plana upravljaču područja na mišljenje.	Član 30 st. 4 i 6
Opasne frakcije iz domaćinstava	Definisati odvojeno sakupljanje i bezbjednu predaju.	Član 30 stav 4
Edukacija i prevencija	Predvidjeti smanjenje nastanka otpada i informisanje građana.	Član 30 stav 4

Za formiranje Lokalnog plana o upravljanju otpadom za opštinu Tuzi za period 2026–2029., korišćeni su Strateški plan razvoja opštine Tuzi za period 2021-2026., Državni plan upravljanja otpadom 2025-2029., važeći zakonski i podzakonski akti republike Crne Gore.

Savremeni pristup upravljanju otpadom zasniva se na principu hijerarhije upravljanja otpadom, prema kojem prioritet treba dati sprječavanju nastanka otpada i smanjenju njegovih količina, zatim pripremi za ponovnu upotrebu, reciklaži i drugim oblicima prerade i energetskog ili drugog iskorišćavanja otpada, dok odlaganje na deponije predstavlja krajnju opciju. Na ovaj način otpad se ne posmatra isključivo kao materijal koji treba

ukloniti, već sve više kao potencijalni resurs koji se može ponovo uključiti u proizvodni ciklus. Ovakav pristup predstavlja osnovu prelaska sa linearnog na cirkularni model privrede.

Efikasan sistem upravljanja otpadom podrazumijeva organizovanje svih faza postupanja sa otpadom, počev od njegovog nastanka, preko odvojenog sakupljanja, transporta, privremenog skladištenja i sortiranja, do ponovne upotrebe, reciklaže, drugih postupaka prerade i, kada je to neophodno, konačnog odstranjivanja. Pri tome je od posebnog značaja uspostavljanje odgovarajuće infrastrukture, jasno definisanje nadležnosti svih učesnika u sistemu, kao i kontinuirano praćenje količina i vrsta otpada. U Crnoj Gori upravljanje otpadom predstavlja djelatnost od javnog interesa i uređeno je Zakonom o upravljanju otpadom, kojim se regulišu vrste i klasifikacija otpada, planiranje, uslovi i način upravljanja otpadom, kao i druga pitanja od značaja za ovu oblast. Zakonom su definisane obaveze proizvođača i imalaca otpada, jedinica lokalne samouprave, sakupljača, prevoznika i obrađivača otpada, kao i način evidentiranja i izvještavanja o nastalim količinama i načinu postupanja sa otpadom.

Planski okvir u oblasti upravljanja otpadom dodatno je definisan Državnim planom upravljanja otpadom za period 2025–2029. godine. Ovim dokumentom utvrđeni su pravci razvoja sistema upravljanja otpadom u Crnoj Gori, sa posebnim naglaskom na unapređenje selekcije otpada na mjestu nastanka, povećanje ponovne upotrebe i reciklaže, razvoj neophodne infrastrukture, unapređenje sistema monitoringa i uspostavljanje funkcionalnog informacionog sistema za upravljanje otpadom. Poseban značaj u okviru sistema upravljanja otpadom ima lokalni nivo, imajući u vidu da se najveći dio komunalnog otpada generiše upravo na teritoriji jedinica lokalne samouprave. Zbog toga je neophodno uspostaviti sistem koji omogućava pouzdano evidentiranje količina i vrsta otpada, praćenje njegovog kretanja i načina postupanja, kao i redovno izvještavanje nadležnih organa. Kvalitetni i ažurni podaci predstavljaju osnovu za pravilno planiranje kapaciteta za sakupljanje, transport, obradu i odlaganje otpada, kao i za donošenje odgovarajućih mjera za smanjenje njegovog nastanka.

Nacrt Plana prolazi postupak propisan Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu: nadležni organ odlučuje o potrebi izrade strateške procjene, a nacrt se, u skladu sa članom 30 Zakona o upravljanju otpadom, dostavlja na mišljenje JP „Nacionalni parkovi Crne Gore“ (Nacionalni park „Skadarsko jezero“) i upravljaču Spomenika prirode „Kanjon Cijevne“. Ishod ovih postupaka biće naveden u konačnoj verziji Plana.

Plan upravljanja otpadom stoga predstavlja osnovni instrument za organizovanje i unapređenje sistema upravljanja otpadom na određenom području. Njegova svrha je da, na osnovu postojećeg stanja i raspoloživih podataka, definiše ciljeve, mjere, aktivnosti i potrebnu infrastrukturu za uspostavljanje efikasnog i održivog sistema, uz poštovanje zakonskih obaveza i principa zaštite životne sredine. Poseban značaj plana ogleda se u povezivanju tehničkih, organizacionih, ekonomskih i ekoloških aspekata upravljanja otpadom u jedinstven sistem.

Za reciklabilnu primarno izdvojenu frakciju u dokumentu se koristi termin „reciklabilni otpad“ , a za mješani komunalni otpad nakon izdvojenih reciklabilnih frakcija koristi se termin „rezidualni komunalni otpad“.

2 OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE

2.1 Geografski položaj

Opština Tuzi nalazi se na jugoistoku Crne Gore i prostire se na površini od 246,8 km², što predstavlja 1,79% ukupne teritorije Crne Gore. Sjedište opštine nalazi se u Tuzima. U skladu sa Zakonom o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore, teritorija Opštine Tuzi obuhvata naselje Tuzi, kao naselje gradskog karaktera, kao i brojna druga naselja, među kojima su: Arza, Barlaj, Vuksanlekaj, Gornja Selišta, Gornji Milješ, Gurec, Zatrijebač, Poprat,

Rudine, Budza, Benkaj, Delaj, Mužečka, Nikmaraš, Stjepovo, Koće, Dinoša, Donja Selišta, Donji Milješ, Drume, Krševo, Lovke, Passhkala, Pikalja, Prifta, Pothum, Skorać, Spinja, Traboin, Nabom, Helmica, Šipčanik, Vranj, Vladne, Drešaj, Dušiće, Koderbudan, Omerbožovići, Sukuruć, Cijevna i Kuće Rakića, kao i druga naselja utvrđena posebnim aktima Opštine.

Slika 1: Geografski položaj Opštine Tuzi na regijskoj mapi Crne Gore

Opština Tuzi ima povoljan geografski, geostrateški i ekonomski položaj. Od obale Jadranskog mora udaljena je približno 40 km, dok se granični prelaz Božaj, koji predstavlja značajnu saobraćajnu vezu sa Republikom Albanijom, nalazi na teritoriji opštine, na udaljenosti od oko 14 km od Tuzi. Sa južne strane Opština Tuzi izlazi na Skadarsko jezero, dok se sa zapadne i sjeverne strane graniči sa Glavnim gradom Podgoricom. Na istočnoj strani opština graniči sa Republikom Albanijom. Navedeni geografski položaj, usled udaljenosti od Podgorice 10km, neposredno blizu Skadarskog jezera i državne granice sa Republikom Albanijom, na udaljenosti od 14km, kao i dobra povezanost sa širim regionalnim prostorom, daju Opštini Tuzi značajan saobraćajni, privredni i razvojni potencijal.

Administrativna podjela opštine

Opština Tuzi je administrativno podijeljena na 41 naselje. Shodno Odluci o mjesnim zajednicama ("Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", br. 032/19 od 08.08.2019) u toku je formiranje mjesnih zajednica. Formirano je 16 mjesnih zajednica koje predstavljaju dio jedinstvenog sistema lokalne samouprave i oblik neposrednog učešća građana u vršenju javnih poslova, dok se u narednom periodu očekuje formiranje još najmanje 5 mjesnih zajednica. Na teritoriji opštine Tuzi formirane su sljedeće mjesne zajednice:

- MZ „Krševo“ – obuhvata naselja: Krševo, Passhkala i Gurec;
- MZ „Dušić-Ljekaj“ – obuhvata naselja: Dušić i Ljekaj;
- MZ „Drume“ – obuhvata naselje Drume;
- MZ „Dinoša“ – obuhvata naselja: Dinoša, Planinica i Hadžaj;
- MZ „Koći“ – obuhvata naselje Koći;
- MZ „Karabuško polje“ – obuhvata naselje Karabuško polje;
- MZ „Pothum-Drešaj“ – obuhvata naselja: Pothum i Drešaj;
- MZ „Omerbožovići“ – obuhvata naselje Omerbožovići;
- MZ „Kuće Rakića“ – obuhvata naselje Kuće Rakića;
- MZ „Rranza e Sukes“ – obuhvata naselja: Pikalja, Lovka, Donje Selište, Gornje Selište i Prifta;

- MZ „Sukuruć“ – obuhvata naselja: Sukuruć i Koderbudan;
- MZ „Traboin“ – obuhvata naselja: Arza, Barlaj, Spinja, Nabom, Helmica i Traboin;
- MZ „Vranj“ – obuhvata naselje Vranj;
- MZ „Vuksanlekaj“ – obuhvata naselje Vuksanlekaj;
- MZ „Vladne“ – obuhvata naselje Vladne;
- MZ „Zatrijebač“ – obuhvata naselja: Rudine, Cijevna, Budza, Stjepovo, Deljaj, Benkaj i Poprat.

Reljef

Zemljište

Pedologija, područja opštine Tuzi, nije dovoljno proučena, ali je potencijal zasnovan na karbonatnom kamenu, koji sačinjava osnovu iz koje su se razvijale razlčite vrste zemljišta. Na području Opštine Tuzi zastupljena su pretežno kraška zemljišta, koja se prema svojim pedološkim karakteristikama mogu razvrstati u više tipova. Pored kraških zemljišta, značajno su zastupljena i aluvijalno-karbonatna zemljišta, koja imaju veliki potencijal i značaj za razvoj poljoprivrede na ovom području. Prema karakteristikama i rasprostranjenosti, na području Tuzi izdvajaju se sljedeći tipovi zemljišta:

- Organo-mineralna i tresetna zemljišta – zastupljena su uglavnom u priobalnom području Skadarskog jezera i karakteriše ih močvarni tip zemljišta.

- Aluvijalno-karbonatna zemljišta dubokog profila – predstavljaju kvalitetna poljoprivredna zemljišta i imaju značajnu ulogu u razvoju poljoprivredne proizvodnje.

- Aluvijalno-karbonatna zemljišta plitkog profila – karakterišu se manjom dubinom profila, ali su pogodna za razvoj povrtarske proizvodnje.

- Sedimentirana i antropogena crvena zemljišta – terra rossa – rasprostranjena su pretežno u podnožjima brda i u depresijama. Od posebnog su značaja za poljoprivredno korišćenje brdovitih područja.

- Erodirana i kamenita crvenica – veoma je rasprostranjena na području Tuzi. Uglavnom se koristi kao pašnjačko zemljište i ima ograničen značaj za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Na pojedinim područjima zastupljena je i humusna crvenica.

- Smeđa plitka zemljišta na fluvioglacijalnim naslagama, smeđa veoma plitka zemljišta na fluvioglacijalnim naslagama, smeđa šumska karbonatna zemljišta i crna karbonatna zemljišta – zastupljena su na različitim djelovima teritorije, u zavisnosti od geološke podloge, reljefa i uslova formiranja zemljišta.

- Crna karbonatna krševita zemljišta – zastupljena su na manjim i fragmentisanim površinama, najčešće u području vrhova i viših djelova brdskih predjela. Zbog plitkog profila, kamenitosti i nepovoljnih pedoloških karakteristika imaju vrlo ograničen poljoprivredni značaj.

Vode

Hidrografija tretiranog područja izuzetno je složena, što potvrđuje veliki broj raznovrsnih hidrografskih objekata, njihova široka rasprostranjenost i specifične osobenosti. Na vodni režim opštine Tuzi značajno utiču Skadarsko jezero – u dijelu koji pripada ovom prostoru – zatim rijeka Cijevna, rječice Rujela i Riječina, kao i brojne brdske rječice. Pored površinskih tokova, ovo područje odlikuje i bogatstvo podzemnih i kraških izvora, među kojima se izdvajaju vrela, estabele, te lakustralni i sublakustralni izvori. Bez sumnje, najveći i za opštinu Tuzi najznačajniji hidrografski objekat jeste Skadarsko jezero. Skadarsko jezero je dominantna vodena površina, u blizini opštine Tuzi. U toku svog maksimalnog nivoa, zauzima površinu od 540 km^2,dok u toku svog minimalnog nivoa zauzima površinu d 369,72 km^2. Najveći dio jezera pripada opštini Tuzi. Na tektonskom aspektu je kriptodepresioni najveći u Evropi, istovremeno je i

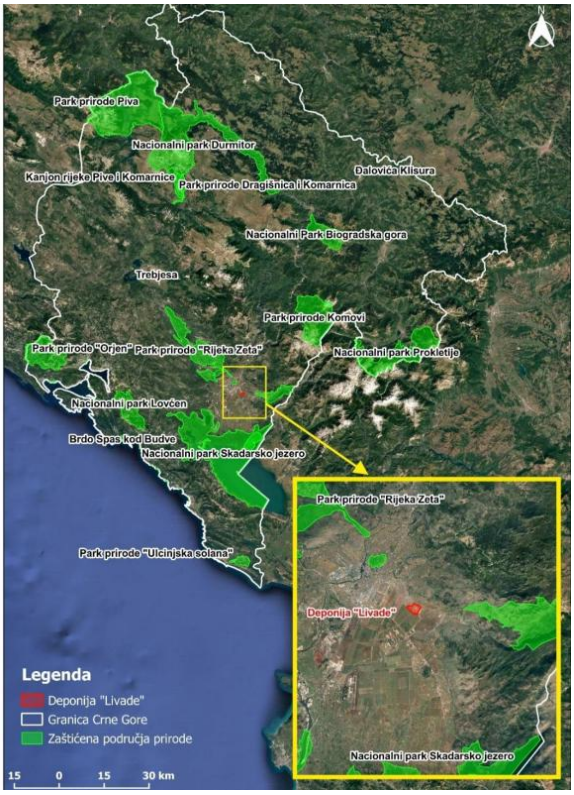
najveći bazen slatke vode na Balkanu. Na dijelu brijega i na dnu pojavljuje se veliki broj lakustralnih i sublakustralnih izvorišta koji obogaćuju nivo jezera. Osim ovih izvorišta Skadarsko jezero se obogaćuje i sa vodom iz rijeke Morače. Rijeka Bojana je otoka Skadarskog jezera dužine od oko 41 km i uliva se u Jadransko more. Rijeka Bojana jednim dijelom toka čini granicu Crne Gore i Albanije. Skadarsko jezero je nacionalni park i predstavlja vrlo značajan prirodni resurs Tuzi i Crne Gore uopšte, koji se nedovoljno koristi i nedovoljno dobro čuva. Usled povoljnih uslova u Skadarskom jezeru se razvio veliki broj populacija riba.

Na teritoriji Opštine Tuzi nalaze se dva zaštićena područja: Nacionalni park „Skadarsko jezero“ i Spomenik prirode „Kanjon Cijevne“. Dio teritorije Opštine Tuzi, uključujući područje naselja Pothum, nalazi se u obuhvatu Nacionalnog parka „Skadarsko jezero“. Upravljanje Nacionalnim parkom vrši nadležna upravljačka institucija za nacionalne parkove. Na području Opštine Tuzi takođe se nalazi zaštićeni Spomenik prirode „Kanjon Cijevne“, za čije je upravljanje osnovano posebno privredno društvo DOO „Spomenik prirode Kanjon Cijevne“ Tuzi.

Zaštićena područja imaju poseban režim zaštite, ali se redovno sakupljanje komunalnog otpada na području Opštine Tuzi organizuje kroz lokalni komunalni sistem, uz poštovanje režima zaštite koji važi na konkretnom području. Od ostalih voda, koje pripadaju opštini postoje i rijeka Cijevna, koja izvire u plkaninskom dijelu Prokletija na teritoriji Republike Albanije, nastajući spajanjem izvora Cijevne Selcanske i Cijevne Vuklitske. Cijevna je duga 58,8km, od čega dužinom od 26,5km protiče kroz Albaniju gdje gradi jedan od najljepših kanjona na ovom dijelu Balkanskog poluostrva. Geomorfološke i hidrogeološke karakteristike kanjona rijeke Cijevne direktna su posljedica njegove tektonske strukture i geološke građe šireg okruženja. Za današnji prepoznatljiv izgled korita i izuzetnu raznovrsnost geomorfoloških oblika najzaslužniji su fluvijalna erozija i nekadašnje povlačenje lednika sa Prokletija. Sliv rijeke Cijevne pripada širem slivnom području Skadarskog jezera i prostire se u prelaznoj klimatskoj zoni, na kontaktu mediteranske (jadranske) i umjereno kontinentalne klime.

Zaštićena područja

U zoni lokacije sanitarnih kada na koje se odlaže komunalni otpad opštine Tuzi i njenoj neposrednoj bližini nema prirodnih područja koja su posebno žaštićena. Ipak dio teritorije opštine Tuzi ima zaštićena područja. U tabeli u nastavku je prikažana aproksimativna udaljenost najbliž ih žas tic enih prirodnih podruc ja Glavnog grada Podgorice i Opštine Tuzi u odnosu na predmetnu lokaciju.

Šume

Šume na teritoriji opštine Tuzi nalaze se na prostoru tri gazdinske jedinice:

- GJ Kuči – ukupne površine 1.753,15 ha, od čega izdanačke šume čine 70,25 ha, šikare 521,40 ha i neobraslo zemljište 1.161,50 ha. Zastupljene vrste: Cer (Quercus cerris).
- GJ Cijevna-Zatrijebač – ukupne površine 3.366,40 ha, od čega visoke šume čine 179,00 ha, šikare 128,00 ha i neobraslo zemljište 3.059,40 ha. Zastupljene vrste: Cer (Quercus cerris), Bukva (Fagus moesiaca).
- GJ Dečić-Božaj – ukupne površine 1.444,50 ha, od čega visoke šume čine 173,50 ha, šume za ostale namjene 255,00 ha i neobraslo zemljište 1.016,00 ha. Zastupljene vrste: Crni grab (Ostrya carpinifolia), Bukva (Fagus moesiaca).

Najveći dio šuma se odnosi neprivredne šume, tako da šume neće biti od većeg značaja sa ekonomskog aspekta u narednom periodu.

Mineralne sirovine

- *Tehničko-građevinski kamen*: Ležište „Dubrava“ (površine 2,2 ha, debljine do 100 m) raspolaže sa 239.000 t utvrđenih i 155.000 m³ perspektivnih rezervi povoljnih fizičko-mehaničkih svojstava. Ležište „Trgaja“ na lijevoj obali Cijevne ima ukupno 4.524.000 t utvrđenih geoloških rezervi.
- *Pijesak i šljunak*: Riječni nanosi nalaze se u koritu rijeke Cijevne, pri čemu je najznačajnije ležište „Kuće Rakića“ (nizvodno od mosta oko 1.200 m). Podaci o dimenzijama naslaga i obimu eksploatacije nijesu dostupni.
- *Treset*: U Podhumskom zalivu na Skadarskom jezeru nalazi se 12 kompleksa površine oko 1.500 ha i debljine od 0,5 do 7 m. Orijentacione naslage obuhvataju oko 31.000.000 m³ treseta i oko 8.000.000 m³ polutreseta.

2.2 Stanovništvo

Prema podacima Popisa stanovništva 2023. godine na području opštine Tuzi živi 12,979 stanovnika. Prosječna starost populacije je oko 35 godina što pripada stadijumu demografske starosti (35-39 godina), kao i najveći broj opština u Crnoj Gori. Takođe, na području postoji oko 4000 stambenih jedinica, uglavnom pojedinačnih domaćinstava. Glavne karakteristike demografskih kretanja ogledaju se u demografskom starenju stanovništva, depopulaciji posebno u brdskom dijelu opštine i migraciji stanovništva. Prema projekcijama iz Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine, očekuje se nastavak blagog rasta broja stanovnika Opštine Tuzi**.** Prema scenariju C, procijenjeni broj stanovnika iznosi oko 12.852 u 2025. godini, 13.102 u 2030, 13.306 u 2035. i 13.512 u 2040. godini**.** DDostupni planski dokumenti Opštine Tuzi ukazuju da je najveća koncentracija stanovništva u gradskom naselju Tuzi**,** dok se među većim naseljima izdvajaju Vranj, Gornji Milješ, Donji Milješ, Dinoša i Vladne**.** Istovremeno, između popisa 2003. i 2011. godine zabilježena su različita kretanja po naseljima, pri čemu je rast stanovništva evidentiran u naseljima Donji Milješ, Drešaj, Omerbožovići i Kuće Rakića**.** S obzirom, da je ukupna površina opštine Tuzi 246,8 km^2, prosječna gustina stanovništva je 52,59 stanovnika po km^2.

Starosna i polna struktura stanovništva

Po popisu iz 2023. godine. (monstat SAOPŠTENJE 108/2025) od ukupno 12,979 stanovnika opštine Tuzi, 6,712 su muškarci, dok žena ima 6,267.

Slika 2: Grafički prikaz starosne i polne strukture stanovništva Crne Gore

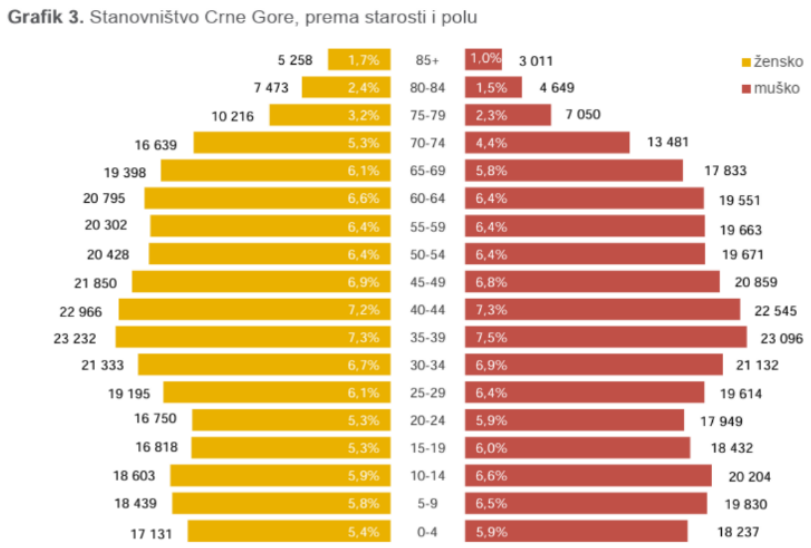

Tabela OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE.1: Polna i starosna struktura stanovništva opštine Tuzi

Starost	Muško	Žensko	Ukupno
0-4	427	435	862
5-9	487	435	922
10-14	487	498	985
15-19	463	386	849
20-24	479	466	945

25-29	485	430	915
30-34	445	430	875
35-39	453	422	875
40-44	438	407	845
45-49	425	397	822
50-54	417	374	791
55-59	463	351	814
60-64	410	337	747
65-69	339	314	653
70-74	203	222	425
75+	291	363	654

Dinamika broja domaćinstva

Po popisu iz 2023. godine evidentirano je 3,259 domaćinstava na području opštine Tuzi. Za razliku od kretanja broja stanovika, broj domaćinstava je povećan za 511 domaćinstava ili 18,6% u preriodu između zadnja dva popisa. Prosječan broj članova po domaćinstvu u 2011. godini je iznosio 4,16. Najveći broj domaćinstava je skoncentrisan u gradskom naselju Tuzi 1.161 ili 42,2% od ukupnog broja domaćinstava opštine Tuzi. Na teritoriji opštine postoji oko 4.000 stambenih jedinica, dok se za proračune u ovom Planu koristi broj domaćinstava iz Popisa 2023. (3.259).

Zaposlenost i nezaposlenost

Crna Gora sprovodi na godišnjem nivou statističku analizu zaposlenosti stanovnika, ali usled neažurnostri određenog dijela preduzeća, nemoguće je izvršiti potpunu analizu. Podaci o godišnjem i mjesečnom broju zaposlenih dobijaju se na osnovu evidencija koje su regulisane Zakonom o evidencijama u oblasti rada, a vode se u Centralnom registru obveznika i osiguranika (CROO). Na evidenciji Biroa rada Tuzi, na dan 7. jun 2020. godine se nalazilo 894 nezaposlena lica, od čega je 496 žena ili 55,48%. Na dan 31.12.2019. godine registrovano je 726 nezaposlenih (žena je bilo 392 ili 53,99%), tako da je došlo do povećanja nezaposlenosti za 168 lica ili 23,14%. Prema Monstatu u junu 2025. stopa nezaposlnosti opštine Tuzi je bila 19,91%.

2.3 Društvene aktivnosti

2.3.1 Društvene djelatnosti

Stanovništvo opštine Tuzi obavlja veliki broj društvenih djelatnosti. Ističe se obrazovanje, zdravstvo, sport, kultura, poljoprivreda, lov i ribolov, kao i ugostiteljske djelatnosti. Opština Tuzi ima razvijeno osnovno i srednje školstvo, sa ukupnim brojem đaka od 2137, pri čemu 1463 đaka pohađa osnovnu školu, dok 674 pohađa srednju školu. Na nivou obrazovanja, ukupan broj nastavnika zaposlenih u svim osnovnim školama je 151, dok je u srednjim taj broj manji i iznosi 84.

Kultura i kulturni spomnici

Opština Tuzi bogata je institucijama kulture. Kulturno-umjetnička djelatnost na području opštine Tuzi odvija se u okviru institucija kulture:

- Tuzi - Dom kulture u Sukuruću
- Dom kulture u Zatrijepču
- Kulturno-informativni centar „Malesija“

Pored pomenutih institucija kulture, kulturno - umjetnička društva/udruženja iz Tuzi godinama čuvaju i prezentuju tradiciju i kulturu naroda koji žive u Tuzima, među kojima su najznačajnija: NVU KUD “Ramadan Šarkić” , NVU KUD

“Besa” , NVU KUD “Rapsha” , NVU KUD “Koha” , NVU KUD “Liria” , NVU KUD “Dedë Gjon Luli” , NVU KUD “Tuzi” , NVU KUD “Shqiponja”.

Arheološki spomenici

Kao arheološki spomenici smatraju se ostaci građevina i ostalih nepokretnih objekata, grobni nalazi kao i drugi pokretni objekti iz različitih istorijskih perioda koji imaju poseban kulturni i istorijski značaj. Na području koje danas pokriva opštinaTuzi, nikada nijesu vršena arheološka rekognosciranja i iskopavanja. Imajući u vidu da je ovo područje bilo gusto naseljeno, još od rane antike i tokom čitavog Srednjeg vijeka, za očekivati je da u budućnosti bude važnih arheoloških nalazišta na ovom području.

- *Spomen bista Majke Tereze kod Crvke Svetog Antuna u Tuzima;*
- *Spomen bista Gjergja Kastriota Skenderberga, u dvoristu istoimene škole u Zatrijebču;*
- *Memorijalna ploča povodom Ustanka Malesije 1911. godine, u mjestu Bratilja - Hoti;*
- *Memorijalna ploča povodom Ustanka Malesije 1911. godine, u mjestu Ćijepur – Hoti;*
- *Spomenik sedam heroja Koći, u mjestu Koći;*
- *Spomen - bista nacionalnog heroja Albanaca Dede Gjona Ljuljija, u kući - muzeju Dede Gjona Ljuljija u mjestu Bardhaj - Hoti;*
- *Spomen - bista nacionalnog heroja Albanaca Dede Gjona Ljuljija, kod Pastoralnog centra u Tuzima;*
- *Grob junakinje Tringe Smajilja Ivezaj (Grudina Tringa), u mjestu Krševo;*
- *Grob Vuksana Gelje na brdu Suka - Grude;*
- *Jama Veliše u mjestu Selište; - Mačkina jama (Biga e macës), na brdu Suka - Gruda;*
- *Sebilj u parku u Tuzima;*

Arheološke lokacije

- Samoborska tvrđava;
- Most Samobor na Skadarskom jezeru u mjestu Pothum;
- Osmanska tvrđava na Šipčaničkom brdu;
- Zatvorsko brdo u mjestu Dušići (brdo Burg);
- Nekropola u Vuksanlekaj (podnešena inicijativa za proglašenje kulturnim dobrom);
- Grobnica u Koder Kiš, u mjestu Hoti (podnešena inicijativa za proglašenje kulturnim dobrom);
- Nizamsko groblje u Tuzima;
- Arheološka lokacija u mjestu Ćafa e Kišes – Hoti;
- Ilirska Tuma u mjestu Planica – Dinoša;
- Put Norona kroz Dinošu – Trgaje
- Gusinje, zatim put Norona kroz Dinošu – Tuzi –Kopljik - Skadar;
- Ćuteza Dinoše u selu Dinoša;
- Tvrđava Merćes u selu Vranj.

Građevinski i etnološki spomenici

- Kula Camaja u Vuksanlekaj,
- Ćaf kiš; Dubrava u Vuksanlekaj,
- Kirza u mjestu Sukruć;
- Tvrđava Dečić u mjestu Passhkala,
- Tvrđava Planinica u Dinoši,

- Vranjska crkva sv. Nikole i tvrđave na brdu Vranju
- Spomen groblje strijeljanih rodoljuba iz austrijskog logora I svjetskog rata u Vuksanlekaj
- Spomen-bista Mahmutu Lekiću; u hodniku škole „Mahmut Lekić“, Tuzi
- Spomen-ploča na groblju strijeljanih kod kuće Rakića; Cijevna
- Spomen-ploča palim borcima iz Tuzi; u hodniku Zadružnog doma Tuzi

2.3.2 Privreda

Najzastupljenije djelatnosti su trgovina i uslužne djelatnosti, dok se grane privrede kao što je poljoprivreda i dalje strateški razvijaju. U Tabela OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE.2 prikazana je struktura opštinske privrede Tuzi (Strateški plana za period 2021-2026. godine.)

Tabela OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE.2:Struktura preduzeća na opštini Tuzi

Tip	Broj preduzeća	Učešće (%)
Trgovina na malo	64	21,12%
Trgovina na veliko	68	22,44%
Proizvodnja	33	10,89%
Građevinska djelatnost	6	1,98%
Kockarnice	14	4,62%
Zanatska djelatnost	6	1,98%
Usluge pripremanja i posluživanja hrane i pića	17	5,61%
Hotelski smještaj	5	1,65%
Ostale usluge	90	29,70%
UKUPNO	**303**	**100,00%**

Iako i dalje pod razvojem, za ruralnije predele opštine Tuzi, poljoprivreda predstavlja osnovni vid prihoda, zbog čega joj se i pridaje na značaju. Opština Tuzi raspolaže povoljnim prirodnim i ekonomskim resursima, poput klime i kvalitetnog zemljišta, koji pružaju odlične osnove za razvoj poljoprivrede. Ipak, ti potencijali i mogućnosti za modernizaciju ove važne privredne grane još uvijek se nedovoljno koriste. Osnovni problem u praksi predstavlja plasman poljoprivrednih proizvoda, koji je otežan zbog nekoordinisane proizvodnje i nedovoljne konkurentnosti na tržištu.

Prema podacima Registra poljoprivrednih gazdinstava ukupne poljoprivredne površine u posjedu poljoprivrednih gazdinstava iznosile su 776,35 ha. U strukturi poljoprivrednih površina najzastupljeniji su vinogradi, zatim livade i pašnjaci, povrće i voće. Detaljna struktura obradivih površina prema kulturama data je u prilogu. U Tabela OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE.3 prikazana je struktura poljoprivrednih gazdinstava prema tipu poljoprivrede, kojom se domaćinstvo bavi.

Tabela OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE.3 Površina poljoprivrednog zemljišta u zavisnosti od namjene

Kategorija	Površina poljoprivrednog zemljišta (ha)
Voće	41,22
Povrće	96,39
Vinogradi	371,36
Livade i pašnjaci	191,38
Žitarice	22,03
Krmno bilje	10,63

Duvan	6,07
Aromatično i ljekovito bilje	23,18
Ostalo	14,09
UKUPNO	776,35

2.4 Turizam i manifestacije

Turizam na području opštine Tuzi nije dovoljno razvijen. Sa ciljem razvijanja turizma osnovana je Lokalna turistička organizacija Tuzi 2019. godine. Potencijal opštine ne leži samo u prirodnim dobrima, kao što je Skadarsko jezero, već i u njegovom geografskom položaju. U ovoj opštini na akcentu je razvijanje seoskog turizma, izletničkog turizam, eno-turizma, lovnog i ribolovnog turizma itd.

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, na teritoriji Opštine Tuzi tokom 2025. godine ostvarena su 5.463 dolaska turista i 5.970 noćenja, od čega su strani turisti ostvarili 5.427 dolazaka i 5.934 noćenja, a domaći 36 dolazaka i isto toliko noćenja. Prosječna dužina boravka iznosila je približno 1,09 noćenja po dolasku, što ukazuje na pretežno kratkotrajne boravke.

3 ANALIZA TRENUTNOG STANJA UPRAVLJANJA OTPADOM

Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom ("Službeni list CG", br. 034/24 od 12.04.2024, 092/24 od 25.09.2024) otpad je svaka materija ili predmet koju je imalac odbacio, namjerava da odbaci ili je dužan da odbaci u skladu sa zakonom.

Generatore komunalnog otpada predstavljaju sva domaćinstva na teritoriji opštine Tuzi, preduzetnici, privredna društva, javne ustanove, hoteli, ostale društvene organizacije i dr. Komunalni otpad je miješani otpad i odvojeno sakupljeni otpad iz domaćinstva i sa javnih površina: papir, karton, staklo, metal, plastika, biootpad, drvo, tekstil, ambalaža, otpadna električna i elektronska oprema, otpadne baterije i akumulatori i kabasti otpad, sakupljeni otpad iz drugih izvora gdje je takav otpad sličan po svojoj prirodi i sastavu komunalnom otpadu, osim otpada iz proizvodnje, poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, septičkih jama i otpada od održavanja kanalizacione mreže i obrade otpadnih voda, uključujući kanalizacioni mulj, otpadna vozila ili građevinski otpad i otpad od rušenja objekata koji nastaje pri malim renoviranjima prostorija domaćinstva. Građevinski otpad koji nastaje pri rušenju objekat i izgradnji objekata ili infrastrukture predstavlja odvojeni tok otpada.

Komunalni otpad se standardno ne smatra opasnim jer potiče od predmeta koje građani već svakodnevno koriste, iako prema evropskoj regulativi i Državnom planu postoje frakcije komunalnog otpad koji može biti opasan, te su u ovom planu predviđene posebne mjere za upravljanje ovim tokovima otpada. Međutim, njegov tačan sastav direktno zavisi od potrošačkih navika stanovništva. Ambalaža proizvoda, hrane, proizvoda predstavlja veći dio komunalnog otpada. Drugu veliku grupu čine organski ostaci od pripreme hrane (poput kora voća i povrća, mesa i kostiju), koji spadaju u otpad na koji se može primjeniti kompostiranje, anaerobno ili aerobno, otpada od hrane se broje kao reciklaža ove frakcije otpada. Ovaj tok postepeno je potrebno odvojeno sakupljati u momentu kada se napravi infrastruktura za tretman na regionalnom nivou. Ovdje se takođe navodi da je ovo "velika grupa" otpada, što jeste činjenica, dok se kasnije u dokumentu zaključuje da u opštini nema dovoljno bio otpada za planiranje kompostane. Dodatni izazov predstavlja činjenica da sistem primarne selekcije u domaćinstvima još uvijek nije zaživeo u potpunosti. Poseban tok otpada predstavlja kabasti otpad, koji se ne može odložiti u posude za prikupljanje komunalnog otpada.

Ostatak poglavlja je napisan na osnovu Strateškog plana razvoja opštine Tuzi, Zakona o upravljanju otpadom, Lokalnog plana za upravljanje otpadom za period 2024-2027. kao i popunjeni Upitnik o pitanjima od interesa za izradu Lokalnog plana upravljanja otpadom Opštine Tuzi.

Opština Tuzi obezbjeđuje organizovano i trajno obavljanje komunalne djelatnosti i materijalne, tehničke i finansijske uslove u skladu sa zakonom. Poslovi upravljanja komunalnim otpadom povjereni su DOO „Komunalno/Komunale“Tuzi. Opštinski organ nadležan za komunalne poslove prati izvršavanje povjerenih poslova; komunalna inspekcija i komunalna policija vrše nadzor nad komunalnim redom i nepropisnim odlaganjem. Društvo donosi godišnji program obavljanja komunalnih djelatnosti i izvještaj o njegovoj realizaciji, uz saglasnost nadležnih organa Osnivača.

LEAP je usvojen od strane Skupštine opštine Tuzi 28.12.2023. a rađen je u okviru prekograničnog projekta revitalizacije životne sredine NERA (Novi pristup revitalizaciji životne sredine – NERA) program Crna Gora – Kosovo.

3.1 Pravni akti

Praćenje promjena propisa, usklađivanje internih akata i iniciranje izmjena spada u poslove Službe za opšte i pravne poslove. Operativni sektor vodi podatke o prikupljanju i predaji otpada, a izvještaje potpisuje i dostavlja ovlašćeno lice/izvršni direktor, uz učešće pravne, operativne i finansijske službe.

3.1.1 Odgovornost pri upravljanju otpadom

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom („Službeni list Crne Gore“, br. 034/24), članom 13, izvorni proizvođač otpada odgovoran je za pravilno upravljanje otpadom koji nastaje njegovom djelatnošću. Izvorni proizvođač može samostalno vršiti obradu otpada ili tu obavezu povjeriti ovlašćenom trgovcu, odnosno privrednom društvu ili preduzetniku koji vrši sakupljanje ili obradu otpada.

U skladu sa članom 13 stav 3, činjenica da se otpad transportuje od izvornog proizvođača do drugog lica radi obrade ne oslobađa izvornog proizvođača odgovornosti za sprovođenje postupka potpune prerade ili odstranjivanja otpada.

Takođe, prema članu 14 Zakona, primjenjuje se princip proširene odgovornosti proizvođača, prema kojem proizvođač određenih proizvoda snosi odgovornost za upravljanje otpadom koji nastaje nakon upotrebe tih proizvoda, uključujući i finansijsku odgovornost za te aktivnosti.

Dakle, odgovornost za upravljanje otpadom prvenstveno snosi proizvođač otpada, dok proizvođači proizvoda obuhvaćenih proširenom odgovornošću imaju dodatne obaveze u pogledu preuzimanja, sakupljanja, obrade i finansiranja upravljanja otpadom.

U skladu sa članom 100 Zakona o upravljanju otpadom, nadzor nad sprovođenjem Zakona i propisa donijetih na osnovu njega vrše:

- Ministarstvo nadležno za poslove životne sredine;
- organ uprave nadležan za poslove zaštite životne sredine;
- organi državne uprave nadležni za:
    - poljoprivredu,
    - šumarstvo,
    - energetiku,
    - rudarstvo i geološka istraživanja,
    - saobraćaj,
    - unutrašnju trgovinu;
- nadležni organi lokalne uprave.

U skladu sa članom 30 Zakona, skupština Glavnog grada, Prijestonice i opštine donosi Lokalni plan upravljanja otpadom, koji mora biti usaglašen sa Državnim planom i prethodno se dostavlja Ministarstvu na saglasnost.

Lokalni plan obuhvata, između ostalog:

- organizaciju sakupljanja komunalnog otpada;
- aktivnosti reciklažnih dvorišta, transfer stanica i reciklažnih centara;
- mjere za sprječavanje nastanka i smanjenje količine otpada;
- odvojeno sakupljanje otpada i njegovo recikliranje;
- odvojeno sakupljanje opasnih frakcija iz domaćinstava;

- upravljanje neopasnim građevinskim otpadom;
- način upravljanja kanalizacionim muljem;
- akcioni plan, dinamiku i izvore finansiranja;
- mjere za podizanje svijesti građana o pravilnom postupanju sa otpadom.

U skladu sa Državnim Planom upravljanja otpadom za period 2025-2029. navodi se da je Ministarstvo (MEPPU) odgovorno za implementaciju DPUO-m.

Nadzor nad primjenom Zakona o upravljanju otpadom ("Službeni list Crne Gore", br. 034/24) i propisa donijetih na osnovu ovog zakona, u okviru nadležnosti utvrđenih ovim zakonom, vrše Ministarstvo (MEPPU) i nadležna jedinica lokalne samouprave.

Odgovornosti za usluge komunalnog otpada podijeljene su između centralne vlade i lokalne samouprave. Iako je prisutna teritorijalna podjela na sejverni, centralni i primorski region, ne prate je nikakvi organi upravljanja, već samo jedno regionalno preduzeće.

Prema Zakonu o upravljanju otpadom („Sl. list CG“, br. 034/24), izmijenjenom Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom, poslove inspekcijskog nadzora koji se odnose na odlaganje komunalnog i neopasnog građevinskog otpada na javne površine i zemljište i/ili u zemljište, u kontejnere, odnosno posude za sakupljanje otpada, kao i poslove inspekcijskog nadzora nad propisima jedinice lokalne samouprave donijetim na osnovu tog zakona, vrši komunalni inspektor (član 100 stav 3).

Ostale poslove inspekcijskog nadzora vrši ekološki inspektor u okviru ovlašćenja iz člana 101 Zakona. Ekološki inspektor, između ostalog, nalaže izradu propisanih akata i dokumentacije, kao i uklanjanje otpada ostavljenog, odbačenog ili odloženog na mjestu koje nije predviđeno za odlaganje otpada. Ako vlasnik otpada nije poznat, uklanjanje se rješenjem nalaže vlasniku ili korisniku zemljišta, odnosno objekta na kojem je otpad nepropisno odložen, ili subjektu koji upravlja određenim područjem (dobrom). Rok za uklanjanje određuje inspektor, a ne može biti duži od šest mjeseci.

Ako obveznik ne postupi u roku, uklanjanje otpada, odnosno sanaciju obezbjeđuje Vlada Crne Gore ili jedinica lokalne uprave, preko svoje izvršne službe ili privrednih subjekata koji vrše poslove održavanja i čišćenja javnih površina, uz pravo na naknadu troškova od izvršioca (član 101).

3.1.2 Zakonodavstvo EU u oblasti otpada

Okvir za evropsku politiku upravljanja otpadom sadržan je u rezoluciji EU Saveta o Strategiji upravljanja otpadom, koja se temelji na okvirnoj direktivi o otpadu i drugim evropskim propisima iz ove oblasti. Upravljanje otpadom počiva na sljedeća ključna evropska načela:

- Prevencija nastajanja otpada
- Reciklaža i ponovna upotreba
- Poboljšanje konačnog zbrinjavanja i nadzora

U skladu sa strateškim smjernicama Evropske unije, zemlje nastoje da maksimiziraju ekonomsku dobit i smanje troškove tako što će zagađenje rješavati na samom izvoru. U praksi to znači da se prednost daje prevenciji, reciklaži i biološkoj razgradnji otpada, kao isplativijim rješenjima koja pružaju veće mogućnosti zapošljavanja u poređenju sa spaljivanjem i deponovanjem.

Proces evropskih integracija Crne Gore

U kontekstu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, usklađivanje sa evropskim standardima i usvajanje i sprovođenje strateških planova upravljanja otpadom predstavljaju ključne obaveze u okviru Poglavlja 27 (Životna sredina i klimatske promjene). Evropski propisi i smjernice služe kao glavni instrument za određivanje prioriteta na putu ka punopravnom članstvu.

Propisi Evropske unije za područje upravljanja otpadom mogu se podijeliti u pet osnovnih grupa, zavisno od toga šta uređuju:

Okvir upravljanja otpadom: Okvirna direktiva o otpadu (2008/98/EC), koja je objedinila i zamijenila ranije direktive o otpadu, opasnom otpadu i otpadnim uljima, te Odluka Komisije 2000/532/EC o Evropskom katalogu otpada (izmijenjena Odlukom 2014/955/EU). Posebni tokovi otpada: ambalaža i ambalažni otpad (Uredba (EU) 2025/40), baterije i akumulatori (Uredba (EU) 2023/1542), otpadna električna i elektronska oprema – WEEE (Direktiva 2012/19/EU), vozila na kraju životnog vijeka, plastični proizvodi za jednokratnu upotrebu (Direktiva (EU) 2019/904), otpadna ulja, mulj iz uređaja za prečišćavanje otpadnih voda (Direktiva 86/278/EEC), otpad iz industrije titan-dioksida, te otpad koji sadrži PCB/PCT i druge postojane organske zagađujuće materije.

Pošiljke otpada: Uredba (EU) 2024/1157 o pošiljkama otpada, kojom se uređuju nadzor i kontrola kretanja, uvoza i izvoza otpada unutar i izvan Evropske unije. Objekti za obradu i odlaganje otpada: Direktiva o deponijama (1999/31/EC), Direktiva o industrijskim emisijama (2010/75/EU), koja uređuje i spaljivanje i suspaljivanje otpada, te Direktiva 2006/21/EC o upravljanju otpadom iz industrija vađenja.

Horizontalni propisi: procjena uticaja projekata i planova na životnu sredinu (Direktiva 2011/92/EU i Direktiva 2001/42/EC), kao i krivičnopravna zaštita životne sredine (Direktiva (EU) 2024/1203).

Direktiva 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o otpadu (Okvirna direktiva)

Osnova za Direktivu je Strategija EU o otpadu. Od država članica se zahtijeva da uspostave integralnu i adekvatnu mrežu postrojenja za odlaganje, uzimajući u obzir najbolje raspoložive tehnike koje ne uključuju prekomjerne troškove. Države članice izrađuju planove upravljanja otpadom i programe prevencije nastajanja otpada, koji uzimaju u obzir količine i porijeklo otpada koji treba tretirati ili odložiti, opšte tehničke zahtjeve, posebne aranžmane za pojedine vrste otpada, te odgovarajuće lokacije i postrojenja za odlaganje. Subjekti koji skladište, tretiraju ili odlažu otpad moraju posjedovati dozvolu nadležnih organa, kojom se posebno određuju vrste i količine otpada, opšti tehnički zahtjevi i mjere predostrožnosti koje treba preduzeti. Direktiva uspostavlja okvir za upravljanje otpadom u EU i petostepenu hijerarhiju otpada: prevencija nastajanja otpada, priprema za ponovnu upotrebu, reciklaža, drugi postupci iskorišćenja (uključujući energetsko iskorišćenje) i, kao krajnja opcija, odlaganje. Princip „zagađivač plaća“ primjenjuje se tako da troškove upravljanja otpadom snosi proizvođač ili posjednik otpada. Direktiva uvodi i obavezne minimalne uslove za šeme proširene odgovornosti proizvođača (EPR).

Za opasan otpad direktiva propisuje obavezu evidentiranja i označavanja, zabranu miješanja različitih kategorija opasnog otpada i miješanja opasnog otpada sa neopasnim, kao i obavezu praćenja kretanja od nastanka do konačnog zbrinjavanja. Otpadna ulja se prikupljaju odvojeno, a prednost se daje regeneraciji, zatim drugim oblicima iskorišćenja, dok se odlaganje primjenjuje samo kada drugi postupci nijesu tehnički ili ekonomski izvodljivi. Klasifikacija otpada vrši se prema Listi otpada utvrđenoj Odlukom 2000/532/EZ.

Direktive (EU) 2018/851 i (EU) 2025/1892 Evropskog parlamenta i Savjeta

Izmjene Direktivom (EU) 2018/851 usklađene su sa hijerarhijom upravljanja otpadom i krajnjim ciljevima cirkularne ekonomije. Ključni zahtjevi i ciljevi na nivou EU su:

1. Priprema za ponovnu upotrebu i reciklaža komunalnog otpada: najmanje 55% mase do 2025, 60% do 2030. i 65% do 2035. godine.
2. Odvojeno sakupljanje najmanje papira, metala, plastike i stakla; biootpada (reciklirati na izvoru ili sakupljati odvojeno najkasnije do 31. decembra 2023); tekstila i opasnih frakcija otpada iz domaćinstava (najkasnije do 1. januara 2025).
3. Priprema za ponovnu upotrebu, reciklažu i drugi oporavak neopasnog građevinskog otpada: najmanje 70% mase (cilj važi od 2020. godine); obavezno razvrstavanje građevinskog otpada najmanje na drvo, mineralne frakcije (beton, cigla, pločice i keramika, kamen), metal, staklo, plastiku i gips.
4. Strožija pravila izračunavanja postignutih ciljeva, uz uspostavljanje efikasnog sistema kontrole kvaliteta i sljedivosti podataka (Sprovedbena odluka Komisije (EU) 2019/1004).
5. Obaveze država članica u pogledu minimalnih zahtjeva za sisteme proširene odgovornosti proizvođača i sprječavanja nastanka morskog otpada i otpadne hrane.

Izmjene Direktivom (EU) 2025/1892 (donesena 10. septembra 2025, objavljena 26. septembra 2025, na snazi od 16. oktobra 2025. godine; države članice je prenose do 17. juna 2027) odnose se na dva sektora sa velikim opterećenjem po životnu sredinu:

- otpadna hrana: uvedeni su obavezujući nacionalni ciljevi smanjenja nastanka otpadne hrane do 31. decembra 2030. godine, u odnosu na godišnji prosjek 2021–2023: 10% u preradi i proizvodnji hrane, te 30% (po stanovniku) u maloprodaji, restoranima i uslugama ishrane i domaćinstvima zajedno;
- tekstil i obuća: uvodi se obavezna proširena odgovornost proizvođača (EPR) za tekstilne proizvode, proizvode povezane s tekstilom i obuću, koju države članice moraju uspostaviti u roku od 30 mjeseci od stupanja Direktive na snagu, uz eko-modulaciju naknada i jačanje odvojenog sakupljanja i prerade tekstila.

Naziv otpada	Vrste otpada za odvojeno prikupljanje	Indeksni brojevi
PAPIR	Papir i karton	15 01 01; 20 01 01
PLASTIKA	Plastične boce i ostala ambalaža	15 01 02
METAL	Limena ambalaža i drugi metalni otpad koji nije opasan	15 01 04; 20 01 40
STAKLO	Tegle, boce i druga ambalaža od stakla	15 01 07; 20 01 02
TEKSTIL	Tekstil	15 01 09; 20 01 11
OPASAN KUĆNI OTPAD	Baterije, akumulatori, boje, ljekovi kojima je istekao rok, rastvarači, azbest, ulja	20 01 33*; 20 01 27*; 20 01 31*; 20 01 13*; 20 01 26*; 17 06 05*
BIOOTPAD	Kuhinjski i zeleni otpad	20 01 25; 19 08 09; 20 02 01; 20 01 08

Direktiva Savjeta 99/31/EC o deponijama otpada

Direktiva utvrđuje tehničke zahtjeve za lokaciju, projektovanje, rad, zatvaranje i naknadno održavanje deponija, kao i mjere zaštite vode, tla i vazduha, uključujući sakupljanje i prečišćavanje procjednih voda. Deponijski gas se mora sakupljati i koristiti za proizvodnju energije, a ako se ne može koristiti, mora se sagorijevati kako bi se spriječila njegova emisija u atmosferu. Deponije se razvrstavaju na deponije za opasan, neopasan i inertni otpad, a zabranjeno je zajedničko odlaganje tih vrsta otpada. Odlaganju prethodi obavezan prethodni tretman otpada, a kriterijumi

prihvatanja otpada propisani su Odlukom Savjeta 2003/33/EC. Zabranjeno je odlaganje, između ostalog, tečnog, eksplozivnog i zapaljivog otpada i određenih vrsta guma. Direktiva propisuje praćenje (monitoring) radnih parametara tokom rada deponije i nakon njenog zatvaranja.

Direktivom (EU) 2018/850, kojom je Direktiva o deponijama izmijenjena, utvrđeno je da se do 2035. godine na deponije smije odlagati najviše 10% ukupno proizvedenog komunalnog otpada (po masi), da je od 2030. godine zabranjeno odlaganje otpada pogodnog za reciklažu ili drugi oporavak (naročito komunalnog otpada), kao i da se odvojeno sakupljen otpad ne smije odlagati na deponije, osim ako to daje najbolji ishod po životnu sredinu.

Uredba (EU) 2025/40 o ambalaži i ambalažnom otpadu (PPWR)

Uredba (EU) 2025/40 stupila je na snagu 11. februara 2025. godine i primjenjuje se od 12. avgusta 2026. godine, kada, uz određene izuzetke, zamjenjuje Direktivu 94/62/EC (izmijenjenu Direktivom (EU) 2018/852). Za razliku od direktive, uredba se neposredno primjenjuje u svim državama članicama i objedinjuje pravila o dizajnu ambalaže i upravljanju ambalažnim otpadom. Ključni elementi su:

- ciljevi smanjenja ambalažnog otpada po stanovniku u odnosu na 2018. godinu: 5% do 2030, 10% do 2035. i 15% do 2040. godine;
- ciljevi reciklaže ukupnog ambalažnog otpada: 65% mase do kraja 2025. i 70% do 2030. godine, uz posebne ciljeve po vrstama materijala;
- zahtjev da je ambalaža pogodna za reciklažu (dizajn za reciklažu) i minimalni udio reciklirane sadržine u plastičnoj ambalaži od 2030. godine;
- ciljevi ponovne upotrebe i punjenja ambalaže i ograničenja za određene oblike jednokratne ambalaže;
- sistemi povraćaja uz depozit za plastične boce i metalne limenke za pića do 3 litra (u pravilu do 1. januara 2029. godine);
- ograničenja za štetne supstance, uključujući PFAS u ambalaži koja dolazi u dodir sa hranom;
- proširena odgovornost proizvođača, registracija proizvođača, izjava o usaglašenosti i harmonizovano označavanje ambalaže.

Uz Uredbu se primjenjuje i Direktiva (EU) 2019/904 o smanjenju uticaja određenih plastičnih proizvoda na životnu sredinu (proizvodi za jednokratnu upotrebu), koja uvodi ciljeve odvojenog sakupljanja plastičnih boca.

Uredba (EU) 2024/1157 o pošiljkama otpada

Uredba (EU) 2024/1157 zamjenjuje Uredbu (EC) 1013/2006 (koja je ranije zamijenila Direktivu 84/631/EEC) i primjenjuje se, uz izuzetke, od 21. maja 2026. godine. Uređuje postupak prethodne pisane notifikacije i saglasnosti za pošiljke otpada, prateće dokumente, uslove u pogledu pakovanja, označavanja i osiguranja, kao i obavezan elektronski sistem razmjene podataka (DIWASS). Pooštrava uslove izvoza otpada izvan EU, naročito izvoza plastičnog otpada u zemlje koje nijesu članice OECD-a, i jača mjere protiv nezakonitih pošiljki. Primjenjuju se i obaveze iz Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada.

Izmjene Uredbe (EU) 2024/1157

Uredba (EU) 2024/1157 dodatno je izmijenjena Uredbom (EU) 2026/1703 od 8. jula 2026. godine, kojom je precizirana zabrana izvoza miješanog komunalnog otpada namijenjenog oporavku u trećim zemljama. Izmjenom je zadržana zabrana takvog izvoza, uz izuzetak za Švajcarsku, čime je omogućeno dalje upućivanje otpada iz pograničnih područja EU u odgovarajuća postrojenja za tretman u toj zemlji. Nova uredba o pošiljkama otpada, čija je većina odredbi u primjeni od 21. maja 2026. godine, uvodi i obaveznu elektronsku razmjenu dokumentacije putem sistema

DIWASS. Dodatno se pooštravaju zahtjevi za izvoz otpada u zemlje izvan OECD-a, a od 21. novembra 2026. godine počinje primjena zabrane izvoza plastičnog otpada u zemlje koje nijesu članice OECD-a.

Uredba (EU) 2023/1542 o baterijama i otpadnim baterijama

Uredba (EU) 2023/1542 primjenjuje se od 18. februara 2024. godine i zamjenjuje Direktivu 2006/66/EC (koja je ranije zamijenila Direktivu 91/157/EEC), uz prelazne rokove (Direktiva 2006/66/EC prestala je da važi 18. avgusta 2025). Obuhvata čitav životni ciklus baterija: ograničenja za opasne supstance (živa, kadmijum, olovo), ugljenični otisak i dokumentovanje porijekla materijala, minimalni udio reciklirane sadržine, zahtjeve za označavanje, zamjenjivost baterija i digitalni „pasoš baterije“, kao i proširenu odgovornost proizvođača. Ciljevi sakupljanja prenosivih baterija iznose 63% do 2027. i 73% do 2030. godine, a baterija za lake prevozne uređaje 51% do 2028. i 61% do 2031. godine; utvrđeni su i ciljevi efikasnosti reciklaže i povraćaja materijala (litijum, kobalt, nikl, olovo).

Upravljanje otpadnim uljima u skladu sa Direktivom 2008/98/EZ

Upravljanje otpadnim uljima uređeno je Okvirnom direktivom 2008/98/EZ, naročito članom 21, kojim se propisuje obaveza odvojenog sakupljanja otpadnih ulja i njihovog tretmana u skladu sa hijerarhijom upravljanja otpadom. Zabranjuje se miješanje otpadnih ulja različitih karakteristika, kao i njihovo miješanje sa drugim vrstama otpada ili supstancama koje mogu otežati njihovu obradu. Prednost se daje postupcima regeneracije i drugim oblicima oporavka kojima se obezbjeđuje odgovarajući nivo zaštite životne sredine i zdravlja ljudi. Sakupljanje, skladištenje i predaja otpadnih ulja moraju se organizovati tako da se spriječi njihovo nekontrolisano ispuštanje u vodu, zemljište i kanalizacione sisteme. Postupci tretmana moraju se sprovoditi u odgovarajućim, ovlašćenim postrojenjima, uz poštovanje propisanih uslova zaštite životne sredine. Zahtijeva se obezbjeđivanje sigurnog i efikasnog sistema sakupljanja, tretmana, skladištenja i odlaganja otpadnog ulja; zabranjuje se bacanje upotrijebljenih ulja u sve površinske i podzemne vode, kanalizaciju i sisteme za drenažu; zabranjuje se postupanje sa upotrijebljenim uljima koje izaziva zagađivanje atmosfere iznad granice utvrđene propisima; zabranjuje se odlaganje i bacanje upotrijebljenih ulja čije je dejstvo štetno za zemljište, kao i svako nekontrolisano bacanje otpada koji nastaje u postupku obrade upotrijebljenih ulja (za ponovno korišćenje, regeneraciju, sagorijevanje). Uspostavlja se i sistem dozvola za postrojenja koja vrše tretman i odlaganje otpadnih ulja, koje izdaju nadležni nacionalni organi u zemljama članicama.

Uredba (EU) 2026/1738 o zahtjevima cirkularnosti pri projektovanju vozila i upravljanju vozilima na kraju životnog vijeka

Uredbom (EU) 2026/1738, usvojenom 8. jula 2026. godine, uspostavljen je novi regulatorni okvir za upravljanje vozilima tokom cjelokupnog životnog ciklusa, od projektovanja i proizvodnje do sakupljanja, demontaže, ponovne upotrebe i reciklaže. Ovom uredbom stavljaju se van snage Direktiva 2000/53/EZ o vozilima na kraju životnog vijeka i Direktiva 2005/64/EZ o homologaciji vozila u pogledu njihove ponovne upotrebljivosti, mogućnosti reciklaže i oporavka. Nova pravila uvode strože zahtjeve za projektovanje vozila u skladu sa principima cirkularne ekonomije, povećanje udela recikliranih materijala u proizvodnji, unapređenje sledljivosti materijala i komponenti, kao i proširenje odgovornosti proizvođača za upravljanje otpadom. Posebno je predviđeno uvođenje minimalnog udela reciklirane plastike u novim vozilima od 15% od 2032. godine, uz povećanje na 25% od 2036. godine. Uredba je stupila na snagu 13. avgusta 2026. godine, dok je početak njene primjene predviđen za 1. septembar 2028. godine. Do tog datuma primjenjuju se prethodni propisi.

Direktivom 2012/19/EU o otpadnoj električnoj i elektronskoj opremi

Evropska komisija je u julu 2025. godine objavila evaluaciju Direktive 2012/19/EU, kojom je analizirana efikasnost postojećeg sistema upravljanja otpadnom električnom i elektronskom opremom, uključujući mogućnosti

unapređenja sakupljanja, reciklaže i pojednostavljivanja regulatornih zahtjeva. Evaluacijom su razmatrane i mogućnosti buduće revizije propisa, ali ona sama po sebi ne predstavlja usvajanje nove direktive. Direktivom 2012/19/EU o otpadnoj električnoj i elektronskoj opremi, koja promoviše ponovnu upotrebu i reciklažu radi smanjenja količine ovog otpada i unapređenja performansi životne sredine. Oprema je razvrstana u šest kategorija: oprema za izmjenu temperature, ekrani i monitori, lampe, velika oprema, mala oprema i mala IT i telekomunikaciona oprema. Direktiva zahtijeva:

- uspostavljanje sistema sakupljanja, pri čemu distributeri i vlasnici opreme preuzimaju opremu od domaćinstava bez naknade, uz mogućnost vraćanja u maloprodaji (1:1, a za malu opremu i 1:0 u većim prodavnicama);
- transport sakupljene opreme u registrovana postrojenja za tretman, uz minimalne tehničke zahtjeve;
- ciljeve sakupljanja od 65% prosječne mase opreme stavljene na tržište u prethodne tri godine, odnosno 85% mase nastale otpadne opreme, uz posebne ciljeve oporavka i reciklaže po kategorijama;
- proširenu odgovornost proizvođača i edukaciju korisnika o pravilnom odlaganju.

Fluorescentne lampe koje sadrže živu tretiraju se kao opasan otpad. Direktivu dopunjuje Direktiva 2011/65/EU o ograničenju upotrebe određenih opasnih supstanci u električnoj i elektronskoj opremi (RoHS).

Industrijske emisije i spaljivanje otpada

Direktiva 2010/75/EU predstavlja osnovni pravni instrument Evropske unije za sprječavanje i kontrolu zagađivanja koje potiče iz industrijskih postrojenja. Njen cilj je sprječavanje, odnosno kontinuirano smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh, vodu i zemljište, kao i unapređenje efikasnosti korišćenja resursa i sprječavanje nastajanja otpada. Poseban značaj imaju integrisane dozvole za rad postrojenja, koje objedinjuju uslove zaštite svih relevantnih činilaca životne sredine. Direktivom (EU) 2024/1785, koja je stupila na snagu 4. avgusta 2024. godine, proširen je i unapređen regulatorni okvir za industrijske emisije. Izmjene obuhvataju jačanje primjene najboljih dostupnih tehnika (BAT), strože zahtjeve za uslove rada industrijskih postrojenja, unapređenje sistema praćenja emisija i povećanje transparentnosti podataka o zagađivanju. Rok za prenošenje njenih odredbi u nacionalna zakonodavstva država članica bio je 1. jul 2026. godine. U oblasti spaljivanja i suspaljivanja otpada posebno se zahtijevaju primjena odgovarajućih tehničkih mjera, kontrola emisija zagađujućih materija i kontinuirano praćenje relevantnih radnih parametara. Dozvolama se utvrđuju granične vrijednosti emisija i uslovi rada postrojenja, uz obavezu primjene najboljih dostupnih tehnika i odgovarajućih mjera za sprječavanje zagađivanja životne sredine.

Opasan otpad

Klasifikacija otpada vrši se na osnovu Evropskog kataloga otpada (Odluka 2000/532/EC, izmijenjena Odlukom 2014/955/EU) i opasnih svojstava otpada utvrđenih Uredbom Komisije (EU) 1357/2014. Za otpad koji sadrži PCB/PCT i druge postojane organske zagađujuće materije primjenjuju se Direktiva 96/59/EC o odlaganju PCB/PCT i Uredba (EU) 2019/1021 o postojanim organskim zagađujućim materijama.

Ostali relevantni propisi

Direktiva 2011/92/EU o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na životnu sredinu, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (zamjena ranije Direktive 85/337/EEC, odnosno 97/11/EC);

- Direktiva 2001/42/EC o procjeni uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu (strateška procjena uticaja);
- Direktiva 2006/21/EC o upravljanju otpadom iz industrija vađenja;
- Direktiva 86/278/EEC o zaštiti zemljišta pri upotrebi mulja iz uređaja za prečišćavanje otpadnih voda i Direktiva (EU) 2024/3019 o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda (preinačena);

- Uredba (EU) 2024/1781 o ekološkom dizajnu održivih proizvoda i Direktiva (EU) 2024/1799 o zajedničkim pravilima za promociju popravke robe;
- Direktiva (EU) 2024/1203 o krivičnopravnoj zaštiti životne sredine, kojom se, između ostalog, kao krivična djela sankcionišu nezakonito postupanje sa otpadom i nezakonite pošiljke otpada.

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnim tekovinama Evropske unije u oblasti upravljanja otpadom predstavlja jedan od ključnih preduslova za unapređenje sistema zaštite životne sredine. Poseban značaj imaju uspostavljanje odgovarajućih sistema sakupljanja i tretmana otpada, kontrola opasnih tokova otpada, primjena principa proširene odgovornosti proizvođača i smanjenje količina otpada koje se konačno odlažu. Time se obezbjeđuje postepeni prelazak sa tradicionalnog sistema upravljanja otpadom na model cirkularne ekonomije, u kojem se otpad posmatra kao potencijalni izvor sekundarnih sirovina.

3.1.3 Zakon o životnoj sredini Crne Gore

U narednom poglavlju su navedeni najbitniji članovi iz Zakona o životnoj sredini Crne Gore („Službenom listu CG", br. 52/16)

Član 17 – Zaštita voda

Zaštita i korišćenje voda ostvaruje se u okviru integralnog sistema upravljanja vodama, sprovođenjem mjera za očuvanje površinskih i podzemnih voda i njihovih rezervi, kvaliteta i količina, kao i zaštitom korita, obalnih područja i slivova, u skladu sa zakonom kojim su uređene vode. Sprovođenjem mjera zaštite voda obezbjeđuje se sprječavanje ili ograničavanje unošenja u vode opasnih, otpadnih i drugih štetnih materija, praćenje i ispitivanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda, kao i kvaliteta otpadnih voda i njihovo prečišćavanje.

Član 25 – Zaštita od štetnog uticaja otpada

Zaštita od štetnog uticaja otpada obuhvata sprovođenje mjera za sprječavanje nastanka i smanjivanje količina otpada, bez upotrebe postupaka i/ili na način koji ne predstavlja rizik po životnu sredinu i sprječavanje štetnog djelovanja otpada na ljudsko zdravlje i životnu sredinu u skladu sa zakonom kojim je uređeno upravljanje otpadom

Član 27 – Zaštita od jonizujućih zračenja

Zaštita od jonizujućih zračenja sprovodi se primjenom sistema mjera kojima se sprječava ugrožavanje života i zdravlja ljudi, lica koja rade sa izvorima jonizujućih zračenja i radioaktivnim izvorima zračenja, uključujući i radioaktivni otpad i zaštitu životne sredine od štetnog djelovanja jonizujućih zračenja u skladu sa zakonom kojim je uređena zaštita od jonizujućeg zračenja i radijacione sigurnosti.

Član 49 – Živa

Zabranjeno je miješanje metalne žive sa drugim supstancama sa isključivom svrhom izvoza metalne žive. Metalna živa koja se koristi u hlor alkalnoj industriji, metalna živa dobijena prečišćavanjem zemnog gasa, metalna živa dobijena operacijama vađenja rude obojenih metala i topljenja i metalna živa dobijena iz cinabarita smatra se otpadom. Otpad iz stava 4 ovog člana odlaže se na način koji je siguran za zdravlje ljudi i životnu sredinu i u skladu sa zakonom kojim je uređeno upravljanje otpadom.

Član 77 - Eko-naknade

Eko-naknade su naknade zbog zagađivanja životne sredine koje se plaćaju po principu "zagađivač plaća". Eko-naknade iz stava 1 ovog člana dužna su da plaćaju pravna i fizička lica za:

- ispuštanje zagađujućih materija u vazduh; uvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač;
- stvaranje i deponovanje opasnog otpada.

Visinu, način obračuna i plaćanja naknada iz stava 2 ovog člana utvrđuje Vlada

3.1.4 Zakon o komunalnim djelatnostima

U ovom poglavlju su navedeni najbitniji članovi i pravni okviri iz Zakona o komunalnim djelatnostima ("SL. CG.", br. 055/16 od 17.08.2016, 074/16 od 01.12.2016, 002/18 od 10.01.2018, 066/19 od 06.12.2019, 140/22 od 16.12.2022, 084/24 od 06.09.2024)

Član 3 – Vrste komunalnih djelatnosti

(1) Komunalne djelatnosti iz člana 2 ovog zakona, su:

1) javno vodosnabdijevanje;
2) upravljanje komunalnim otpadnim vodama;
3) upravljanje atmosferskim vodama;
4) upravljanje komunalnim otpadom;
5) uređenje i održavanje javnih površina;
6) upravljanje javnom rasvjetom;
7) javni prevoz putnika u gradskim i prigradskim naseljima;
8) održavanje opštinskih puteva (lokalni putevi, gradske ulice i ulice u naseljima) i biciklističkih staza;
9) održavanje korita vodotoka od lokalnog značaja;
10) održavanje javnih groblja, kapela i krematorijuma i sahranjivanje;
11) održavanje pijaca;
12) održavanje javnih prostora za parkiranje;
13) održavanje javnih toaleta;
14) zbrinjavanje napuštenih i izgubljenih životinja (kućnih ljubimaca) i održavanje skloništa za njihovo zbrinjavanje, u skladu sa zakonom.

Član 5 – Upravljanje komunalnim otpadom

Upravljanje komunalnim otpadom je sakupljanje, transport, priprema za ponovnu upotrebu, prerada i odlaganje ili drugi postupci zbrinjavanja komunalnog otpada, odnosno otpada nastalog u domaćinstvima i drugog otpada koji je po svojim svojstvima sličan otpadu nastalom u domaćinstvima i tretman procjednih voda sa deponija komunalnog otpada, kao i upravljanje i održavanje infrastrukturnih objekata, opreme i sredstava i održavanje deponija nakon zatvaranja.

Član 53 – Elementi formiranja cijena

(1) Cijene komunalnih usluga utvrđuju se na osnovu sljedećih elemenata:

1) troškova angažovanja potrebne radne snage;
2) utrošene energije (energenata);
3) troškova tekućeg održavanja;
4) troškova investicionog održavanja komunalne infrastrukture i pripadajuće opreme;
5) troškova otplate kredita za izgradnju komunalne infrastrukture i nabavku pripadajuće opreme;
6) nabavke potrošnog materijala;
7) drugih opravdanih troškova nastalih u pružanju usluge.

(2) Iz sredstava naplaćenih od pruženih komunalnih usluga obezbjeđuje se obavljanje komunalnih djelatnosti, tekuće i investiciono održavanje komunalne infrastrukture, opreme i sredstava potrebnih za obavljanje komunalnih djelatnosti iz člana 3 stav 1 tač. 1, 2, 4, 7, 10 i 11 ovog zakona.
(3) Iz sredstava naplaćenih od pruženih komunalnih usluga obezbjeđuje se obavljanje komunalnih djelatnosti, tekuće i investiciono održavanje komunalne infrastrukture, opreme i sredstava potrebnih za obavljanje komunalnih djelatnosti iz člana 3 stav 1 tač. 12 i 13 ovog zakona, kada se za te djelatnosti vrši individualna naplata komunalne usluge.
(4) Bliže elemente i metodologiju za određivanje cijene komunalne usluge iz stava 1 ovog člana, osim za regulisane komunalne djelatnosti, utvrđuje Vlada.

Član 54 Stav 4 - Utvrđivanje cijena komunalne usluge, odnosno komunalnog proizvoda

Cijena komunalne usluge upravljanja komunalnim otpadom sastoji se od fiksnog i varijabilnog dijela, u skladu sa propisom iz člana 53 stav 4 ovog zakona

Član 71 – Kaznene odredbe

(1) Novčanom kaznom od 1.500 eura do 7.500 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, ako:
    13. odlaže komunalni i drugi otpad van mjesta predviđenog za tu namjenu, na obalama i u koritima vodotoka, stajaćih voda, na putevima i pored puteva (član 17 tačka 16);

Uzimajući u obzir sve navedene Zakone, Pravilnike i Direktive EU, moguće je pristupiti realizaciji Lokalnog plana za upravljanje otpada opštine Tuzi.

4 KOLIČINE I TOKOVI OTPADA

4.1 Vrste, količine i karakteristike otpada

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2023. godine, na teritoriji opštine ima 12,979 stanovnika, i 3.259 domaćinstava (Popis 2011: 11.420 stanovnika i 2.748 domaćinstava). Uslugama sakupljanja komunalnog otpada obuhvaćeno je 2800 domaćinstava (oko 86%) i 280 pravnih lica. Komunalni otpad predaje se deponiji „Livade“ Podgorica gdje se mjeri prije odlaganja na sanitarne kade. Prema podacima iz Lokalng plana zaštite životne sredine opštine Tuzi, postoje zabjeležene količine ukupnog komunalnog otpada, prikazanih u Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.5.

Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.4:: Ukupna količina komunalnog otpada odložena na deponiju „Livade“ u period od 2021-2025.

Godina	Masa otpada (t)
2021.	3,842.00
2022.	3,743.00
2023.	3,742.00
2024.	5,349.18
2025.	4,225.60
01.04.2026-31.07.2026.	1,924.86

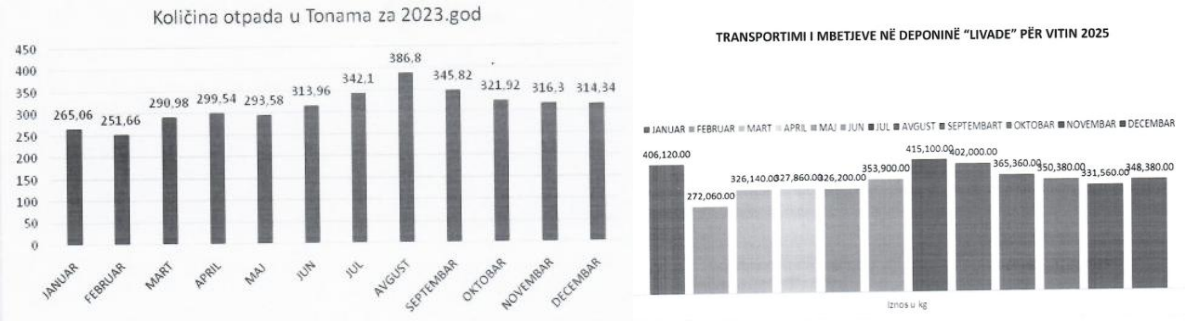
Slika 3: Grafički prikaz prikupljene mase otpada u periodu 2021-2025.

U navedenom periodu, došlo je do naglog porasta ukupne mase odloženog komunalnog otpada na sanitarne kade, nakon čega je usledio pad od oko 20% u 2025. godini. Na osnovu Popisa građana iz 2023. godine, opština je imala ukupno 12,979 stanovnika. U Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.6 prikazan su izračunate vrijednosti mase otpada po glavi stanovnika. Komunalni otpad prikuplja lokalno komunalno preduzeće i prevozi ga do deponije Podgorica gdje se vrši tretman i odlaganje u sanitarne kade. Za 2025. godinu broj stanovnika procijenjen je na osnovu Popisa 2023. i prosječne stope rasta od 0,39% godišnje.

Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.5: Masa otpada po glavi stanovnika

Godina	Broj stanovnika (MONSTAT iz odgovarajuće godine)	Masa generisanog otpada po glavi stanovnika (t/stanovnik)
2021.	12,460	0.308
2022.	12,405	0.302
2023.	12,977	0.288
2024.	12,990	0.412
2025.	13,080	0.323

Dinamika sakupljanja otpada po mjesecima za uporedne godine 2023. i 2025.

U 2023. godini najveće količine zabilježene su u avgustu i septembru, a u 2025. u julu (415,1 t) i januaru (406,1 t); najmanje količine u obje godine bilježe se u februaru. U komunalni otpad spada otpad prikazan u Tab. 4.3–4.4:

Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.6: Prikaz neopasnog komunalnog otpada - Otpad od ambalaže; apsorbenti, krpe za brisanje, materijali za filtriranje i zaštitne tkanine, ako nije drugačije specifikovan

Indeks po Katalogu otpada	Neopasni komunaln otpad
15 01 01	Papirna i kartonska ambalaža
15 01 02	Plastična ambalaža
15 01 03	Drvena ambalaža
15 01 04	Metalna ambalaža
15 01 05	Kompozitna ambalaža
15 01 06	Miješana ambalaža
15 01 07	Staklena ambalaža
15 01 09	Tekstilna ambalaža

Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.7: Komunalni otpad (kućni otpad i slični komercijalni i industrijski otpad), uključujući odvojeno sakupljene frakcije

Indeks po Katalogu otpada	Komunalni otpad iz domaćinstva (opasne komunalni otpad označen sa *)
Komunalni otpad sa indeksom 20 01	
20 01 13*	Rastvarači
20 01 14*	Kiseline
20 01 15*	Baze

Indeks po Katalogu otpada	Komunalni otpad iz domaćinstva (opasne komunalni otpad označen sa *)
20 01 17*	Fotohemikalije
20 01 19*	Pesticidi
20 01 21*	Fluorescentne cevi
20 01 26*	Ulja i masti drugaciji od 20 01 25
20 01 27*	Boja, mastila, ljepila i smole, koji sadrže opasne supstance
20 01 29*	Deterdžent koji sadrži opasne supstance
20 01 31*	Citotoksični i citostatični ljekovi
20 01 35*	Odbačena električna i elektronska oprema drugačija od 20 01 21∗ i 20 01 23∗, koja sadrži opasne komponente
20 01 37*	Drvo koje sadrži opasne supstance
20 01 38	Drvo drugačije od 20 01 37
20 01 39	Plastika
20 01 40	Metali
20 01 41	Otpad od čišćenja dimnjaka
Komunalni otpad sa indeksom 20 02 - Otpad iz vrtova i parkova (uključujući i grobljanski otpad)	
20 02 01	Biorazgradivi otpad
20 02 02	Zemlja i kamen
20 02 03	Ostali otpad koji nije biorazgradiv
Komunalni otpad sa indeksom 20 03 – Ostali otpad	
20 03 01	Miješani komunalni otpad
20 03 02	Otpad sa pijaca
20 03 03	Ostaci od čišćenja ulica
20 03 04	Mulj iz septičkih jama
20 03 06	Otpad od čišćenja kanalizacije
20 03 07	Kabasti otpad
20 03 99	Komunalni otpad koji nije drugačije specifikovan

Na osnovu informacija dobijenih od JKP-a opštine Tuzi, otpad se ne odvaja, osim kroz pilot-projekat *TO0WASTE*. Prema informacijama DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi, otpad se na teritoriji opštine ne odvaja na mjestu nastanka, osim u okviru pilot-projekta TO0WASTE („Toward Zero Waste CBC“, program Interreg VI-A IPA Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora, 07/2024–01/2027). Opština Tuzi je vodeći partner projekta. Kroz projekat su nabavljena dva vozila za sakupljanje otpada i kiper sa grajferom, a domaćinstvima je podijeljeno 1.000 setova kanti 3 × 120 l (plastika; papir i karton; metal). Odvojeno sakupljanje se sprovodi sistemom „od vrata do vrata“ u 14 naselja i dijelu Tuzi, a sakupljene frakcije se predaju ovlašćenom recikleru. Projektom je obuhvaćeno oko 1.000 domaćinstava, odnosno približno 4.200 stanovnika (oko 32% stanovništva opštine). U periodu 01.04–31.07.2026. odvojeno je sakupljeno i predato na reciklažu 7.100 kg papira, kartona i plastike. Ova količina se odnosi samo na domaćinstva obuhvaćena projektom Morfološki sastav otpada prema DPUO 2025-2029. nalazi se u nastavku za ispitvanja od 2023. godine (strana 34 i 35):

Frakcije otpada	% u KO	t/god	Kg/po glavi stanovnika godišnje
Organski otpad	40.7%	132,447	200.44
Plastika	15.3%	49.986	75.65
Papir/karton	15.1%	49.024	74.19
Kompozitno pakovanje	2.6%	8.425	12.75
Metali	3.3%	10.789	16.33
Staklo	5.7%	18.433	27.90
Drvo	2.5%	8.179	12.38
Tekstil	3.3%	10757	16.28
Inertni otpad	1.6%	5.180	7.84
Kabasti otpad	1.6%	5.328	8.06
Otpad od električne i elektronske opreme	4.3%	14.110	21.35
Opasni otpad	0.4%	1.352	2.05
Ostalo	3.6%	11,679	17.70
Ukupno	**100.00%**	**325,708**	**492,92**

Opština Tuzi i Komunalno zato planiraju četiri sezonske kampanje ispitivanja sastava otpada (proljeće, ljeto, jesen, zima), kako bi se obuhvatile lokalne sezonske razlike: vršna produkcija u avgustu i septembru, baštenski otpad u jesen i pepeo od grejanja zimi. Uzorkovanje će se sprovoditi prema metodologiji SWA-Tool (EK) i standardu ASTM D5231. Uzorci će se uzimati odvojeno za gradsko, prigradska i ruralna naselja, iz nasumično izabranih tura vozila, uz ručno sortiranje po kategorijama DPUO. Godišnji sastav dobiće se ponderisanjem rezultata prema masi sakupljenog otpada po sezonama i broju stanovnika po tipu naselja.

Medicinski otpad

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (DPUO Crne Gore za period 2025-2029.), 75-80% ukupnog medicinskog otpada je neopasan (inertan) otpad, a 20-25% je opasan. Najveći udio opasnog medicinskog otpada nastalog u državnim 51 Svjetska zdravstvena organizacija (1992). Upravljanje otpadom u medicinskim centrima, Poglavlje 8 / Upravljanje medicinskim otpadom u zemljama u razvoju: Izvještaj o konsultacijama o upravljanju medicinskim otpadom u zemljama u razvoju 211 Državni plan upravljanja otpadom za period 2025-2029. zdravstvenim ustanovama čini infektivni otpad (80%), slijede oštri predmeti (8%), hemijski otpad (5%), patološki otpad (3%) te farmaceutski otpad (osim citostatika) i citostatici sa ambalažom onečićenom citostaticima (2%). Prema podacima ZU Dom zdravlja Glavnog grada, u zdravstvenom objektu „Tuzi“ se u prosjeku godišnje generiše blizu 400 kg medicinskog otpada. U Tab. 4.5 prikazana je godišnja količina generisanog medicinskog otpada u zdravstvenom objektu „Tuzi“. Ukupna količina iznosila je 401,4 kg u 2020, 396,8 kg u 2021. i 355,6 kg u 2022. godini; podaci za 2023–2025. nijesu dostupni, pa se projekcija u Poglavlju 7 zasniva na prosjeku 2020–2022. (oko 0,39 t/god).

Tabela KOLIČINE I TOKOVI OTPADA.8:: Promjena Medicinskog otpada za period 2020-2022

Godina	Masa medicinskog otpada (kg) - 18 01 01 Oštri predmeti	Masa medicinskog otpada (kg) - 18 01 03 Otpad čije sakupljanje i odlaganje podliježe posebnim zahtjevima zbog sprječavanja infekcije
2020.	140.40	261.00
2021.	81.60	315.20
2022.	64.10	291.50

Industrijski otpad

Programi rada ne sadrže poseban registar industrijskih generatora. Na teritoriji opštine značajni generatori komunalnom otpadu sličnog otpada su trgovinski, ugostiteljski, proizvodni, skladišni i distributivni objekti, poljoprivredno-prehrambeni subjekti, benzinske stanice, ustanove i administrativni objekti. Industrijski proizvodni otpad koji nije sličan komunalnom otpadu nije predmet redovne usluge Društva. Među većim generatorima su distributivni, trgovinski i ugostiteljski subjekti; pojedinačne količine po korisniku ne evidentiraju se jer se usluga ne mjeri po masi.

Društvo vodi evidenciju pravnih lica – korisnika usluge i bazu za obračun naknade prema površini i kategoriji korisnika. Raspoloživi programi ne sadrže listu sa količinama po korisniku za pet godina, jer se usluga uglavnom ne mjeri pojedinačno po masi.

Radioaktivni otpad

Na Opštini Tuzi, na lokaciji bivše kasarne Šipčanik, što je aktivni posjed Vinarije 13 Jul-AD Podgorica nalazi se skladište radioaktivnih djelova aviona, koji su izrađeni od legure, koji sadrži 4.7% Torijuma, koji je izvor radioaktivnosti. Na osnovu Lokalnog plana zaštite životne sredine opštine Tuzi 2024-2027., dati su sljedeći predlozi za upravljanje otpadom:

- Donijeti Lokalni plan upravljanja komunalnim otpadom i neopasnim građevinskim otpadom shodno važećem Zakonu o upravljanju otpadom
- Sprovoditi mjere koje daju rezultate u pogledu reciklaže komunalnog otpada
- Uspostaviti infrastrukturni sistem za selektivno razdvajanje komunalnog otpada (postavljanje kontejnera za „suvu“ i „mokru“ frakciju)
- Instalirati kontejnere za komunalni otpad na područjima opštine gdje isti nedostaju
- Locirati sve privredne subjekte koji proizvode opasan otpad, te u saradnji sa Upravom za inspekcijske poslove sprovoditi kontrolu
- Odrediti lokaciju na teritoriji opštine i izgraditi reciklažno dvorište sa transfer stanicom
- Odrediti lokaciju i uspostaviti sistem obrade neopasnog građevinskog otpada
- Uspostaviti sistem upravljanja biljnim i drvnim otpadom
- Blagovremeno uklanjati sve „divlje deponije“ na teritoriji opštine
- Urediti sistem sakupljanja, transporta i zbrinjavanja otpada životinjskog porijekla
- U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama aktivno raditi na edukaciji lokalnog stanovništva u cilju podizanja svijesti o značaju pravilnog odlaganja otpada

- Insistirati na izmještanju radioaktivnog otpada u skladište koje ispunjava propisane uslove.

Kanalizacioni mulj

Na teritoriji opštine Tuzi još uvijek nije izgrađeno centralno postrojenje za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda (PPOV), niti jedinstveni kolektorski sistem javne kanalizacije. Najveći dio domaćinstava otpadne vode odvodi u individualne, privatne septičke jame, dok manji dio teritorije (dio naselja sa izgrađenom kanalizacionom mrežom) koristi postojeću, djelimično izgrađenu mrežu, pri čemu se na kraju ispuštaju u vodeni recipijent. S obzirom na odsustvo PPOV-a, na teritoriji opštine ne nastaje kanalizacioni mulj u smislu otpada koji je karakterističan za stabilne sisteme prečišćavanja (indeks 19 08 05 iz Kataloga otpada), niti postoji zvanična evidencija o godišnjim količinama i fizičko-hemijskim svojstvima takvog mulja, jer se on ne generiše. Otpad koji periodično nastaje upravljanjem otpadnim vodama na teritoriji opštine svodi se na dvije odvojene vrste:

- **Mulj od održavanja postojeće kanalizacione mreže** – nastaje povremenim čišćenjem slivnika, šahtova i dijelova mreže koja je izgrađena.
- **Mulj iz pražnjenja individualnih septičkih jama** – nastaje na nivou domaćinstava koja nijesu priključena na kanalizacionu mrežu. Pražnjenje ovih jama, kao ni održavanje kanalizacione mreže, trenutno se ne evidentira (vršilac, učestalost, mjesto predaje sadržaja); evidencija se uspostavlja mjerom 17 Akcionog plana.

Oba toka otpada zbrinjavaju se u skladu sa važećom zakonskom regulativom, ali bez formalne evidencije o količinama, imajući u vidu da veliki broj septičkih jama nije izgrađen prema važećim standardima (nema nepropusnu komoru), što nosi rizik kontaminacije zemljišta i podzemnih voda.

Shodno Planu upravljanja komunalnim otpadnim vodama u Crnoj Gori (2020–2035), za aglomjeraciju Tuzi predviđena je izgradnja PPOV krajnjeg kapaciteta 9,000 ekvivalentnih stanovnika (ES), sa sekundarnim tretmanom, i oko 29 km kanalizacione mreže. Projektom PPOV predviđena je faza tretmana i dehidracije mulja, dok strateški dokumenti dugoročno predviđaju njegovo finalno zbrinjavanje ili spaljivanje u postrojenju u Podgorici.

4.2 Postupanje sa otpadom

Organizacija upravljanja otpadom u opštini – nadležni organi i službe, strategije, planovi poslovanja Opština Tuzi obezbjeđuje organizovano i trajno obavljanje komunalne djelatnosti i materijalne, tehničke i finansijske uslove u skladu sa zakonom. Poslovi upravljanja komunalnim otpadom povjereni su DOO „Komunalno/Komunale“Tuzi.

Građani sada posebne tokove otpada rešavaju preko Komunalnog preduzeća, kroz kampanjske akcije i pozive.

Između DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi i DOO „Deponija“ Podgorica zaključen je Sporazum o pružanju usluga deponovanja komunalnog otpada, ugovor o otkupu sekundarnih sirovina kao i ugovor o pružanju usluga u vezi korišćenja deponije “Livade” za zbrinjavanje guma - putničkog programa, guma - teretnog programa i guma - industrijskog programa.

Slika 4. Pozicija deponija Livade u odnosu na Tuzi i Podgoricu

Opštinski organ nadležan za komunalne poslove prati izvršavanje povjerenih poslova; komunalna inspekcija i komunalna policija vrše nadzor nad komunalnim redom i nepropisnim odlaganjem. Društvo donosi godišnji program obavljanja komunalnih djelatnosti i izvještaj o njegovoj realizaciji, uz saglasnost nadležnih organa. Komunalno Tuzi na deponiju Livade u Podgorici predaje kako se odvojeno sljedeći tokvi otpada koji se prihvataju pod posebnim šiframa i mjere:

1. Mješani komunalni otpad koji ide na sanitarne kade, ili
2. Primarno selektovan otpad koji se predaje po tokovima Plastika PP, Plastika miks, papir i karton, staklena ambalaža, životinjski otpad, miks PET, koji ide u Halu za sortiranje otpada;
3. Kabasti otpad posebno se prihvata i mjeri i odlaže odvojeno od komunalnog otpada;
4. Odvojeno sakupljeni biootpad;
5. Otpadne gume i gume miks;

Dio komercijalnih centara Voli i Laković nezavisno se bave prikupljanjem kartona i papira koje direktno predaju reciklerima, kao i ostali veći genratori. Ostali posebni tokovi otpada se ne sakupljuj redovno.

Posebni tokovi se ne odlažu u posude za miješani komunalni otpad. Gume se prikupljalju posebno i odlažu na deponiju Podgorica. Za ostale posebne tokove njihovi proizvođači i imaoci dužni su da ih odvojeno predaju ovlašćenim sakupljačima/operaterima, kroz sisteme proširene odgovornosti proizvođača ili posebne akcije sakupljanja. Reciklažno dvorište predstavlja planirani mehanizam za kontrolisan prijem pojedinih posebnih frakcija od građana u ovom planskom periodu.

Kako se i sada odvojeno prikupljaju rezidualna i reciklabilna frakcija tako će se nastaviti i dalje uz dodatnu infrastrukturu i opcije koje će se ovim planom predviđeti za dalje.

Slika 5. Ilustracija novog i postojećeg sistema upravljanja otpadom

Posebni tokovi se na dalje ne odlažu u posude za miješani komunalni otpad, od momenta kada se izgradi reciklažno dvorište. Njihovi proizvođači i imaoci dužni su da ih odvojeno predaju ovlašćenim operaterima.

5 POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA

Proces skupljanja otpada je osnova za očuvanje higijene, samim tim i zdravlje čovjeka, kao i kvalitet svih činioca životne sredine. Usled postojanja adekvatnog i efikasnog sistema sakupljanja otpada, postiže se viši kvalitet života, kako zdravstveni, tako i estetski i finansijski. Sakupljanje, kao što je napomenuto, obavlja DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi. Sjedište Društva je u Tuzima, u ulici Tuzi br. 3, br. 93, u zakupljenom poslovnom prostoru. Društvo koristi mali magacin u posjedu Osnivača za smještaj opreme i rekvizita. Mehanizacija i vozila se smještaju na prostoru/platou koji je obezbijeđen za potrebe Društva.

Aktivnosti sakupljanja otpada odvijaju se na cijeloj teritoriji opštine, preko mreže kontejnerskih mjesta i sistema „od vrata do vrata“. Programi rada predviđaju evidentiranje kontejnerskih mjesta i divljih odlagališta kroz projekat NERA. Komunalni otpad koji Društvo prikupi transportuje se radi zbrinjavanja kod ovlašćenog operatera regionalne sanitarne deponije u Podgorici. Društvo je dužno da vodi propisane evidencije i dostavlja godišnje izvještaje nadležnoj Agenciji/Ministarstvu u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom.

5.1 Stručnost, raspoloživa mehanizacija i infrastruktura upravljanja otpadom

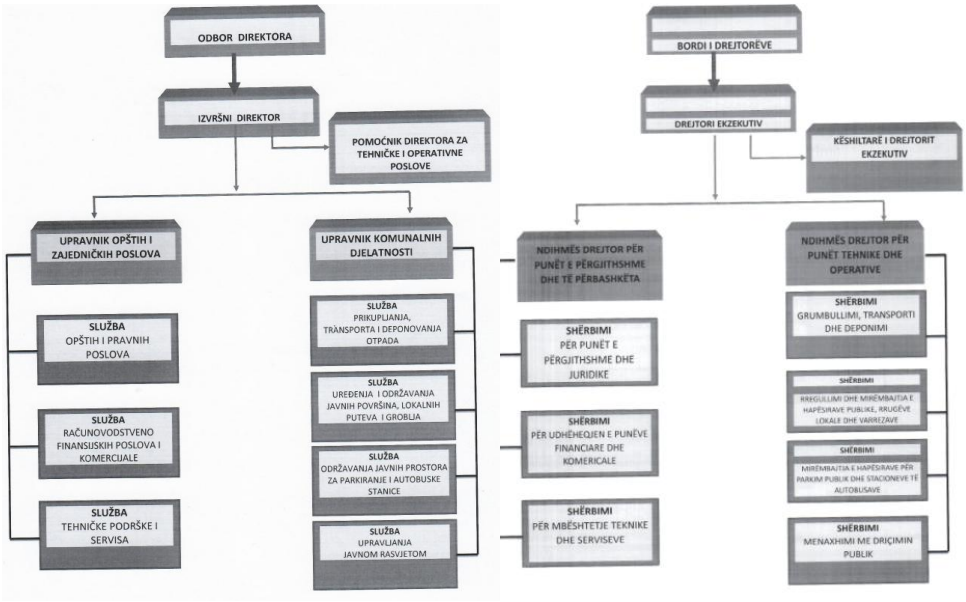
Broj i struktura zaposlenih za upravljanje otpadom

Opština Tuzi obezbjeđuje organizovano i trajno obavljanje komunalne djelatnosti i materijalne, tehničke i finansijske uslove u skladu sa zakonom. Poslovi upravljanja komunalnim otpadom povjereni su DOO „Komunalno/Komunale“Tuzi. Opštinski organ nadležan za komunalne poslove prati izvršavanje povjerenih poslova;

komunalna inspekcija i komunalna policija vrše nadzor nad komunalnim redom i nepropisnim odlaganjem. Društvo donosi godišnji program obavljanja komunalnih djelatnosti i izvještaj o njegovoj realizaciji, uz saglasnost nadležnih organa Osnivača. DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi, čiji je osnivač Opština Tuzi, obavlja komunalne djelatnosti od javnog interesa, uključujući sakupljanje i transport komunalnog i kabastog otpada i održavanje čistoće javnih površina. Društvo predstavlja ključnog operativnog nosioca lokalnog sistema upravljanja otpadom.

Slika 6. Logo komunalnog preduzeća

Društvo obavlja povjerenu komunalnu djelatnost na osnovu Odluke o osnivanju, Statuta, Odluke o održavanju čistoće i Ugovora o povjeravanju poslova. Za predaju i obradu otpada koristi se dokumentacija ovlašćenih operatera: ugovori, dozvole, prateći listovi, vagarski listovi, računi i izvještaji.

Slika 7. Organizacija DOO Komunalno/Komunale Tuzi

Sektor komunalnih djelatnosti čine:

- Služba čistoće
- Služba javne rasvjete
- Služba za održavanje lokalnih puteva, pijaca i drugih javnih površinea
- Služba pijaca parkinga, garaža i autobuske stanice

Stepen naplate je oko 89-90% prema godišnjim izvještajima za 2023-2025. godinu. DOO posluje pozitivno. Rješenje o upisu u registar sakupljača otpada izdato do strane Agencije za zaštitu životne sredine, od 24.02.2025. godine i važi do 16.12.2029. godine. Rješenje o upisu u registar prevoznika otpada izdato do strane Agencije za zaštitu životne sredine, od 25.12.2024. godine i važi do 20.12.2029. godine. Godišnji izvještaj o otpadu za 2024. godinu je dostavljen 15.04.2025. broj: 544/25, a za 2025. godinu 24.03.2026. godine broj: 493/26. Obaveza Društva je da svake godine dostavlja izvještaje Agencije za zaštitu životne sredine do 31.marta tekuće godine za prethodnu godinu.

DOO „Komunalno/Komunale" Tuzi je organizovano kroz organe upravljanja i rukovođenja, Sektor za opšte i zajedničke poslove i Sektor za operativno-tehničke poslove. Poslovi upravljanja komunalnim otpadom neposredno se obavljaju u okviru Službe prikupljanja, transporta i deponovanja otpada. Izvršni direktor organizuje i vodi poslovanje Društva i odgovara za zakonitost rada, dok pomoćnik operativno-tehničkog sektora i šef predmetne službe organizuju svakodnevne aktivnosti. Aktivnosti sakupljanja otpada odvijaju se na cijeloj teritoriji opštine, preko mreže kontejnerskih mjesta i sistema „od vrata do vrata". Programi rada predviđaju evidentiranje kontejnerskih mjesta i divljih odlagališta kroz projekat NERA.

Poslovni prostor sa ukupnom površinom od 860 m², od čega 480 m² kancelarijskog prostora, a 380 m² magacina (Rješenje Uprave za nekretnine: 101-919/24-7414-UP) koji se nalazi u Tuzima - Tuzi bb, na katastarskoj parceli 2980/125, posjedovni list 1392. Mehanizacija i vozila su smješteni na prostoru/platou KP br: 318/1 KO Tuzi i KP 2957/1 KO Tuzi.

U sprovođenju ovog plana predviđa se unapređenje tehničkih i organizacionih kapaciteta Društva, proširenje odvojenog sakupljanja otpada, poboljšanje evidencije o prikupljenim količinama i saradnja sa ovlašćenim operaterima. Posebna pažnja posvetiće se informisanju korisnika i sprječavanju nepropisnog odlaganja otpada.

Na teritoriji opštine Tuzi 2025. godine DOO ima 57 zaposlenih, koji se bave upravljanjem otpada, od čega se 33 bave osnovnim djelatnostima, pri čemu je 24 zaposlnih zaposleno u Službi za sakupljanje i transport otpada. Poslove prikupljanja, transporta i deponovanja otpada obavljaju zaposleni u operativno-tehničkom sektoru: vozači specijalnih vozila, radnici na sakupljanju otpada, kontrolno-evidencioni i rukovodeći kadar. Program predviđa kontinuirano stručno osposobljavanje zaposlenih i obuke iz bezbjednosti i zdravlja na radu. Komunalni otpad koji Društvo prikupi transportuje se radi zbrinjavanja kod ovlašćenog operatera regionalne sanitarne deponije u Podgorici. Društvo je dužno da vodi propisane evidencije i dostavlja godišnje izvještaje nadležnoj Agenciji/Ministarstvu u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom. Zaposleni na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada odnosno sa povećanim rizikom upućuju se na periodične zdrastvene preglede. Svi zaposleni posjeduju uvjerenje o osposobljenosti za bezbjedan rad izdato od firme "Montinspekt" d.o.o. Podgorica.

Godišnji izvjeđštaj o otpadu za 2024. godinu je dostavljen 15.04.2025. broj: 544/25, a za 2025. godinu 24.03.2026. godine broj: 493/26. Između DOO „Komunalno/Komunale" Tuzi i DOO „Deponija" Podgorica zaključen je Sporazum o pružanju usluga deponovanja komunalnog otpada, ugovor o otkupu sekundarnih sirovina kao i ugovor o pružanju usluga u vezi korišćenja deponije "Livade" za zbrinjavanje guma - putničkog programa, guma - teretnog programa i guma - industrijskog programa. Ukupno je na sanitarnu deponiju Livade deponovano 5.349,18 t komunalnog otpada u 2024. godini, dok je u 2025. godini deponovano 4.225,60 t komunalnog otpada.

Vozila za prikupljanje i transport otpada

Na osnovu DPUO Crne Gore za period 2025-2029. razlikuju se tri vrste kamiona.

- Kamioni zapremine 12–22 m^3 za urbana područja sa višespratnim zgradama za sakupljanje rezidualnog otpada i otpada koji može da se reciklira, otvoreni kiper zapremine 4 – 6 m3 se takođe može koristiti za otpad koji može da se reciklira;

- Kamioni zapremine 6 – 12 m3 u ostalim urbanim sredinama za sakupljanje rezidualnog otpada i otpada koji može da se reciklira, otvoreni kiper zapremine 4 – 6 m3 se takođe može koristiti za otpad koji može da se reciklira;
- Kamioni zapremine 5 – 6 m3 za urbana područja sa pojedinačnim kućama i za ruralna područja za sakupljanje rezidualnog otpada i otpada koji može da se reciklira, otvoreni kiper zapremine 4 – 6 m3 se takođe može koristiti za otpad koji može da se reciklira;
- Otvoreni kamion zapremine 6 – 10 m3 opremljen kranom za sakupljanje zelenog i biorazgradivog otpada.

Na osnovu istog izvora, definisani su tipovi vozila, odnosno kamiona, koji prikupljaju određene vrste otpada u zavisnosti od vrste područja. Operativni poslovi su organizovani kroz Službu prikupljanja, transporta i deponovanja otpada u okviru operativno-tehničkog sektora. Ljudske resurse čine rukovodilac/šef službe, vozači specijalnih i teretnih vozila, radnici na sakupljanju otpada, kontrolori-evidentičari i pomoćno osoblje. Materijalne resurse čine autosmećari, kiper sa grajferom, druga teretna i radna vozila, kontejneri od 1,1 m³, kante za domaćinstva i oprema za odvojeno sakupljanje. Logistika je zasnovana na sedmičnim rutama, radu u dvije smjene, evidencijama korisnika i saradnji sa Opštinom, komunalnom policijom, operaterom deponije i reciklerima. Nadzor se vrši kroz rukovodnu liniju, terensku kontrolu i izvještavanje izvršnog direktora.

Prema Programu rada za 2026. godinu, za poslove prikupljanja i transporta otpada koriste se autosmećare Mercedes Axor zapremine 22 m³, Volvo zapremine 16 m³ i BMC Tugra zapremine 15 + 1,5 m³.

Kroz projekat TO0WASTE dodatno su nabavljene dvije autosmećare i jedno vozilo kiper sa grajferom. Dvije autosmećare su Volvo FL sa nadogradnjom ATRIK 13PL, zapremine 10 m³, dok je vozilo kipper sa grajferom Volvo FL sa nadogradnjom ATRIK MP5, zapremine 5 m³. Vozilo kiper sa grajferom koristi se prvenstveno za prikupljanje i transport kabastog, biljnog i drugog odgovarajućeg otpada.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.9: Indikativni sistem sakupljanja otpada - vozila

Otpad koji se sakuplja	Tip kamiona
Urbana područja	
Rezidualni otpad	- Kamioni od 12 – 22 m^3 u urbanim sredinama sa višespratnicama; - Kamioni od 8 – 22 m^3 u ostalim urbanim sredinama
Odvojeno sakupljeni otpad, koji može da se reciklira	- Kamioni 12 – 22 m^3 ili otvoreni kiper 4 – 6 m^3 u urbanim sredinama sa višespratnicama; - Kamioni 8-22 m^3 ili otvoreni kiper 4 – 6 m^3 u ostalim urbanim sredinama
Biorazgradivi otpad	- Otvoreni kamion 6 – 10 m^3 opremljen kranom
Ruralna područja	
Rezidualni otpad	- 4 – 8 m^3 kamioni;
Odvojeno sakupljeni otpad, koji može da se reciklira	- Kamioni 4-8 m^3 ili otvoreni kiper 4 – 6 m^3
Biorazgradivi otpad	- Otvoreni kamion 6-10 m^3 opremljen kranom

Vozila koja se koriste za sakupljanje i transport otpada, pripadaju DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi ili su dobijena kroz projekat *TO0WASTE*. U Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.10 i Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.11 prikazana su sva vozila, korišćena u svrhe prikupljanja i transporta otpada, određena Programom rada 2026. godine.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.10:Osnovna vozila korišćena za prikupljanje i transport otpada

R.Br.	Naziv vozila	Zapremina (m^3)	Namjena
	JKP vozila		
1	MERCEDES AXOR	22	AUTOSMEĆAR
2	VOLVO	16	AUTOSMEĆAR
3	BMC TUGRA	15+1,5	AUTOSMEĆAR
	Vozila nabavljena usled projekta *TO0WASTE*		
4	VOLVO FL + ATRIK 13PL	10	AUTOSMEĆAR
5	VOLVO FL + ATRIK 13PL	10	AUTOSMEĆAR
6	VOLVO FL + ATRIK MP5[1]	5	PRIKUPLJANJE I TRANSVER[2]

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.11: Pomoćna vozila

R.Br.	Vozila za pomoćne mehanizacije
1	KIPER FAP
2	TRAKTOR SA PRIKOLICOM
3	RADNA MASINA SKIP MTZ
4	VOLKSWAGEN CADDY
5	RADNO VOZILO NISSAN
6	SPEC. TERETNO VOZILO IVECO DAILY
7	TERETNO VOZILO IVECO EURO CARGO
8	RM FERMEC
9	RM HIDROMEK

Prema raspoloživim podacima, na teritoriji opštine Tuzi u periodu 2021–2025. godine godišnje se zbrine prosječno oko 4.180 tona miješanog komunalnog otpada (od 3.742 t u 2023. do 5.349 t u 2024. godini), što uz prosječno oko 12.780 stanovnika daje prosječno generisanje od oko 0,90 kg/stanovniku dnevno (raspon 0,79–1,13 kg/stanovniku dnevno). U periodu 01.04–31.07.2026. zabilježeno je 1.924,86 t, odnosno oko 1,20 kg/stanovniku dnevno. Prosječan dnevni obim otpada (oko 11,5 t) odgovara zapremini od približno 29–33 m^3 sabijenog otpada dnevno (pri gustini sabijanja u autosmećaru od 0,35–0,4 t/m^3), što je 36–42% ukupnog nominalnog kapaciteta osnovnih vozila od 79,5 m^3. U godinama sa najvećim količinama (2024. i IV–VII 2026) dnevna zapremina iznosi 37–45 m^3, odnosno 47–57% kapaciteta. Posmatrano isključivo kroz ovaj odnos, agregatni kapacitet voznog parka trenutno pokriva postojeći obim otpada, ali sa znatno manjom rezervom nego što bi proizlazilo iz podataka za 2021–2022. godinu.

[1] Vozilo kipper sa grajferom
[2] Vozilo se koristi isključivo za skupljanje I transport kabastog, biljnog I drugog odgovarajućeg otpada

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.12 Proračun po godinama (Izvori: Tabela 4.1 (mase otpada), Tabela 4.2 (broj stanovnika, MONSTAT), Tabela 5.2 (vozni park). Zapremina = t/dan ÷ (0,35–0,4 t/m³))

Godina	Masa (t)	Stanovnika	kg/st./dan	t/dan	m³/dan	% od 79,5 m³
2021	3.842,00	12.460	0,84	10,5	26–30	33–38
2022	3.743,00	12.405	0,83	10,3	26–29	33–36
2023	3.742,00	12.977	0,79	10,3	26–29	33–36
2024	5.349,18	12.990	1,13	14,6	37–42	47–53
2025	4.225,60	13.080	0,89	11,6	29–33	36–42
Prosjek 2021–2025	4.180	12.782	0,90	11,5	29–33	36–42
IV–VII 2026 (122 dana)	1.924,86	13.131	1,20	15,8	39–45	49–57

- Odsustvo rezervnih kapaciteta – od šest osnovnih vozila za sakupljanje, tri su starija i dobijena putem donacije ili ustupanja (Mercedes Axor, Volvo, BMC Tugra), dok su tri novija (Volvo FL vozila nabavljena kroz projekat TO0WASTE). Kvar ili redovno servisiranje bilo kojeg od starijih vozila direktno umanjuje kapacitet sistema, s obzirom da JKP ne posjeduje rezervni/stacionarni kompaktor niti viljuškar kao alternativu. Ukoliko bi vozilo Mercedes Axor (22 m³) bilo van upotrebe, preostala četiri autosmećara (52,5 m³) bila bi opterećena 55–63% (podaci za 2025), 70–80% (2024), odnosno 74–86% (IV–VII 2026), što znači da bi sistem u periodima većih količina radio sa malom rezervom.
- Nedovoljna specijalizacija za odvojeno sakupljanje – trenutno postoji samo jedno vozilo namijenjeno kabastom/biljnom otpadu (Volvo FL + ATRIK MP5, 5 m³), dok DPUO predviđa poseban otvoreni kamion sa kranom (6–10 m³) za biorazgradivi otpad. Imajući u vidu da opština planira uvođenje kontejnera za „suvu“ i „mokru“ frakciju, kao i da zakonski rokovi za uspostavljanje programa proširene odgovornosti proizvođača (ambalaža do 2027, EE oprema, baterije i tekstil do 2030) zahtijevaju odvojeno sakupljanje dodatnih tokova otpada, sadašnji vozni park nije dimenzionisan za paralelno sakupljanje više frakcija.
- Nepostojanje kompaktora – JKP ne posjeduje stacionarni ili mobilni kompaktor, pa je sabijanje otpada moguće isključivo kroz autosmećare. Ovo ograničava mogućnost privremenog gomilanja otpada na reciklažnom dvorištu/transfer stanici (čija je izgradnja predviđena kao preporuka), čime se smanjuje operativna fleksibilnost sistema u slučaju privremenog zastoja u odvozu do deponije.

Uzimajući u obzir:

1. Blagi, ali kontinuiran rast broja stanovnika i broja domaćinstava (sa 2.748 domaćinstava prema Popisu 2011. na 3.259 prema Popisu 2023, odnosno za 18,6%),
2. Razvoj prerađivačke industrije i ugostiteljstva (otvaranje fabrika, rast broja ugostiteljskih objekata), koji generišu dodatne količine komercijalnog otpada,
3. Zakonske obaveze uvođenja odvojenog sakupljanja ambalaže, EE otpada, baterija i tekstila u periodu 2027–2030. godine, i
4. Cilj smanjenja odlaganja biorazgradivog otpada na deponiju, koji zahtijeva uspostavljanje zasebnog sistema sakupljanja biootpada (uključujući i kućno kompostiranje kao mjeru rasterećenja),

može se zaključiti da će postojeći vozni park, iako trenutno kvantitativno dovoljan za sakupljanje miješanog komunalnog otpada, postati nedovoljan u srednjoročnom periodu ukoliko se ne proširi dodatnim specijalizovanim vozilima (najmanje jedno dodatno vozilo za biorazgradivi/zeleni otpad, jedno manje terensko vozilo za teže pristupačna naselja, te nabavka stacionarnog ili mobilnog kompaktora za potrebe budućeg reciklažnog dvorišta/transfer stanice).

Sakupljanje otpada

Prema web-sajtu komunalnog preduzeća (septembar 2026.) dinamika čišćenja, pražnjenja kontejnera i odvoz tog otpada na sanitarnu deponiju „Livade“ u Podgorici. Zatim, u deponiju koju koristi Glavni grad, na osnovu Ugovora sa DOO „Deponija“, ili na neku drugu prihvatljiviju lokaciju, će se odrediti prema realnim potrebama, a dok se ne uradi nova procjena tih potreba, nastaviće se sa dosadašnjom dinamikom; centar grada svakodnevno, ostala naselja dva puta sedmično prema rasporedu iz Tab. 5.5, pravna lica prema ugovoru i po potrebi, a kabasti otpad jednom sedmično i po potrebi. Kabasti otpad se trenutno ne može privremeno skladištiti, ali se predlaže da se u sklopu reciklažnog dvorišta, odvoji sektor za kabasti otpad. Sakupljanje i odvoz miješanog komunalnog otpada obavlja se prema utvrđenom rasporedu:

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.13 Raspored sakupljanja i odvoz miješanog komunalnog otpada

DAN	NASELJA
Ponedjeljak	Centar Tuzi, okolna naselja Tuzi, Vulaj, Dinoša, Rogame, Gornji Milješ, Donji Milješ, Omerbožovići
Utorak	Centar Tuzi, Drešaj, Drume, Koderbudan, Vuksanlekaj, Vitoja–Božaj, Arza, Bardhaj, Helmica, Hakšabanaj, Skorać, Spijë, Sukuruć, Traboin, Nabom, Nënhelm, Rakić
Srijeda	Centar Tuzi, Dušići, Vllanë, Vranje, Ljekaj, Šipčanik, Dheu i Zi
Četvrtak	Centar Tuzi, okolna naselja Tuzi, Vulaj, Dinoša, Rogame, Gornji Milješ, Donji Milješ, Omerbožovići
Petak	Centar Tuzi, Drešaj, Drume, Koderbudan, Vuksanlekaj, Vitoja–Božaj, Arza, Bardhaj, Helmica, Hakšabanaj, Skorać, Spijë, Sukuruć, Traboin, Nabom, Nënhelm, Rakić
Subota	Centar Tuzi, Dušići, Vllanë, Vranje, Ljekaj, Šipčanik, Dheu i Zi
Nedjelja	Centar Tuzi

5.1.1 Odvojeno sakupljanje otpada

Za domaćinstva koja su se prijavila za učešće u sistemu odvojenog sakupljanja organizuje se preuzimanje:papira i kartona, plastike i metala.

Svaka vrsta odvojeno sakupljenog otpada preuzima se jednom mjesečno, prema posebnom rasporedu (uz prethodno obavještenje).

Kabasti i biljni otpad

DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi organizuje preuzimanje kabastog i biljnog otpada za registrovane korisnike, uz prethodno podnošenje zahtjeva i dogovor o terminu preuzimanja. Bio otpad se na deponiji Podgorica još uvijek ne tretira a u planu je međuopštinska kompostana.

Kabasti otpad se ne tretira, odlaže se va zone komunalnog otpada u okviru kompleksa deponije Livade, postupa se samo sa operacijom periodično, priprema za tretman (sitinjenje na drobilici).

Otpad mora biti pravilno prikupljen, razvrstan i pripremljen za utovar. Tovari otpada moraju biti razdvojeni prije predaje na deponiju Livade potšo se svaka kamionska tura prihvata pod odgovarajućom šifrom.

Preuzimanje otpada po zahtjevu

Utovar, transport i odlaganje manjih količina neopasnog otpada mogu se obaviti i po posebnom zahtjevu fizičkih i pravnih lica, u skladu sa važećim cjenovnikom i raspoloživim kapacitetima Društva.

Ova usluga može obuhvatiti, na primjer, preuzimanje manjih količina neopasnog građevinskog otpada nastalog nakon manjih radova u domaćinstvu ili poslovnom prostoru.

Cijena se utvrđuje u zavisnosti od vrste i količine otpada, udaljenosti, potrebnog vozila i mehanizacije, kao i obima angažovanja.

Na temelju trenda, projekcija za period 2027–2030. predviđa daljnji umjereni do ubrzani rast potražnje usluga odvoza otpada, pri čemu se broj zahtjeva fizičkih lica može povećati s oko 35 na 53–74, a pravnih lica s 15 na 20–25 godišnje. Očekuje se da će najviše zahtjeva i dalje biti u kategoriji odvoza 2–5 m³, kako kod fizičkih lica tako i kod pravnih lica, uz mogućnost povremenih većih zahtjeva (5–12 m³) kod fizičkih lica.

Od početka sprovođenja odvojenog sakupljanja, odnosno u periodu od 1. aprila do 31. jula 2026. godine, prikupljeno je ukupno 8.480 kg odvojeno sakupljenog otpada, od čega je recikleru predato 2,36 t papira i kartona i 4,74 t plastike. Prinos je za sada nizak: predatih 7,1 t za četiri mjeseca iznosi oko 1,2 kg po domaćinstvu mjesečno u 1.535 domaćinstava obuhvaćenih pilot-projektom, odnosno oko 1,5% raspoloživog potencijala reciklabilnih materijala (51% prema DPUO). Razlozi su početna faza projekta, odvoz odvojenih frakcija jednom mjesečno i nepostojanje evidencije o učešću domaćinstava, zbog čega se mjerom 6 Akcionog plana uvodi praćenje stope učešća i stope zahvata.

Posude za odlaganje otpada

Na opštini Tuzi razlikuju se dva tipa odlaganja otpada, kroz projekat *TO0WASTE* i od strane fizičkih lica. U 2025/2026. godini podijeljeno je 1000 setova kanti od 3 x 120l za odvojeno sakupljanje, otpada na području Vuksanlekaja, Rogama, Donjeg Milješa, Gornjeg Milješa, Omerbožovića, Dinoše, Sukuruća, Drešaja, Pothuma, Koderbudana, Vladana, Dušića, Šipčanika, Karabuškog Polja i dijela Tuzi. Društvo primjenjuje sistem „od vrata do vrata“ i planira njegovo širenje na nova naselja. Kante su podaljene za plastiku, papir i karton i za metal. Od sredstava Eko-fonda nabavljeno je i podijeljeno 1605 kanti od 120l, po tri za 535 domacinstava, za iste vrste otpada.

Komunalno je od svojih sredstava dijelilo po jednu zelenu kantu za mijesani otpad

Prvog utorka u mjesecu vrši se odvoz papira i kartona, a zadnjeg utorka u mjesecu vrši se odvoz plastike i metala.

Redovni odvoz miješanog komunalnog otpada organizovan je šest dana sedmično, od ponedjeljka do subote, u dvije smjene, prema utvrđenim rutama, tokom ljetnje sezone odvoz se vrši i nedjeljom. Takođe, Društvo u zadnje dvije godine skuplja mješoviti otpad od fizičkih lica „od vrata do vrata“.

Program rada za 2025. godinu evidentira ukupno 234 kontejnera zapremine 1,1 m³, raspoređena po naseljima. Programi predviđaju nabavku dodatnih 100 kontejnera, postavljanje polupodzemnih kontejnera i nabavku 10 kontejnera zapremine 5–7 m³ za biljni i kabasti otpad. Postojeće stanje kontejnera od 3 m³ i 5 m³ nije precizirano u raspoloživim programima. U Tab. 5.6 su navedene sve otpadne jedinice, odnosno kontejneri zapremine 1.1 m^3.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.14: Raspored otpadnih jedinica zapremine 1.1 m^3

R.Br.	Naselje/lokacija	Br. posuda za prikupljanje otpada
1	TUZI I DONJI TUZI	37
2	VUKSANLEKAJ	9
3	DREŠAJ	5
4	PODHUM	5

R.Br.	Naselje/lokacija	Br. posuda za prikupljanje otpada
5	PLOČA – VITOJA	5
6	HAKŠABANOVIĆI	5
7	ŠIPČANIK	1
8	KUĆE RAKIĆA	24
9	DUŠIĆ	5
10	LJEKAJ	2
11	VLADNE	6
12	KARABUSKO POLJE	17
13	VRANJE	1
14	ROGAMI	4
15	HADŽAJ I TRGAJA	9
16	GORNJI I DONJI MILJEŠ	26
17	OMERBOŽOVIĆI	13
18	VULJEVIĆI	1
19	DINOŠA	22
20	KODRABUDAN	5
21	SUKURUĆ	6
22	SKORAĆ	4
23	CIJEVNA	9
24	RRANXA E QAUFS	5
25	SPINJA	1
26	SKORAC	3
27	ARZA – HELMICA	2
28	TRABOIN	2
	UKUPNO	234

Na osnovu dostavljenih informacija, u Tab. 5.7 dat je okvirni sedmični raspored odvoza otpada na osnovu dana i lokacije prikupljanja.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.15: Nedjeljna dinamika odvoza otpada

DAN	NASELJE/LOKACIJA
PONEDJELJAK	Centar Tuzi; Tuzi – okolna naselja; Vulaj; Dinoša; Rogame; Gornji Milješ; Donji Milješ; Omerbožovići
UTORAK	Centar Tuzi; Drešaj; Drume; Koderbudan; Vuksanlekaj; Vitoja–Božaj; Arza; Bardhaj; Helmica; Hakšabanaj; Skorać; Spijë; Sukuruć; Traboin; Navom; Nënhelm; Rakić
SREDA	Centar Tuzi; Dušići; Vllanë; Vranje; Ljekaj; Šipčanik; Dheu i Zi
ČETVRTAK	Centar Tuzi; Tuzi – okolna naselja; Vulaj; Dinoša; Rogame; Gornji Milješ; Donji Milješ; Omerbožovići
PETAK	Centar Tuzi; Drešaj; Drume; Koderbudan; Vuksanlekaj; Vitoja–Božaj; Arza; Bardhaj; Helmica; Hakšabanaj; Skorać; Spijë; Sukuruć; Traboin; Navom; Nënhelm; Rakić

DAN	NASELJE/LOKACIJA
SUBOTA	Centar Tuzi; Dušići; Vllanë; Vranje; Ljekaj; Šipčanik; Dheu i Zi
NEDJELJA	Centar Tuzi

Na osnovu DPUO Crne Gore za period 2025-2029. u zavisnosti od vrste otpada i tipa područja, plan prepoznaje različite načine odlaganja otpadana izvoru.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.16 Indikatorni sistem sakupljanja otpada - tip posude za odlaganje

Otpad koji se sakuplja	Tip posude za odlaganje
Urbana područja	
Mješani komunalni otpad	- 120 – 240 l kante; - 1,1 m^3 kante
Suva frakcija - odvojeno sakupljeni otpad, koji može da se reciklira	- 1,1 m^3 kante - Posude za odvojeno sakupljanje stakla
Biorazgradivi otpad	- 1,1 m^3 kante
Ruralna područja	
Mješani komunalni otpad	- 120 – 240 l kante; - 1,1 m^3 kante
Suva frakcija - odvojeno sakupljeni otpad, koji može da se reciklira	- 1,1 m^3 kante
Biorazgradivi otpad	- 1,1 m^3 kante

Opština Tuzi raspolaže digitalnim podacima o lokacijama kontejnerskih mjesta kroz aplikaciju NERA-T. Aplikacija takođe omogućava sistem prijavljivanja divljih deponija, odnosno građani i nadležni subjekti mogu prijaviti lokaciju divlje deponije, nakon čega se prijava može pratiti i dalje obrađivati.

U okviru projekta TO0WASTE dodatno se vrši mapiranje domaćinstava i ruta za odvojeno prikupljanje otpada. Podaci iz navedenih sistema predstavljaju osnov za unapređenje i objedinjavanje GIS/KMZ podataka relevantnih za upravljanje otpadom.

Prema nedjeljnom rasporedu odvoza (Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.15), organizovanim sakupljanjem miješanog komunalnog otpada pokriveno je 27 naselja/lokaliteta raspoređenih u tri rute (ponedjeljak–četvrtak, utorak–petak, srijeda–subota), uz centar Tuzi koji se servisira svakog dana uključujući nedjelju. Ovo predstavlja vidljivo proširenje u odnosu na stanje zabilježeno u Lokalnom planu zaštite životne sredine opštine Tuzi 2024–2027, prema kojem je 16–17 naselja (Drume, Zatrijebač, Krševo, Passhkala, Gurec, Pikalja, Lovka, Donje Selište, Gornje Selište, Prifta, Barlaj, Rudine, Budza, Stjepovo, Delaj, Benkaj, Poprat) bilo potpuno isključeno iz sistema, zbog čega su mještani sami odnosili otpad do najbližih usputnih kontejnera. (LEAP-a opštine Tuzi 2024–2027)

Naselje Drume se pojavljuje na ruti odvoza (utorak/petak), dok Zatrijebač, Krševo, Passhkala, Gurec, Pikalja, Lovka, Donje i Gornje Selište, Prifta, Barlaj, Rudine, Budza, Stjepovo, Delaj, Benkaj i Poprat i dalje nijesu navedeni ni u rasporedu odvoza (Tab. 5.5), niti u spisku lokacija kontejnera od 1,1 m^3. To ukazuje da i dalje značajan broj naselja (16 od ukupno 41 naselja opštine, odnosno oko trećine) ostaje van dometa organizovanog sakupljanja. Kada se posmatra stanovništvo, a ne broj naselja, slika je povoljnija: naselja koja su van dometa su pretežno manja, rijetko naseljena naselja (prema Popisu 2023, naselja poput Rudina, Benkaja, Poprata, Delaj, Stjepova spadaju u najmanje po broju stanovnika na teritoriji opštine), dok najveći dio stanovništva živi u centru Tuzi i velikim naseljima koja jesu pokrivena

(Tuzi, Dinoša, Kuće Rakića, Gornji/Donji Milješ, Vuksanlekaj, Karabuško Polje). Najveći broj posuda imaju upravo ta naselja (Tuzi i Donji Tuzi 37, Kuće Rakića 24, Dinoša 22, Gornji/Donji Milješ 26, Karabuško Polje 17, Omerbožovići 13). Na osnovu toga se može procijeniti da je stepen obuhvaćenosti stanovništva organizovanim sakupljanjem miješanog otpada visok, oko 86–90% (uslugom je obuhvaćeno 2.800 od 3.259 domaćinstava), dok preostalih manje od 10% stanovništva u najmanjim i teže pristupačnim naseljima otpad i dalje mora samostalno transportovati do najbližih kontejnera. Cilj je da se sva naselja pokriju do kraja planskog perioda.

Ukupan nominalni kapacitet postojećih kontejnera od 1,1 m³ iznosi 234 × 1,1 m³ = 257,4 m³. Prema podacima iz Tabele 4.1 godišnje se zbrine između 3.742 t (2023) i 5.349 t (2024) miješanog komunalnog otpada, u prosjeku 4.180 t za period 2021–2025 (4.226 t u 2025. godini), što odgovara prosječnoj sedmičnoj količini od oko 80 t (raspon 72–103 t). Za masu nesabijenog otpada u posudama usvojena je literaturna vrijednost od 140,5 kg/m³, koja će se provjeriti vaganjem u okviru morfološke analize (mjera 7), shodno čemu prosječnoj sedmičnoj masi odgovara zapreminska potreba od oko 571 m³ (raspon 511–730 m³; 786 m³ prema podacima za IV–VII 2026). S obzirom da se kontejneri, prema utvrđenom rasporedu, prazne dva puta sedmično u većini naselja, a u centru Tuzi svakodnevno, sedmični propusni kapacitet sistema (nominalni kapacitet × broj pražnjenja) pri minimalna dva pražnjenja iznosi 257,4 m³ × 2 = 514,8 m³. Taj kapacitet pokriva potrebu u 2021–2023. (98–101%), ali samo 89% u 2025. i 71% u 2024. godini, odnosno oko 90% pri prosjeku 2021–2025. Da bi se pokrila prosječna potreba, kontejneri bi se u prosjeku morali prazniti oko 2,2 puta sedmično (2,8 puta u 2024. i oko 3 puta prema podacima za IV–VII 2026). Dodatna svakodnevna pražnjenja u centru Tuzi povećavaju stvarni propusni kapacitet, ali bez podataka o broju kontejnera u centru ne može se potvrditi da nadoknađuju ovaj manjak. Sistem je stoga na granici kapaciteta, a u godinama sa većim količinama zavisi od učestalosti pražnjenja.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.17 Proračun kapaciteta i potrebe za pražnjenjem po godinama

Godina	Masa (t)	Sedmične mase (t/sedmici)	Potreba (m³/sedmici)	Kapacitet pri dva pražnjenja	Potrebna pražnjenja
2021	3.842,00	73.7	524	98	2
2022	3.743,00	71.8	511	101	2
2023	3.742,00	71.8	511	101	2
2024	5.349,18	102.6	730	71	3
2025	4.225,60	81.0	577	89	2
Prosjek 2021–2025	4.180	80.2	571	90	2
IV–VII 2026 (122 dana)	5,759	110.4	786	65	3

*Sedmične mase računate su na 365 dana (t/god. ÷ 365 × 7). Vrijednost za 2026. je projekcija iz 122 dana.

5.2 Divlje deponije

Divlje deponije su ilegalna mjesta za privremeno ili trajno odlaganje otpada. Komunalno (JKP) identifikuje lokacije, sakuplja, utovara i transportuje nepropisno odloženi komunalni, kabasti, zeleni i manji neopasni građevinski otpad. Aktivnosti se sprovode redovno i vanredno, samostalno ili po nalogu, odnosno uz podršku Opštine i komunalne policije. Za registrovanje lokacija koristi se aplikacija NERA-T. Opština nema katastar divljih deponija koji se redovno ažurira. Osnov pregleda je terenski izvještaj „Mapiranje i karakterizacija divljih deponija i analiza stanja potrošenih guma na teritoriji opštine Tuzi“ (A. Efović, M. Muratović, april 2024), kojim je evidentirano 26 lokacija, i ažurirana evidencija stanja od 2. novembra 2026. Brojevi i oznake lokacija odgovaraju izvještaju iz 2024. Od 26 evidentiranih lokacija, 17 je očišćeno, a 9 je i dalje aktivno: četiri su djelimično očišćene (br. 3, 8, 13 i 21), a pet je neočišćeno (br. 6, 9, 19, 24 i 26). Aktivne lokacije su u osam naselja. Na lokaciji br. 21 (Koderbudan) otpad je ponovo odlagan poslije čišćenja, tako da je deponija ponovo formirana. To pokazuje da jednokratno čišćenje, bez prevencije, ne rješava problem.

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.18 Statusi divljih deponija

STATUS U 2026. GODINI	BROJ LOKACIJA	BROJEVI IZ EVIDENCIJE 2024
Očišćene	17	1, 2, 4, 5, 7, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23 i 25
Djelimično očišćene i dalje aktivne	4	3, 8, 13 i 21
Neočišćene i dalje aktivne	5	6, 9, 19, 24 i 26
Ukupno evidentiranih lokacija	26	

Tabela POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA.19 Pregled Divljih deponija

Br.	Lokacija iz evidencije 2024	Zapremina 2024	Status 2026	Napomena za 2026
1	Dinoša - deponija 1	cca 300 m³	Očišćena	
2	Dinoša - deponija 2	5 m³	Očišćena	
3	Dinoša - deponija 3	cca 185 m³	Djelimično očišćena	I dalje aktivna
4	Hadžaj - deponija 1	cca 15 m³	Očišćena	
5	Kanjon Cijevne - deponija	Nije moguće procijeniti	Očišćena	
6	Gornji Milješ - deponija 1	Preko 1000 m³	Neočišćena	I dalje aktivna
7	Gornji Milješ - deponija 2	cca 600-800 m³	Očišćena	
8	Donji Milješ - deponija 1	cca 150 m³	Djelimično očišćena	I dalje aktivna
9	Donji Milješ - deponija 2	cca 20 m³	Neočišćena	I limarija od vozila
10	Donji Milješ - deponija 3	cca 300 m³	Očišćena	
11	Kuće Rakića - deponija 1	Nije navedena	Očišćena	
12	Kuće Rakića - deponija 2	cca 7-8 m³	Očišćena	
13	Karabuško polje - deponija 1	cca 10-12 m³	Djelimično očišćena	I dalje aktivna
14	Tuzi - deponija 1	cca 20 m³	Očišćena	
15	Hakaj - deponija 1	cca 10 m³	Očišćena	
16	Dušić - mini deponija 1	cca 5 m³	Očišćena	
17	Vitoja - deponija 1	cca 80-100 m³	Očišćena	
18	Vitoja - deponija 2	Preko 200 m³	Očišćena	
19	Podhum - deponija 1	cca 25-30 m³	Neočišćena	I dalje aktivna
20	Podhum - deponija 2	cca 7-8 m³	Očišćena	
21	Koderbudan - deponija 1	Nije procijenjena	Djelimično očišćena	Ponovo formirana
22	Koderbudan - deponija 2	cca 70-80m³	Očišćena	
23	Koderbudan - deponija 3	Cca 200-220 m³	Očišćena	
24	Vranj - deponija 1	Nije moguće procijeniti	Neočišćena	I dalje aktivna
25	Vladne - deponija 1	cca 15m³	Očišćena	
26	Vladne - deponija 2	Nije moguće procijeniti	Neočišćena	I dalje aktivna

Neophodno je sprovesti sve mjere zaštite zemljišta i voda i posepeno ukloniti sve deponije, a najkasnije do isteka perioda ovog plana. Detaljni opisi svih 26 lokacija, sa fotografijama i podacima iz 2024. i 2026. godine, dati su u annex-u 2.

6 ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA

6.1 Cijena usluga

Na osnovu Cjenovnika DOO Komunalno/Komunale Tuzi formiran je Annex 1. Obračun komunalne usluge upravljanja otpadom (sakupljanje, odvoz i zbrinjavanje komunalnog otpada), za fizička lica, vršen je na osnovu površine stambenog prostora, izražen u m^2. Korekcioni faktor obračuna komunalne usluge za korisnike usluga iz kategorije fizičkih lica je 1, pa je shodno tome određena cijena u iznosu od 0,09346 €/m^2.

Opština Tuzi će, u saradnji sa vršiocem komunalne djelatnosti, postepeno uvoditi finansijske podsticaje za smanjenje količine miješanog komunalnog otpada, odvojeno sakupljanje biootpada i kućno kompostiranje, u skladu sa članom 51 stav 5 Zakona o upravljanju otpadom. Primjena će započeti u naseljima u kojima je uspostavljen sistem sakupljanja otpada 'od vrata do vrata', uz identifikaciju korisnika i pripadajućih posuda i evidentiranje izvršene usluge. U početnoj fazi razradiće se kriterijumi za umanjenje računa domaćinstvima koja dokazivo sprovode kućno kompostiranje ili pravilno izdvajaju biootpad za organizovano odvojeno sakupljanje. Nakon uspostavljanja pouzdane evidencije, pilotiraće se obračun po principu 'plati koliko baciš', sa fiksnim dijelom cijene za pokriće osnovnih troškova sistema i promjenljivim dijelom povezanim sa zapreminom posude i brojem pražnjenja miješanog komunalnog otpada, odnosno njegovom masom gdje postoje tehnički uslovi. Visina podsticaja, način provjere ispunjenosti uslova i obračun usluge utvrdiće se na osnovu analize troškova i odgovarajućih akata i cjenovnika, uz očuvanje finansijske održivosti i dostupnosti usluge. Rezultati pilot-programa pratiće se najmanje 12 mjeseci, nakon čega će se odlučiti o proširenju sistema. Primjenu će pratiti informisanje korisnika i kontrola nepravilnog odlaganja otpada.

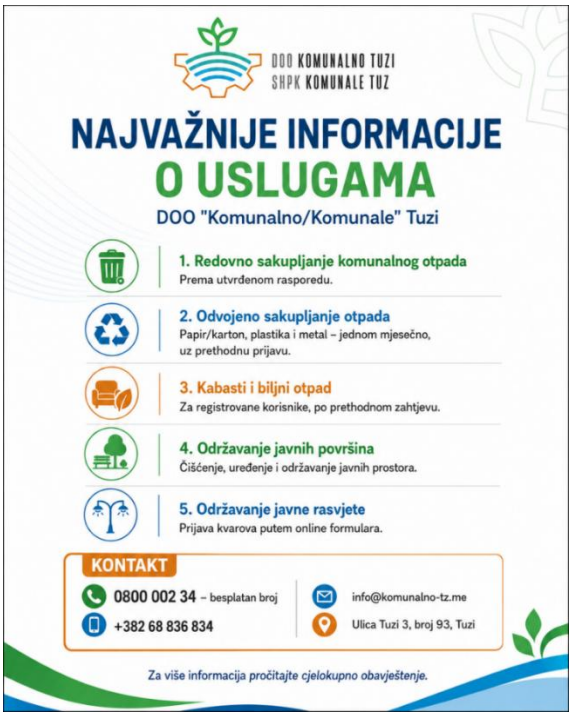
Prema javno dostupnim finansijskim podacima, DOO „Komunalno/Komunale" Tuzi ostvarilo je pozitivan rezultat u 2025. godini, uz značajno smanjenje profitabilnosti. Prihodi su u odnosu na 2024. smanjeni za 4,3%, dok su rashodi povećani za 3,8%, što je dovelo do pada neto dobiti.

Potraživanja čine približno 97,4% obrtnih sredstava, zbog čega procjena likvidnosti zahtijeva provjeru njihove naplativosti. Dostupni podaci ne omogućavaju izdvajanje rezultata djelatnosti upravljanja otpadom niti utvrđivanje zavisnosti od opštinskih subvencija. Predviđa se dopuna Plana i Akcionog plana mjerom postepenog uvođenja tarifnih podsticaja za odvojeno sakupljanje biootpada i kućno kompostiranje, uz pilotiranje sistema 'plati koliko baciš' u naseljima u kojima je već uspostavljeno sakupljanje otpada 'od vrata do vrata'. Primjeni će prethoditi analiza troškova, uspostavljanje evidencije korisnika i izvršene usluge i utvrđivanje kriterijuma za umanjenje tarife. Proširenje sistema zasnivaće se na rezultatima pilot-programa. Procjena dijela finansija je data u poglavlju 6.3 ovog dokumenta.

6.2 Troškovi sakupljanja, transporta, odlaganja, odvojenog sakupljanja

Finansijski plan i godišnji program Opštine obuhvataju troškove sanacije divljih deponija, kao i ukupne zarade operativnih radnika, troškove goriva i energenata, održavanja vozila, nabavke rezervnih djelova, te nabavke i održavanja posuda za otpad. Dio opreme i aktivnosti primarne selekcije finansiraju se kroz pilot-projekat *TO0WASTE*.

Trenutni nivo cjena komanalnih usluga odražava dobro stanje finansija, međutim kada cjena deponovanja poraste (nakon isteka beneficirane cjene odlaganja komunalnog otpada na deponiji Podgorica) ili ako se budu gradili neki novi infrastrukturni kapaciteti tretmana komunalnog otpada, cjene će morati da se prilagode novim uslovima.

Slika 8. Najvažnije informacije o uslugama sakupljanja otpada

Mogući izvori finansiranja su sopstveni prihodi JKP-aod komunalnih i tržišnih usluga, ;iji je cjenovnik naveden u Poglavlju 6.1 budžet Opštine Tuzi; kapitalni transferi Osnivača; *IPA/Interreg* i drugi fondovi Evropske unije; Eko-fond; bilateralni i drugi donatori; donacije opreme; finansijski lizing i krediti, uz potrebne saglasnosti; partnerstva sa ovlašćenim operaterima i programi proširene odgovornosti proizvođača.

6.3 Primjena principa „zagađivač plaća“

Upravljanje otpadom zasniva se na mnogim principima, između ostalog "zagađivač plaća" prema kojem proizvođač otpada snosi troškove upravljanja otpadom, kao i troškove za potrebnu infrastrukturu i njen rad, troškove preventivnog djelovanja i troškove sanacionih mjera zbog negativnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Zakon o upravljanju otpadom propisuje obaveze proizvođača otpada u okviru sistema proširene odgovornosti proizvođača. Prema članu 15 stav 1 ovog zakona, obavezu uspostavljanja programa proširene odgovornosti proizvođača ima proizvođač koji stavlja na tržište Crne Gore električnu i elektronsku opremu, vozila, baterije i akumulatore, gume, ambalažu, plastične proizvode za jednokratnu upotrebu i ribolovni alat koji sadrži plastiku, kao i tekstilne proizvode.

Prema članu 15 stav 9 istog zakona, finansijski doprinosi koje ovaj proizvođač plaća organizovanom sistemu za preuzimanje, sakupljanje i obradu otpada, u skladu sa svojim obavezama iz programa proširene odgovornosti proizvođača, moraju pokriti troškove odvojenog sakupljanja otpada, njegovog transporta i obrade, uzimajući u obzir prihode od ponovne upotrebe otpada i prodaje sekundarnih sirovina, uključujući i troškove prikupljanja podataka i izvještavanja u skladu sa stavom 7 tačka 3 ovog člana.

Novim Zakonom, predviđa se postepeno uvođenje tarifnih podsticaja za odvojeno sakupljanje biootpada i kućno kompostiranje, uz pilotiranje sistema ‘plati koliko baciš’. Na osnovu planova opštine Tuzi po svojim planovima planira uvede u naseljima u kojima je već uspostavljeno sakupljanje otpada ‘od vrata do vrata’. Primjeni će prethoditi analiza troškova, uspostavljanje evidencije korisnika i izvršene usluge i utvrđivanje kriterijuma za umanjenje tarife. Proširenje

sistema zasnivaće se na rezultatima pilot-programa. Prema Zakonu o upravljanju otpadom Crne Gore, princip „zagađivač plaća" podrazumeva da proizvođač ili imalac otpada mora snositi sve troškove vezane za skupljanje, transport, tretman, reciklažu i konačno odlaganje otpada, kao i troškove mjera za sprječavanje i sanaciju potencijalne štete po životnu sredinu.

Ovaj princip djeluje kroz dva glavna segmenta:

- Pravni subjekti i fizička lica (stvaraoci otpada): Svako pravno ili fizičko lice čijom aktivnošću nastaje otpad direktno finansira njegovo sakupljanje i obradu (putem komunalnih naknada, direktnih ugovora sa deponijama ili sakupljačima opasnog otpada).
- Proizvođači i uvoznici (Proširena odgovornost proizvođača – POP): Subjekti, koji stavljaju na tržište proizvode koji nakon upotrebe postaju posebne vrste otpada (ambalaža, električna i elektronska oprema, vozila, gume, baterije i akumulatori) snose troškove uspostavljanja sistema za odvojeno sakupljanje i reciklažu tih proizvoda.

U praksi, primjena načela „zagađivač plaća" ostvaruje se kroz kombinaciju direktnih ugovornih obaveza i fiskalnih instrumenata:

- Komunalne i deponijske tarife: Utvrđivanje naknada za odlaganje otpada na regionalnim sanitarnim deponijama (poput deponija „Livade") na osnovu izmjerene mase i kategorizacije otpada, čime se direktno stimuliše primarna selekcija.
- Ekološke naknade i Eko-fond: Prikupljanje namenskih sredstava od uvoznika i zagađivača radi usmjeravanja u Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond), iz kojeg se finansira izgradnja komunalne infrastrukture i sanacija kritičnih ekoloških tačaka.
- Komercijalni ugovori za opasni otpad: Direktno finansiranje izvoza i tretmana opasnih vrsta otpada u specijalizovanim postrojenjima van granica Crne Gore od strane samih generatora tog otpada.

Bitno je i okrenuti se ka propisima i pogledima EU ka upravljanju otpadom. Aktivno sprovođenje načela „zagađivač plaća" predstavlja jedan od ključnih zahtjeva u okviru Poglavlja 27 (Životna sredina i klimatske promjene) u pregovaračkom procjesu Crne Gore sa Evropskom unijom. Potpuna harmonizacija sa pravnim tekovinama EU zahtijeva dalja ulaganja u jačanje inspekcijskog nadzora, unapređenje vođenja Registra zagađivača i uspostavljanje pune funkcionalnosti sistema proširene odgovornosti proizvođača.

Bitno je napomenuti da u slučaju da se neko fizičko ili pravno lice ne ophodi prema otpadu u skladu sa zakonom i ostalim navedenim propisima, moraće da dostavi novčanu nadoknadu, definisanu Zakonom o komunalnim dijelatnopstima ("Službeni list Crne Gore", br. 055/16 od 17.08.2016, 074/16 od 01.12.2016, 002/18 od 10.01.2018, 066/19 od 06.12.2019, 140/22 od 16.12.2022, 084/24 od 06.09.2024) i to Članom 70. i 71.

Iako obavezu finansiranja i organizovanja programa proširene odgovornosti proizvođača (POP) prema članu 15 Zakona snosi sam proizvođač (odnosno organizovani sistem kojim on upravlja ili kome povjerava sprovođenje obaveza), opština Tuzi i DOO „Komunalno/Komunale" Tuzi mogu imati nekoliko konkretnih uloga u ovom sistemu:

- Finansijska kompenzacija za infrastrukturu koja već postoji: kako finansijski doprinosi proizvođača, prema članu 15 stav 9 Zakona, moraju pokriti troškove odvojenog sakupljanja otpada, transporta i obrade, uključivanje opštinskog preduzeća u organizovani sistem moglo bi da otvori mogućnost sufinansiranja postojećeg sistema odvojenog sakupljanja (trenutno finansiranog sredstvima Eko-fonda i vlastitim sredstvima Društva), čime bi se rasteretio opštinski budžet i ubrzalo planirano širenje sistema na preostala naselja.

- Obaveza informisanja javnosti i saradnja sa organizovanim sistemima – Proizvođač (odnosno organizovani sistem) dužan je da informiše imaoce otpada o načinu i značaju prevencije otpada, odvojenog sakupljanja i ekološki prihvatljivog upravljanja otpadom. Opština i komunalno preduzeće, kao subjekti u neposrednom kontaktu sa domaćinstvima (preko sistema „od vrata do vrata“ i raspodjele posuda), prirodno su pozicionirani da tu ulogu sprovode na terenu, u saradnji sa organizovanim sistemom, umjesto da ta obaveza ostane isključivo na proizvođaču/sistemu na nacionalnom nivou. Pored finansijske kompenzacije i informisanja građana, opština i komunalno preduzeće mogu sa organizovanim sistemima proširene odgovornosti proizvođača zaključiti ugovor o korišćenju postojeće i planirane infrastrukture za odvojeno sakupljanje pojedinih tokova otpada (reciklažno dvorište i sistem „od vrata do vrata“). Na taj način organizovani sistem ispunjava obaveze preuzimanja i prerade, a infrastruktura se opterećuje i održava uz naknadu, što smanjuje trošak za opštinu.

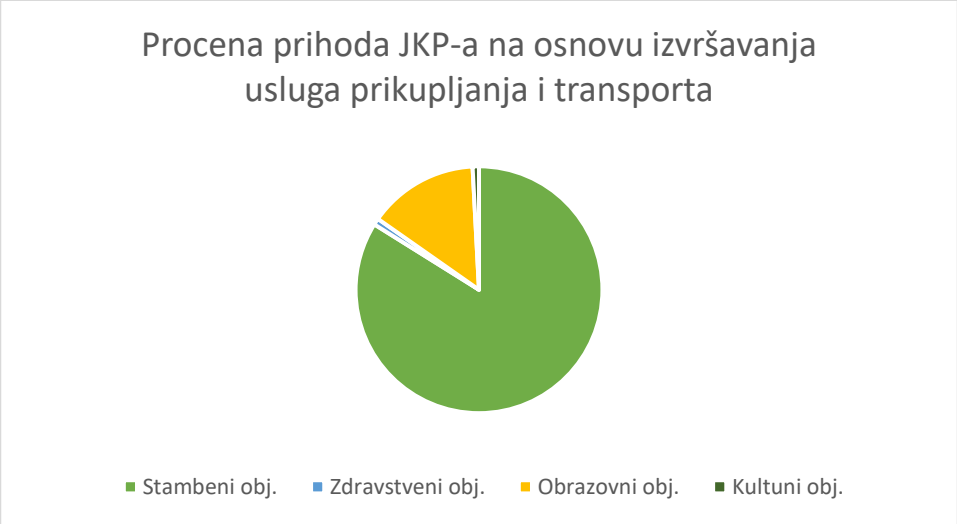
6.4 Finansijska održivost

Detaljna analiza troškova i tarifa sprovodi se mjerom 21 Akcionog plana, a u nastavku je data okvirna procjena prihoda. Kao što je određeno Poglavljem 2.2 ovog dokumenta, na opštini Tuzi se nalazi 4000 stambenih jedinica. U pretpostavljenom proseku, jedna stambena jedinica zauzima površinu od 70m^2, shodno čemu je ukupna stambena površina, za koju je potrebno izvršiti usluge prikupljanja i skladištenja otpada 280.000m^2.

Na teritoriji opštine Tuzi se nalazi zdravstveni objekat Tuzi, koji je rasprostranjen na 737 m^2. Zatim, od kulturno umetničkih objekata, JU KIC „Malesija“ Tuzi zauzima površinu od 1179 m^2. Obrazovni objekti, osnovne i srednje škole, zauzimaju ukupnu površinu od 26.491 m^2. U Tabela ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA.20 prikazane su površine nekih objekata ha opštini Tuzi i novčana vrijednost cijena JKP-a DOO „Komunalno/Komunale“, formiranih na osnovu Cijenovnika.

Tabela ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA.20: Procjena prihoda JKP-a na osnovu izvršavanja usluga prikupljanja i transporta otpada

REDNI BROJ	KATEGORIJA OBJEKTA	KVADRATURA (m^2)	CIJENA/ m^2	CIJENA (€/mjesečno)
1	Stambeni	280,000	0.09346	26,168
2	Zdravstveni	737	0.36000	265
3	Obrazovni	26,491	0.17000	4,503
4	Kulturni	1,179	0.22000	259
			UKUPNO:	31,195

Slika 9: Utrošak komunalnog otpada po mjestu nastajanja

Na osnovu procjene, zaključuje se da najveći prihod usled izvršavanja usluga prikupljanja i transporta otpada donosi izvršavanje usluga Fizičkim licima, odnosno stambenim objektima. Na osnovu Lokalnog plana za zaštitu životne sredine za period 2024-2027, Procjena troškova za potrebna sredstva prema ciljevima za uspostavljanje funkcionalnog sistema upravljanja otpadom je 1.013.843,30 €. Iznosi u Tab. 6.2 su mjesečni, pa procijenjeni godišnji prihod od navedenih kategorija iznosi oko 374.300 €, odnosno 333.000–337.000 € uz stepen naplate od 89–90%, bez privrednih subjekata. Za stan od 70 m² mjesečni iznos je oko 6,5 €.

6.4.1 Troškovi usled transporta otpada i korišćenja transfer stanice

Na osnovu DPUO Crne Gore za period 2025-2029. se navodi da operativni troškovi usled direktnog transporta otpada, bez investicionih troškova, iznose 33.02 €. U Tab. 6.3 prikazani su operativni troškovi direktnog transporta

Tabela ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA.21: Operativni troškovi transporta otpada

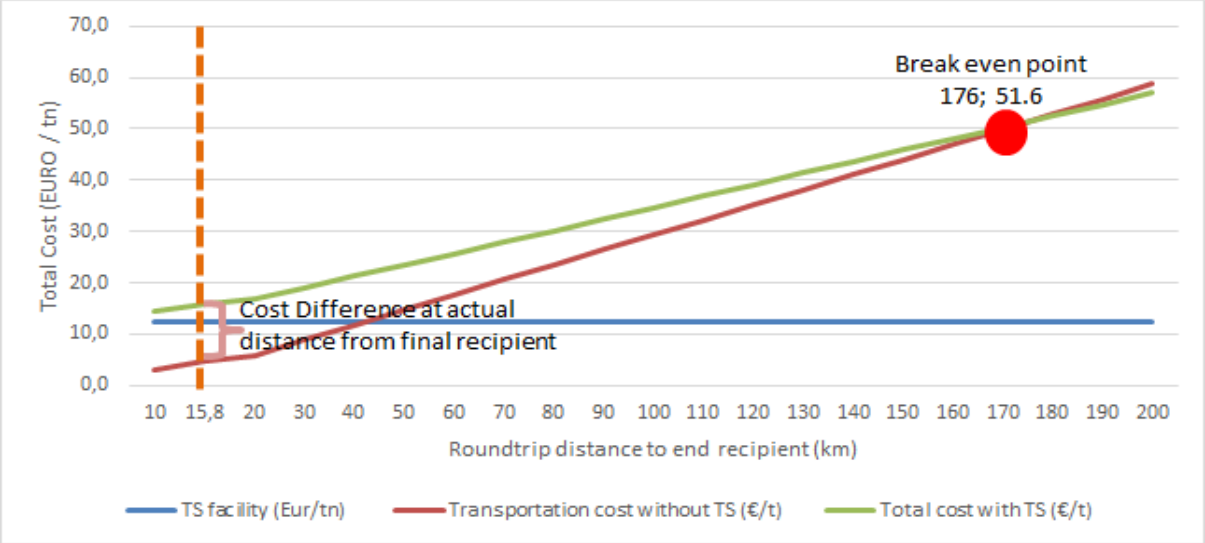
Vrsta operativnog troška	Iznos (€)
Zarade	13.80
Održavanje	10.41
Gorivo	7.81
Osiguranje	1.00
Ukupno:	33.02

Dio troškova potiče i od korišćenja transfer stanice, čiji su troškovi prikazani u Tab. 6.4.

Tabela ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA.22: Investicioni i operativni troškovi usled korišćenja transfer stanice

Investicioni troškovi		Operativni troškovi	
Građevinski radovi	533.70	Zarade	28.05
Električni radovi/ Oprema	88.95	Održavanje	19.24
Mobilna oprema	266.85	Gorivo	3.78
Ukupno:	889.50	Osiguranje	4.45
/	/	Energija	936
/	/	Ostalo	3.00
/	/	**Ukupno:**	58.45

U dokumentu DPUO Crne Gore za period 2025–2029 odrađena je analiza kretanja troškova usljed postavljanja transfer stanice, u funkciji udaljenosti krajnje tačke odlaganja, uključujući povratak vozila (Slika 36). Analiza upoređuje ukupne troškove transporta sa i bez transfer stanice za reprezentativne scenarije na nacionalnom nivou.

Slika 10: Troškovi opcija u odnosu na udaljenost krajnje tačke računajući povratak

Sličnoj analizi se pristupa zarad potrebe definisanja isplativosti transfer stanice opštine Tuzi:

Udaljenost do krajnje tačke odlaganja - Otpad sa teritorije opštine Tuzi trenutno se odvozi direktno na sanitarnu deponiju „Livade“ u Podgorici. S obzirom da opština Tuzi neposredno graniči sa Glavnim gradom, centar Tuzi udaljen je približno 8 km od deponije „Livade“, što je znatno ispod granične udaljenosti nakon koje, prema analizi iz DPUO (Sl. 36), uspostavljanje transfer stanice postaje ekonomski opravdano. Princip blizine i regionalno upravljanje otpadom. Opština Tuzi je, prema Strateškom master planu i aktuelnom DPUO 2025–2029, dio centralne uslužne zone sa centralnim postrojenjem za upravljanje otpadom (CPUO) u Podgorici, odnosno regionalnog sistema „Centralni I“ sa deponijom „Livade“. Princip blizine, kao jedan od osnovnih principa Zakona o upravljanju otpadom, dodatno potvrđuje da posredna infrastruktura (transfer stanica) nije neophodna za opštinu čiji je centar neposredno uz granicu uslužne zone krajnje deponije. Primijenom date analize na nivo same opštine Tuzi, dolazi se do zaključka da se samoj opštini ne isplati izgradnja sopstvene stransfer stanice.

6.4.2 Troškovi usled centralizovanog (opcija C2a) i decentralizovanog (opcija C2b) tretmana biootpada – poređenje

Na osnovu DPUO CG za period 2025-2029. godine, odrađena je analiza troškova različitih alternativa za tretiranje biootpada. Razmatra se efikasnost opcije centralizovanog (opcija C2a) i decentralizovanog (opcija C2b) režima tretiranja biootpada. Dokumentom se navodi da ukupni investicioni troškovi Centralnog postrojenja za kompostiranje iznose 1,862,366 €, dok su ukupni operativni troškovi 21,884 €/god. U slučaju da se opština Tuzi izabere za opciju C2b, navedenim u dokumentu, onda su troškovi drugačiji. Naime, ukupni investicioni troškovi iznose 220,821 €, dok ukupni operativni troškovi iznose 17,175 €/god. U Tab. 6.5 su prikazane navedene vrijednosti.

Tabela ANALIZA TROŠKOVA I FINANSIRANJA.23: Poređenje troškova opcija C2a i C2b

Opcija	Ukupni investicioni troškovi (€)	Ukupni operativni troškovi (€/god)
C2a	1,862,366	208,120

C2b	2,404,950	218,792

Kao što je navedeno u DPUO CG, biće nastavljeno sa centralizovanim opcijama, shodno čemu će doći do nastavka tretiranja otpada u regionalnom centru u Podgorici, odnosno kompostana za opštinu Tuzi nije predviđena za sav bio otpad. Tuzi planira jednostavno kompostiranje odvojeno prikupljenog zelenog otpada na lokaciji pored reciklažnog dvorišta (mjera 16) i uslugu usitnjavanja poljoprivrednog otpada kod velikih generatora sa opcionim odvozom, dok se opravdanost veće lokalne kompostane ocjenjuje nakon morfološke analize (mjera 7). Kroz pilot projekat uvešće se kućno kompostiranje u 400 domaćinstava (najmanje 300 aktivnih korisnika) do kraja planskog perioda.

7 PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA

7.1 Demografski i privredni razvoj

Da bi se izvršila procjena budućih količina, potrebno je napraviti kratku rekapitulaciju trenutnog stanja.

U toku prethodne (2025.) godine generisana masa komunalnog otpada iznosila je 4,225.60 t. Raspodelom na 12 mjeseci, prosječna mjesečna vrijednost iznosi 4,225.60 / 12 = 352.13 t/mjesec. U periodu 01.04.–31.07.2026. (4 mjeseca), preko redovne usluge sakupljeno je 1,924.86 t miješanog komunalnog otpada, dok je kroz pilot-projekat TO0WASTE odvojeno predato na reciklažu 2.36 t papira i kartona i 4.74 t plastike. Ukupna generisana količina u tom periodu iznosi:

Tabela PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA.24: Prikaz prosečnih mjesečnih masa ukupnog otpada:

Komponenta (04.2026 - 7.2026.)	Masa (t)
Mješani komunalni otpad	1,924.86
Papir i karton (kroz projekat TO0WASTE)	2.36
Plastika (kroz projekat TO0WASTE)	4.74
UKUPNO:	1,931.96
Prosječna mjesečna vrijednost (4 mjeseca)	482.99

Poređenjem istog perioda u dvije godine, na osnovu mjesečnih podataka deponije „Livade“ (IV–VII 2025: 1.423,06 t; IV–VII 2026: 1.924,86 t), uočava se porast miješanog komunalnog otpada od 35,3%. Period IV–VII čini 33,7% godišnje mase u 2025. i 33,4% u 2023. godini, pa sezonski efekat objašnjava manje od jednog procentnog poena razlike, a porast izmjerene mase je stvaran. Analizom raspoloživih podataka identifikovani su sljedeći realni, vjerovatni razlozi porasta, koje je potrebno dodatno proveriti kroz podatke Društva „Komunalno/Komunale“ Tuzi:

- Sezonski efekat — poređenjem sa istim periodom 2025. godine sezonski efekat je isključen kao značajan uzrok porasta, iako su ljetnji mjeseci i dalje period sa najvećim količinama.
- Proširenje obuhvata uslugom — ako je u 2026. godini broj domaćinstava/pravnih lica uključenih u redovnu uslugu sakupljanja povećan u odnosu na 2025. (npr. usled sanacije divljih deponija i preusmjeravanja tog otpada u redovan sistem, mjera koja se sprovodi paralelno sa TO0WASTE), doći će do realnog povećanja mjerene količine bez promjene broja stanovnika.
- Poboljšano mjerenje na deponiji/pretakalištu — ukoliko je u okviru projekta unapređen sistem mjerenja (vaganja) vozila, dio prethodno neevidentirane mase mogao je postati vidljiv u 2026. godini, što predstavlja poboljšanje evidencije, a ne stvarni rast generisanja.

- Demografski i privredni rast — rast broja stanovnika i privredna aktivnost (vidi 7.1.3–7.1.4) doprinose rastu, ali u obimu koji ne može objasniti skok od preko 35% u toku godinu dana (demografski rast u ovom periodu iznosi manje od 0,5%).

Na teritoriji Opštine Tuzi planiran je dalji razvoj privrednih i poslovnih kapaciteta, uz unapređenje komunalne i saobraćajne infrastrukture. Planom infrastrukturnog razvoja Opštine Tuzi za period 2025–2027. godine predviđaju se aktivnosti usmjerene na stvaranje uslova za dalji privredni razvoj.

U planskim dokumentima prepoznat je potencijal za razvoj industrijskih i proizvodnih zona, naročito u području Kuće Rakića i u prostoru između Dinose i bulevara Podgorica–Tuzi, kao i razvoj poslovnih i centralnih djelatnosti uz putne pravce Tuzi–Mataguži i Tuzi–Božaj. Kao pravci budućeg ekonomskog razvoja Opštine posebno se izdvajaju prerada poljoprivrednih proizvoda, logistika i industrija, turizam na području Skadarskog jezera i razvoj obnovljivih izvora energije. U oblasti turizma postoji potencijal za razvoj izletničkog, ruralnog, etno-gastronomskog i eko-turizma, posebno u vezi sa prirodnim i kulturnim resursima područja Tuzi.

7.1.1 Procjena budućih količina otpada usled dinamike demografije

Dinamika demografije, kao i promjene generisanja otpada u prethodnom periodu prikazane su masom otpada po glavi stanovnika u periodu 2021-2025. Godine i to u Tab.

Tabela PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA.25 Pregled dinamike demografije i otpada

Godina	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Masa otpada po glavi stanovnika (t/stan.)	0.308	0.302	0.288	0.412	0.323

Period 2021–2023. pokazuje relativno stabilnu vrijednost (prosek 0,300 t/stan./god.), dok 2024. godina predstavlja anomalni skok (0,412 t/stan.) za koji dokument već navodi da je u 2025. godini djelimično korigovan padom od oko 20%. I pored korekcije, vrijednost za 2025. godinu (0,323 t/stan.) ostaje oko 8% iznad prosjeka 2021–2023., što upućuje na realan, postepen rast generisanja otpada po glavi stanovnika od približno 3–5% godišnje u periodu 2023–2025., dodatno uz demografski rast. Ovaj rast količina otpada po glavi stanovnika dijelom odražava stvarno povećanje nastajanja otpada usljed privrednog razvoja, ali se dijelom može pripisati i povećanju obuhvata organizovanim sakupljanjem, kao i boljoj evidenciji i vaganju otpada, jer se veći dio otpada koji je ranije završavao na divljim deponijama ili se zbrinjavao van sistema sada evidentira. Na osnovu raspoloživih podataka nije moguće precizno razdvojiti ove uticaje. Kao baza projekcije uzet je Popis 2023. (12.979 stanovnika), uz prosječnu stopu rasta od 0,39% godišnje prema Prostornom planu Crne Gore do 2040. godine (Scenario C):

Tabela PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA.26: Procjena dinamike stanovništva do 2030 godine

Godina	Broj stanovnika
2025.	13,080
2026.	13,131
2027.	13,183
2028.	13,234
2029.	13,286
2030.	13,337

Prema projekcijama iz Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine, očekuje se nastavak blagog rasta broja stanovnika Opštine Tuzi. Prema scenariju C, procijenjeni broj stanovnika iznosi oko 12.852 u 2025. godini, 13.102 u 2030, 13.306 u 2035. i 13.512 u 2040. godini. Dostupni planski dokumenti Opštine Tuzi ukazuju da je najveća

koncentracija stanovništva u gradskom naselju Tuzi, dok se među većim naseljima izdvajaju Vranj, Gornji Milješ, Donji Milješ, Dinoša i Vladne. Istovremeno, između popisa 2003. i 2011. godine zabilježena su različita kretanja po naseljima, pri čemu je rast stanovništva evidentiran u naseljima Donji Milješ, Drešaj, Omerbožaj i Kuće Rakića.

Demografski rast u planskom periodu iznosi prosečno samo 0,39% godišnje, što je značajno niže od zabeleženog rasta ukupne mase otpada. Ovo potvrđuje potrebu da se, pored demografske dinamike, u projekciju uključi i trend potrošnje (generisanja otpada) po glavi stanovnika. DPUO Crne Gore (Poglavlje 5.5–5.6) daje sopstvenu, nacionalnu projekciju generisanja otpada za period 2022–2041., zasnovanu na projekciji stanovništva (MONSTAT) i pretpostavci rasta turističke aktivnosti, kao i na ekonomskom rastu i promjeni načina života za sastav otpada. Prema DPUO:

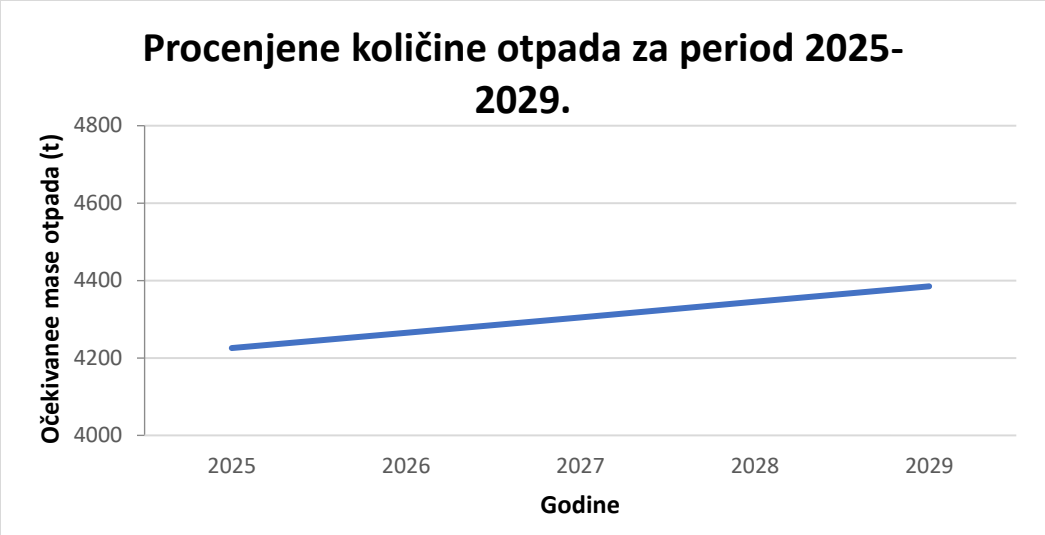
- generisanje komunalnog otpada po glavi stanovnika na nivou Crne Gore raste sa 504 kg/stan./god. (2025.) na 547 kg/stan./god. (2040.), što odgovara stopi od približno 0,55% godišnje;
- ukupna količina komunalnog otpada na nivou države raste za skoro 12% u periodu 2025–2040., dakle oko 0,75% godišnje (demografski rast uz turizam);
- udeo reciklabilne frakcije (ambalaža) u sastavu otpada raste oko 50% brže od ukupnog rasta otpada po glavi stanovnika, do 2030. godine, nakon čega se stabilizuje, dok se udeo organskog otpada smanjuje (mjere prevencije, −3% na svakih 5 godina).

Primjenom nacionalne stope rasta po glavi stanovnika (0,55%/god.) na lokalnu baznu 2025. godinu (0,329 t/stan.) i projektovani broj stanovnika opštine Tuzi, dobija se treći, DPUO scenario, koji služi kao dodatna, nezavisna provera lokalno izračunatog trenda:

Tabela PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA.27: Prikaz prosečnih očekivanih masa ukupnog otpada

Godina	DPUO scenario – nacionalna stopa rasta po glavi stanovnika 0.55%/god (t)
2025.	4,225.60
2026.	4,264.80
2027.	4,304.80
2028.	4,345.0
2029.	4,385.6

DPUO scenario (oko 0,55%/god. po glavi stanovnika, ukupno ≈0,94%/god. uz lokalni demografski rast) je sistematski niži od „niskog“ lokalnog scenarija iz 7.2 (CAGR 2,41%/god.), koji je pak znatno niži od stvarno zabeleženog skoka u IV–VII 2026. Ovo poređenje dodatno potkrepljuje zaključak iz 7.1.2: ako je nacionalni prosek rasta potrošnje po glavi stanovnika svega 0,55% godišnje, onda se lokalno zabeležen rast od preko 30% u 2026. godini ne može objasniti organskim rastom potrošnje/životnog standarda, već prevashodno strukturnim razlozima — proširenjem obuhvata uslugom, preusmjeravanjem otpada iz divljih deponija u redovan sistem i/ili poboljšanim mjerenjem na deponiji. DPUO scenario se u 7.2 koristi kao donja (nacionalna) granica opsega, uz lokalni „nizak“ i „visok“ scenario.

Slika 11: Grafički prikaz dinamike ukupno generisanog otpada u periodu 2025-2040

7.1.2 Procjena budućih količina otpada usled razvoja privrede

Na osnovu Lokalnog plana zaštite životne sredine opštine Tuzi 2024-2027., u Akcionom planu (Poglavlje 9), pribilježeni su razvoji djelatnosti, koji će povećati generisanje otpada. Po ovom osnovu procjenjuje se povećanje količina od 0,5 % na godišnjem nivou.

7.2 Projekcije po godinama planskog perioda

Projekcija ukupne količine komunalnog otpada zasniva se na empirijskoj stopi rasta (CAGR) izračunatoj iz zabeleženih vrijednosti za period 2021–2025. koja već implicitno obuhvata i demografski i privredni/potrošački doprinos opisan u:

CAGR (2021–2025) = (4,225.60 / 3,842.00)^(1/4) − 1 = 2,41% god.

Zbog nesigurnosti oko realnog uzroka skoka zabeleženog u periodu IV–VII 2026., projekcija se daje u tri scenarija: DPUO (nacionalna stopa rasta po glavi stanovnika — donja granica), nizak (bazni, nastavak dugoročnog lokalnog trenda 2021–2025.) i visok (ako se nivo zabeležen u IV–VII 2026. pokaže kao trajan, a ne privremen/sezonski). CAGR se računa iz krajnjih tačaka perioda, pa izuzetno visoka vrijednost iz 2024. godine ne utiče na stopu. Visok scenario je sezonski korigovan: masa iz perioda IV–VII 2026. podijeljena je udjelom tog perioda u godišnjoj masi 2025. godine (33,7%).

Tabela PROCJENA BUDUĆIH KOLIČINA OTPADA.28 Prikaz projekata opštine Tuzi u periodu za 2025-2029

Godina	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
DPUO scenario — nacionalna stopa po glavi stanovnika 0,55%/god. (t)	4,225.60	4,264.8	4,304.8	4,345.0	4,385.6
Nizak scenario — nastavak lokalnog CAGR 2,41%/god. (t)	4,225.60	4,327.4	4,431.7	4,538.6	4,648.0
Visok scenario — IV–VII 2026. sa sezonskom korekcijom + 2,41%/god. (t)	4,225.60	5,714.9*	5,852.6	5,993.7	6,138.1

Za vrste otpada za koje postoje istorijski podaci, projekcija je data pojedinačno po godinama u nastavku. Za posebne tokove bez uspostavljene bazne evidencije, to je izričito navedeno (umjesto da se izostavi ili proizvoljno procjeni).

Vrsta otpada	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
Komunalni otpad, ukupno (nizak scenario, t)	4,225.60	4,327.4	4,431.7	4,538.6	4,648.0
Papir i karton (TO0WASTE, t/god.)*	—	7.1	7.2	7.2	7.3
Plastika (TO0WASTE, t/god.)	—	14.2	14.3	14.4	14.6
Kabasti otpad (2,3% komunalnog otpada, DPUO), t/god		2490	2550	2650	2700
Medicinski otpad, ZU Dom zdravlja Tuzi (t/god.)	0.390	0.394	0.398	0.402	0.406
Građevinski otpad (infrastrukturni projekti, Tab. 24) – procjena, t/god grupa 17 zbirno	-	2000	2100	2200	2500
Opasni otpad iz domaćinstava – odvojeno sakupljen (cilj, mjera 8), t/god	-	–	1	2	3–5

Projekcija za kabasti otpad je data na osnovu odloženog kabastog otpada na deponiju Podgorica od početka godine do sredine oktobra 2026. i sa konzervativnim projcenama u narednom periodu (ukupno 782 ture). Obzirom da Podgorica već posjeduje reciklažna dvorišt au izvještaju o njihovom radu koristi se jedinstvena stavka za opasan kućni otpad koji se sastoji od različitih vrsta otpada. Udio korišćenja reciklažnog dvorišta u početnom periodu rada su 0,3-0,7% iako je očekivano oko 15-20% generisanog komunalnog otpada pokupe reciklažna dvorišta. Na osnovu Pravilnika o upravljanjau građevinskim otpadom zemlja iz iskopa i otpad od građenja i rušenja spadaju u istu grupu, kao i na osnovu kataloga EWC spadaju u istu grupu 17. Papir, karton i plastika (kroz TO0WASTE projekat) - Na osnovu zabjeleženih 4-mjesečnih vrijednosti (2.36 t papira/kartona i 4.74 t plastike), anualizovana količina iznosi 7,1 t/god. papira i kartona, odnosno 14,2 t/god. plastike. Za period 2027–2029. na ovu baznu vrijednost primijenjena je stopa rasta od 0,82%/god. (DPUO, Poglavlje 5.5–5.6: reciklabilna frakcija raste oko 50% brže od ukupnog rasta otpada po glavi stanovnika, odnosno 1,5 × 0,55%/god).

8 CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM

Upravljanje otpadom je ključna stvar za uređenost i sanitarnost lokalne zajednice, kojom se obezbjeđuje očuvanje prirode, pejzaža i održavanje kvaliteta elemenata životne sredine. Shodno čemu je upravljanje otpadom od javnog interesa. Upravljanje otpadom predstavlja jedan od značajnih elemenata zaštite životne sredine i održivog razvoja, imajući u vidu stalni porast količine otpada, koji nastaje kao posledica razvoja stanovništva, privrede i potrošačkih navika. Neadekvatno postupanje sa otpadom može imati značajan negativan uticaj na kvalitet zemljišta, vode i vazduha, kao i na zdravlje ljudi i ukupno stanje životne sredine.

Uređen sistem upravljanja otpadom podrazumeva organizovano i kontrolisano postupanje sa otpadom od trenutka njegovog nastanka, preko sakupljanja, transporta i eventualnog tretmana, do njegovog konačnog odlaganja. Poseban značaj ima obezbjeđivanje odgovarajućih lokacija i uslova za odlaganje otpada, kako bi se spriječilo nekontrolisano odlaganje i smanjio rizik od zagađenja životne sredine.

Organizovanim sistemom odlaganja omogućava se kontrola tokova otpada, smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu, efikasnije korišćenje raspoloživih resursa i stvaranje uslova za povećanje stepena ponovne upotrebe i reciklaže. Istovremeno, pravilno upravljanje otpadom doprinosi smanjenju pojave divljih deponija, zaštiti površinskih i podzemnih voda, očuvanju kvaliteta zemljišta i unapređenju uslova života stanovništva.

Zbog toga je uspostavljanje funkcionalnog i održivog sistema upravljanja otpadom od posebnog značaja za svaku lokalnu zajednicu. Takav sistem, treba da bude zasnovan na jasno definisanim odgovornostima nadležnih subjekata, odgovarajućoj infrastrukturi, kontroli nastanka i tokova otpada, kao i primjeni principa hijerarhije upravljanja otpadom, prema kojoj prednost imaju sprječavanje nastanka otpada, ponovna upotreba i reciklaža, dok odlaganje predstavlja poslednju opciju.

Slika 12: Slikoviti prikaz hijerarhije odlaganja otpada

Zakonom o upravljanu otpada ("SL CG", br. 034/24 od 12.04.2024, 092/24 od 25.09.2024) jasno definiše sistem, koji potpomaže uspostavljanju ovakvog sistema uz EU smjernice. Izražene kroz direktive i ostale pravne akte, koje su navedene u Poglavlju 3.1. Ono što j zakonom navedeno, jeste da je potrebno pratiti hijerarhiju upravljanja otpadom, zbog toga što se na taj način može maksimalno urediti sistem, ka kome j potrebno ići.

Iako je opština Tuzi krenula u sprovođenje glavnih ideja upravljanja otpadom, potrebno je napraviti rekapitulaciju svega što je odrađeno i osmotriti šta je potrebno odraditi.

Programi rada Komunalnog predviđaju izgradnju i stavljanje u funkciju reciklažnog dvorišta, širenje sistema kanti „od vrata do vrata“, nabavku novih kontejnera, polupodzemnih kontejnera, kontejnera 5–7 m^3 i odgovarajućeg vozila za tu namjenu. Kroz projekat TO0WASTE nabavljene su dvije autosmećare i jedno vozilo kiper sa grajferom, kao i oprema za odvojeno sakupljanje. Kompostana i transfer stanica nijesu potvrđene kao konkretno ugovorene investicije u programima Društva.

8.1 Sprječavanje nastanka otpada

S obzirom na to, kao što je već napomenuto, da je najveći generator otpada zapravo stanovništvo, potrebno je savesno regulisati nastanak otpada. Društvo, kao takvo, svojim svakodnevnim obavezama i potrebama generiše otpad, ali se količina otpada može sanirati, prije samog nastanka.

- Potrebno je okrenuti se materijalima, koji se mogu više puta koristiti, kao što su staklene boce, tegle, metalne ili staklene slamke.
- Samim tim, treba izbegavati korišćenje jednokratnih predmeta, kao što su jednokratne ambalaže (flašice, čase, kuhinjski pribor)
- Formiranje humanitarnog programa u kom bi otpad u vidu odeće ili tkanine mogao biti doniran za one, kojima je to neophodno
- Razvoj tržišta za materijale, koji se mogu reciklirati
- Primjena ekonomskih instrumenata za podsticanje korišćenja proizvoda za istu ili drugu namjenu
- U kućnim uslovima, stvaranje humusa odnosno kompostiranje od organskog otpada za lične potrebe
- Izrada kolektivnog društvenog projekta, koji spaja razvoj poljoprivrede i upravljanje otpadom.
- Napraviti program u kom se, na sličan način kao i u prethodnom stavu, sakupljaju neiskorišćene kroz sprječavanje viškova i doniranje bezbjedne hrane za ljudsku ishranu, ili hrane za životinje (ne samo u vidu stočarstva, već se može primjeniti u zavisnosti od vrste, u planiranom azilu za životinje).

Kao koncetne mjere predđa se smanjenje otpada od hrane u ustanovama i ugostiteljstvu, kroz praćenje količina, prilagođavanje nabavki i porcija i bolje upravljanje zalihama, sprovodiće nadležni sekretarijat Opštine Tuzi u saradnji sa ustanovama i ugostiteljima, uz predloženi budžet od 3.000 €/god., uključivanje najmanje pet objekata i cilj smanjenja jestivog otpada od hrane za 10% po obroku u odnosu na početno mjerenje, nakon prve pune godine primjene; uvođenje višekratnog posuđa, opreme i povratne ambalaže u opštinske nabavke i događaje sprovodiće služba za javne nabavke i organizatori opštinskih događaja, uz 4.000 €/god. i cilj primjene na najmanje 50% događaja koje organizuje Opština do kraja druge godine; podsticanje popravke i ponovne upotrebe namještaja, opreme i tekstila prije nego što postanu otpad, kroz povezivanje vlasnika, servisera, socijalnih službi i organizacija civilnog društva, koordiniraće nadležni sekretarijat, uz 5.000 €/god. i cilj produženja upotrebe najmanje 100 predmeta godišnje; saradnju sa pijacom i lokalnim proizvođačima na povratu gajbi, planiranju viškova i doniranju bezbjedne hrane vodiće upravljač pijace i opštinska služba nadležna za poljoprivredu, uz 3.000 €/god., uključivanje najmanje deset prodavaca ili proizvođača i uspostavljanje najmanje jednog pilot-sistema povratne ambalaže i dogovorenog postupka doniranja, uz poštovanje uslova bezbjednosti hrane i evidentiranje predatih količina. Ukupan predloženi budžet iznosi 15.000 €/god., predstavlja plansku procjenu i preciziraće se godišnjim programima i budžetom Opštine, dok će se ostvareni rezultati prikazivati u godišnjem izvještaju o sprovođenju Plana. Kompostiranje, sakupljanje biootpada i korišćenje dobijenog komposta obradiće se u poglavlju o upravljanju biootpadom, odvojeno od navedenih mjera prevencije.

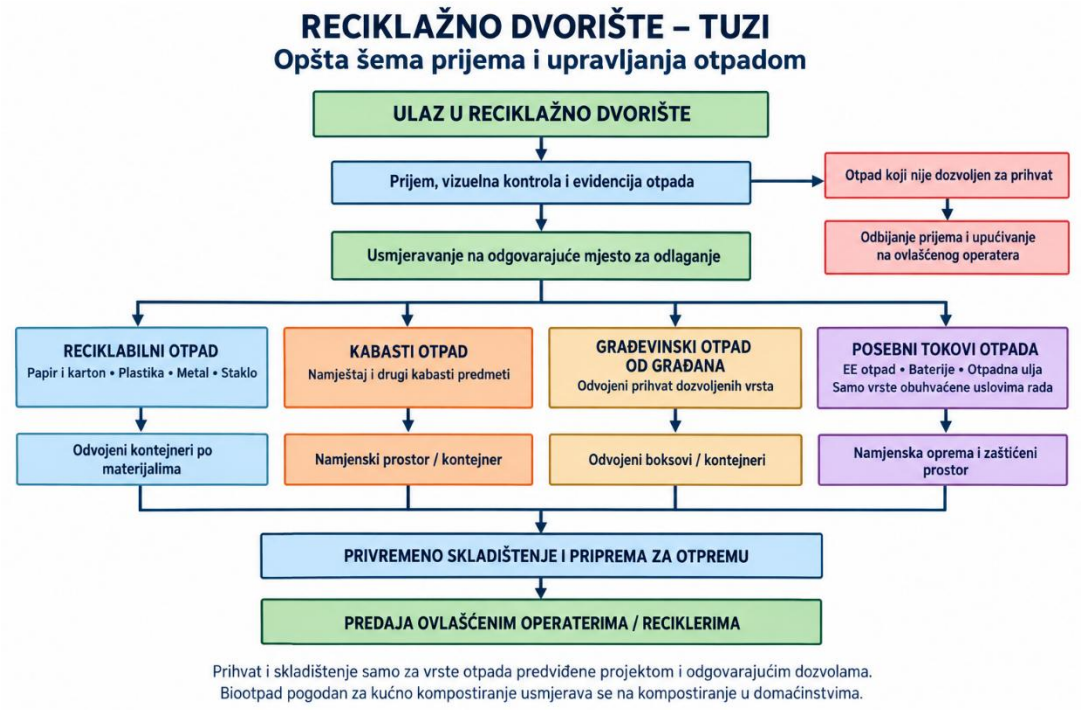
8.2 Odvojeno skupljanje otpada

Po toku upravljanja razlikujemo komunalni, medicinski, električni, kabasti i dr. otpad. Odvajanjem otpada, dobija se morfološka evidencija otpada, već i olakšano tretiranje. Bitno je odvajati otpad pri sakupljanju u početku na reciklabilnu i rezidualnu frakciju, jer se na taj način može uspostaviti sistem u kome se dolazi do nestanka otpada kao takvog. Neophodno je odvajanje posebnih tokova otpada, izdvajanje građevinskog, kabastog otpada, kao i odvajanje opasnog komunalnog otpada.

- Razvijanje svijesti kod građana, kroz različite društvene projekte
- Razdvajanje otpada po domaćinstvima
- Formiranje mreže sakupljanja otpada iz domaćinstva za odvojeni reciklabilni otpad

- Formiranje reciklažnog dvorišta
- Postavljanje većeg broja mjesta za odvojeno odlaganje otpada, radi pristupačnijeg odlaganja (konkretno u slučaju opštine Tuzi, mjesta za odvojeno odlaganje otpada se nalaze samo u centru opštine, potrebno je postaviti mjesta za odlaganje i u ostale djelove opštine)
- Unapređenje pilot-projekta TO0WASTE, kao i njegova dalja realizacija

Novi Plan upravljanja otpadom prepoznaje projekat TO0WASTE kao temelj za dalju modernizaciju komunalnog sistema u Opštini Tuzi. Pokrenute su dvije ključne pilot aktivnosti: odvajanje otpada na mjestu nastanka i sanacija i prevencija divljih odlagališta. Primarna selekcija se sprovodi kroz pilot-projekat TO0WASTE, odvojenim prikupljanjem papira i kartona, plastike i metala. Prema internim podacima objavljenim u julu 2026. godine, do tada je prikupljeno i predato na reciklažu 2.360 kg papira i kartona i 4.740 kg plastike. Odvojeni otpad se predaje ovlašćenom recikleru na osnovu odgovarajuće ugovorne i prateće dokumentacije.

Slika 13. Nova koncepcija upravljanja otpadom

Primarni cilj ovog Plana je definisanje mjera koje će omogućiti puni kontinuitet ovih aktivnosti nakon završetka projekta i njihovu trajnu integraciju u redovan rad Opštine Tuzi i preduzeća „Komunalno Tuzi“. Neophodno je odvojeno sakupljanje otpadnog stakla, posebno u zonama gdje se generiše velika količina staklene ambalaže, kao i u zonama gdje ima staklenog krša. Neophodno je postepeno uvoditi prikupljanje izdvojenog tekstilnog otpada.

Društvo redovno sakuplja neopasni komunalni otpad. Opasni otpad ne smije se miješati sa komunalnim otpadom i mora se predavati ovlašćenim operaterima. Raspoloživi dokumenti ne sadrže količine opasnog otpada po vrstama niti potvrdu da Društvo neposredno sakuplja posebne opasne tokove.

Nakon završetka projekta TO0WASTE, potrebno je nastaviti sa aktivnostima koje projekat sprovodi (Odvojeno prikupljanje otpada u domaćinstivima, poslovnim subjektima i javnim ustanovama). Po DPUO Crne Gore, potrebno je da se do 2028. godine dođe do potpunog odvajanja otpada na izvoru, shodno čemu se u daljem dijelu teksta, upoređuju i predlažu opcije predviđene tim dokumentom. Navedene opcije bi trebalo da budu implementirane do

naznačenog roka. DPUO definiše osam opcija sistema sakupljanja otpada (Poglavlje 5.20), koje se razlikuju po obuhvaćenim tokovima otpada (rezidualni, reciklabilni, biootpad, staklo) i po modelu sakupljanja (sistem dovoza otpada — kontejneri na javnim površinama, nasuprot sistemu „od vrata do vrata“ u ruralnim sredinama i individualnim domaćinstvima):

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.29 Pregled opcija datih DPUO CG

Opcija	**Obuhvaćeni tokovi / model sakupljanja**	**Investicija (nac., €)**	**Odvojeno sakupljanje 2029 (% ukupnog otpada)**	**Rang (jednako ponderisanje)**
I — Uobičajeno poslovanje	Bez promjena; samo mješani otpad	0	10,6%	8. (poslednje)
II — Proširenje obuhvata	Kao I, ali 100% stanovništva pokriveno uslugom	20.189.760	10,6%	7.
IIIa — Reciklabilni otpad, sistem dovoza	Mješani reciklabilni otpad, isključivo kontejneri (bring-sistem)	30.472.500	22%	6.
IIIb — Reciklabilni otpad, dovoz + „od vrata do vrata“	Mješani reciklabilni otpad: kontejneri u urbanim, „od vrata do vrata“ (kante 120/240l) u ruralnim sredinama i individualnim domaćinstvima	25.702.100	23%	**5.**
IV — Reciklabilni + biootpad, sistem dovoza	Dodaje biootpad (kontejneri), i dalje isključivo bring-sistem	31.289.210	26%	2.
V — Reciklabilni + biootpad + rezidualni, dovoz + „od vrata do vrata“	Sve tri frakcije, kombinovani model (dovoz u urbanim, „od vrata do vrata“ u ruralnim/individualnim)	29.893.950	28%	**1.**
VI — Reciklabilni + staklo + biootpad, sistem dovoza	Dodaje zasebno staklo, i dalje isključivo bring-sistem	30.047.850	23%	4.
VII — Papir/karton, plastika/metal, staklo, biootpad odvojeno, sistem dovoza	Potpuna separacija po frakcijama, isključivo bring-sistem	23.534.360	22%	3.

Na nacionalnom nivou, opcija V je rangirana najbolje (kombinuje sve tokove otpada i prilagođava model sakupljanja gradskoj/ruralnoj strukturi), a opcija IIIb zauzima 5. mjesto — iza V, IV i VII.

Razlika u rangu između IIIb i opcija V/IV/VI/VII suštinski potiče od jednog faktora: da li se biootpad i staklo sakupljaju kao poseban tok ili ne. Opcije V, IV, VI i VII sve uključuju izgradnju dodatne infrastrukture za biootpad (kontejnere, i u slučaju V dodatno „od vrata do vrata“ za biootpad, te postrojenja za kompostiranje) i/ili staklo (VI, VII).

Opcija IIIb predstavlja kompromis između DPUO ciljeva separacije na izvoru do 2028. godine i realnih kapaciteta male, pretežno ruralne opštine: obuhvata reciklabilni otpad modelom prilagođenim strukturi naselja (dovoz + „od vrata do vrata“), bez nametanja skupe kolektivne infrastrukture za biootpad za koju trenutno ne postoji potvrđena potreba. Biootpad se u planu rješava alternativno — kućnim kompostiranjem i planiranim reciklažnim dvorištem — što je jeftinije i realnije za fazu u kojoj se Opština trenutno nalazi (TO0WASTE je tek pilot, bez uspostavljenog sistema

odvajanja na izvoru). Opcija IIIb, kako je definisano u DPUO, jeste razvoj odvojenog sakupljanja pomiješanog otpada, koji se može reciklirati u sistemu dovoza otpada u urbanim sredinama i sistem od vrata do vrata, u ruralnim područjima i pojedinačnim stanovima u urbanim sredinama. Zeleni i parkovski otpad nastaje prilikom košenja, orezivanja i održavanja javnih površina, kao i kod domaćinstava. Društvo ga sakuplja, utovara i transportuje odvojeno kada operativni uslovi to omogućavaju. Programi rada predviđaju posebne kontejnere zapremine 5–7 m³, vozilo sa grajferom i nabavku veće drobilice za zeleni otpad. Otpad sa pijaca koji je po svojstvima sličan komunalnom otpadu preuzima se kroz redovni sistem, dok nusproizvodi životinjskog porijekla i drugi posebni tokovi ne smiju biti miješani sa komunalnim otpadom. Analizom DPUO Crne Gore za period 2025-2029. u hijerarhiji rješenja, opcija IIIb je na petom mjestu (od osam). Na prvom, predloženom, mjestu je opcija V.

U Planu se navodi da se opcija IIIb sastoji od sljedeće navedenih elemenata:

- Proširenje sistema sakupljanja otpada kako bi se obuhvatilo svo stanovništvo Crne Gore;
- Pomiješani otpad koji se može reciklirati sakuplja se u kontejnere zapremine 1,1 m^3 a zatim se odvozi u postojeća i nova MRF postrojenja koja će se uspostaviti; (vidjeti sljedeća poglavlja izvještaja);
- Pomiješani ambalažni otpad u ruralnim područjima i pojedinačnim stanovima u urbanim sredinama, kao i u velikim proizvođačima (npr. supermarketi, tržni centri, itd.) sakuplja se od vrata do vrata u kante zapremine 120/240 l, a zatim se odvozi u postojeća i nova MRF postrojenja koja će se uspostaviti; (vidjeti sljedeća poglavlja izvještaja);
- Odvojeno sakupljanje drveta će biti odgovornost proizvođača/trgovaca i ono će se transportovati do reciklera preko predloženih Centara za sakupljanje otpada;
- Zeleni otpad se sakuplja u većim količinama, korišćenjem otvorenih kipera zapremine 6m^3 a zatim se odvozi u postojeća postrojenja za kompostiranje;
- Rezidualni otpad se sakuplja u sistemu za dovoz otpada u urbanim sredinama i sistem od vrata do vrata u ruralnim sredinama i pojedinačnim stanovima u urbanim sredinama;
- Otpad će se odlagati na postojeće i nove deponije koje će se izgraditi (vidjeti sljedeća (poglavlja izvještaja).

Procjene iz DPUO Crne Gore iskazane su na nivou Republike. Ovdje se preračunavaju na udio stanovništva opštine Tuzi (2,08% stanovnika Crne Gore) i koriste se samo kao kontrolna provjera, uz odstupanja od stvarnih vrijednosti. Dimenzionisanje opcije IIIb zasniva se na lokalnim podacima, i to na sljedeći način:

1. **Postojeći kapacitet:** Sistem raspolaže sa 234 kontejnera od 1,1 m³ (257,4 m³) i vozilima ukupne zapremine 79,5 m³. Pri dva pražnjenja sedmično to daje sedmični propusni kapacitet od 514,8 m³, a prosječna sedmična potreba za 2021–2025. iznosi oko 571 m³ (Poglavlje 7). Postojeća oprema stoga pokriva mješoviti komunalni otpad na oko 90% prosječne potrebe, uz oslanjanje na češća pražnjenja u centru Tuzi, pa se kao dodatna oprema ne planira novi kapacitet za mješoviti otpad, nego samo za odvojene frakcije.

2. **Dodatno potrebno:** Za odvojeno sakupljanje reciklabilnog otpada planira se 219 kontejnera od 1,1 m³, 92 posude od 240 l i 1.893 kante od 120 l (ukupno 490 m³), a za komunalni otpad 11 kontejnera od 1,1 m³, 80 posuda od 240 l i 1.893 kante od 120 l (ukupno 260 m³). Za sakupljanje je potrebno 4 dodatna vozila (ukupno 36 m³).

3. **Raspodjela po naseljima:** Kante od 120 l (“od vrata do vrata”) planirane su za individualna domaćinstva u ruralnim naseljima i djelimično u urbanoj zoni, a kontejneri od 1,1 m³ i 240 l za centar Tuzi i veća naselja sa postojećim kontejnerskim mjestima (Tuzi, Dinoša, Kuće Rakića, Gornji/Donji Milješ, Vuksanlekaj, Karabuško Polje). Broj kanti jednak je broju domaćinstava obuhvaćenih sistemom “od vrata do vrata”

4. **Uticaj dinamike i količina:** Dinamika pražnjenja (centar svakodnevno, ostala naselja dva puta sedmično) i projektovane količine iz Poglavlja 7 (od 4.226 t u 2025. do 4.648 t u 2029. godini) određuju potrebnu zapreminu kontejnera po pražnjenju. Dodatni kontejneri su dimenzionisani tako da sedmična zapremina odvojenih frakcija pri postojećoj dinamici ne premašuje kapacitet. Vozila su dimenzionisana prema dnevnoj količini odvojenih frakcija i dužini ruta, jer postojeći vozni park već opslužuje mješoviti otpad.

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.30: Broj i zapremina dodatnih posuda za odlaganje otpada neophodnih za sprovođenje opcije IIIb na teritoriji opštine Tuzi

Vrste posuda za odlaganje po zapremini	2028.	
	Za Komunalni otpad	Za Reciklabilan otpad
1,1 m^3	11	219
240 l	80	92
120 l	1.893	1.893
Ukupan broj	1.984	2,204
Ukupan kapacitet (m^3)	259,6	490,14

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.31: Broj i kapacitet dodatnih kamiona za sakupljanje otpada neophodnih za sprovođenje opcije IIIb na teritoriji opštine Tuzi

Tip vozila (kamiona) za sakupljanje otpada (m^3)	2028.
22	/
16	1
8	1
6	2
4	/
Ukupan broj:	4
Ukupan kapacitet m^3:	36

Troškovi opcije IIIb za potrebe opštine Tuzi su prikazani u Tab. 8.4. Jedinične cijene posuda usklađene su sa tržišnim cijenama, a konačne vrijednosti utvrdiće se ponudama. Akcioni plan (mjera 3) predviđa nabavku dva vozila umjesto četiri, jer postojeći vozni park (79,5 m^3) pokriva sakupljanje miješanog komunalnog otpada, a nova vozila namijenjena su odvojenim frakcijama i naseljima van sistema.

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.32: Troškovi sakupljanja otpada nastalog usled sprovođenja opcije IIIb

Vrsta opreme	**Jedinična cijena (€/oprema)**	**Broj jedinica opreme**	**Ukupna cijena (€)**
Kante zapremine 1.1 m^3	250	219	54.750
Kante zapremine 240l	60	92	5.520
Kante zapremine 120l	40	1.893	75.720
22 m^3 kamion sa presom	180.000	0	0
16 m^3 kamion sa presom	150.000	1	150.000
8 m^3 kamion sa presom	110.000	1	110.000
4 m^3 kamion sa presom	80.000	0	0
6 m^3 otvoreni kamion	70.000	2	140.000

Vrsta opreme	Jedinična cijena (€/oprema)	Broj jedinica opreme	Ukupna cijena (€)
Vozilo za pranje kanti	120,000	0[3]	0
UKUPNO:			535.990

Sprovođenje opcije IIIb bi dostiglo nivo ispunjenosti od 100% u fazama Ukupno sakupljene količine otpada, Odvojenog sakupljanja ukupnog, reciklabilnog, ambalažnog otpada i vršenja kućnog kompostiranja, dok ostvaruje 34% u ispunjenju Odvojenog sakupljanja biorazgradivog otpada.

Razlika između opcije V i opcije IIIb je prvenstveno u tome što opcija V pridaje poseban značaj odvojenom sakupljanju biorazgradivog otpada. Zbog toga opcija V zahtijeva veći broj posuda većih zapremina i više vozila, pa su i investicije veće. Opcija V postiže maksimalan nivo ispunjenosti svih ciljeva DPUO Crne Gore, dok opcija IIIb u pogledu odvojenog sakupljanja biorazgradivog otpada dostiže 34%.

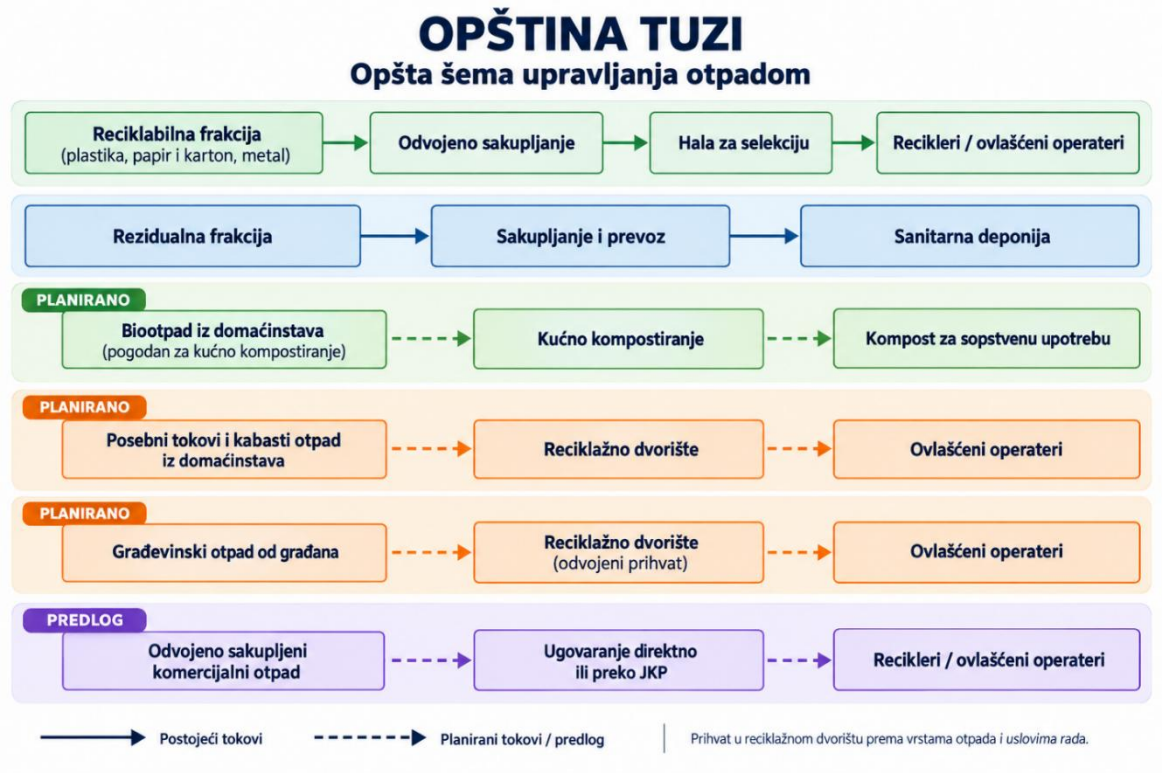
Pouzdani podaci o količini i sastavu biootpada u opštini Tuzi nijesu dostupni, jer morfološka analiza otpada nije sprovedena. Zato izbor sistema nije zasnovan na procjeni količine biootpada, već na sljedećim kriterijumima:

1. **Struktura naselja:** opština Tuzi je pretežno ruralna, sa većim brojem individualnih stambenih jedinica nego stambenih zgrada. Veće zajedničke posude (opcija V) manje odgovaraju od većeg broja manjih posuda po domaćinstvu (“od vrata do vrata”, opcija IIIb).
2. **Tehnički uslovi:** postojeći vozni park nije dimenzionisan za dodatni tok biootpada, a dio naselja je teško pristupačan (Poglavlje 5).
3. **Troškovi:** opcija V uslovljava veća ulaganja u posude i vozila od opcije IIIb (535.990 €), koja za malu opštinu sa ograničenim budžetom predstavljaju veći teret.
4. **Regionalna infrastruktura:** planirana je regionalna kompostana u Podgorici, pa je racionalnije biootpad (zeleni i ostali organski otpad) odvojeno prikupljati i pridružiti regionalnim tokovima, umjesto izgradnje sopstvenog sistema.

Izbor opcije IIIb je privremen i preispituje se nakon morfološke analize (mjera 7, izvještaj do kraja 2027. godine). Ukoliko analiza pokaže da količina biorazgradivog otpada koja se odlaže na deponiju prelazi graničnu vrijednost iz člana 27 Zakona za 2029. godinu (indikator 9), Opština će izmjenom Plana uvesti odvojeno sakupljanje biootpada (elementi opcije V), najprije u centru Tuzi i naseljima sa kontejnerskim mjestima.

Rekapitulacija upravljanja otpadom u opštini Tuzi u toku realizacije planskog perioda 2026-2029.:

[3] Po DPUO Crne Gore, planirana je kupovina 17 vozila za čišćenje, koji bi imali poseban raspored obavljanja dužnosti.

Slika 14. Očekivana postupanja sa otpadom 2026-2029.

8.2.1 Postupanje ambalažnim otpadom

Na osnovu primljenih informacija, sav otpad, kao i ambalažni, se odvodi na gore pomenut način kroz posebne sudove za reciklabilnu frakciju u halu za selekciju u okviru sanitarne deponije Livade, bez razdvajanja. Preporučuje se da veći komercijalni generatori papira, kartona i plastike sami ili preko JKP ugovore ovlašćene reciklere otpada direktno. Predviđa se proširenje sistema sakupljanja reciklabilnih materijala od vrata do vrata. Predlaže se obavezivanje Odlukom opštine za sve generatore i komercijalne subjekte koji predstavljalju imaoca ambalažnog otpada da moraju sklopiti ugovore sa operaterima ili Komunalnim. Idea i Laković u opštini Tuzi samostalno predaju reciklabilne ambalažne frakcije opeterima.

8.2.2 Postupanje sa kabastim otpadom

Prema Državnom planu upravljanja otpadom Crne Gore 2025–2029, za Tuzi je opravdano predvidjeti odvojeno sakupljanje kabastog otpada, izdvajanje predmeta za ponovnu upotrebu i materijala za reciklažu, a zatim energetsku preradu preostale gorive frakcije u budućem WtE postrojenju u Podgorici. DPUO za Centralni region predviđa termičku obradu rezidualnog otpada. Vezu sa WtE zato treba vezati za ostatak nakon izdvajanja korisnih materijala i za uslove prijema budućeg postrojenja.

Kabasti komunalni otpad sa teritorije opštine Tuzi trenutno sakuplja odvojeno DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi i predaje ga operateru DOO „Deponija“ Podgorica u skladu sa važećim sporazumom. U planskom periodu odvojeno sakupljanje unaprijediće se prijemom kabastog otpada u planiranom reciklažnom dvorištu direktno od građana i organizovanim odvozom iz domaćinstava po prijavi ili prema unaprijed objavljenom rasporedu. Prilikom prijema prvenstveno će se izdvajati očuvani komadi namještaja i drugi predmeti pogodni za ponovnu upotrebu ili popravku, a zatim metal, drvo i druge frakcije za koje je obezbijeđena reciklaža.

Otpadni kabasti električni i elektronski uređaji predavaće se odvojeno, u okviru sistema za taj poseban tok otpada i oni moraju biti van granice ovog toka otpada. Do uspostavljanja regionalnog sistema termičke obrade, preostali kabasti otpad predavaće se ugovorenom operateru koji ga odvojeno odlaže od komunalnog otpada sa i bez predtretmana. Nakon puštanja u rad WtE postrojenja u Podgorici, za koje je izrađena studija izvodljivosti, predviđa se da se gorivi ostatak kabastog otpada koji preostane nakon izdvajanja predmeta za ponovnu upotrebu i materijala za reciklažu usmjerava na energetsku preradu, uz prethodnu pripremu prema tehničkim uslovima prijema postrojenja. Operater će odvojeno evidentirati sakupljene količine i količine predate za ponovnu upotrebu, reciklažu, energetsku preradu i odstranjivanje.

8.2.3 Otpadni tekstil

Obuhvata odjeću, posteljinu, zavjese i drugi kućni tekstil, uz izdvajanje očuvanih proizvoda za ponovnu upotrebu.Prema Državnom planu: 3,3% MSW, odnosno 33 t na 1.000 t MSW. Za Tuzi je procjena da ga može biti do 140t/godišnje. Predviđeno je prikupljanje u reciklažnom dvorištu kao i u posebnim kontejnerima za tekstil na 5 lokacija u okviru opštine.

8.2.4 Postupanje sa biootpadom

Zeleni otpad i dio biootpada sakupljaju se odvojeno kada operativni uslovi to omogućavaju i predaju deponiji „Livade“, gdje se za sada ne tretiraju posebno. Prema obavezama iz Državnog plana koji zahtijeva da do kraja 2026. 17% odvojeno sakupljenog biootpada, 50% zelenog otpada i najmanje 4% biootpada obuhvaćenog kućnim kompostiranjem, mjere u lokaclnom Planu za Tuzi su razrađene na način da će Opština Tuzi, u saradnji sa DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi i poljoprivrednim gazdinstvima, uspostaviti sistem odvojenog postupanja sa komunalnim biootpadom, zelenim otpadom sa javnih i privatnih površina i biljnim ostacima iz poljoprivrede. U prvoj fazi planira se uključivanje 400 domaćinstava sa dvorištem u program kućnog kompostiranja (cilj: najmanje 300 aktivnih korisnika nakon 12 mjeseci), uz dodjelu kompostera zapremine 600 litara, obuku korisnika i praćenje njihove upotrebe. Za gazdinstva će se organizovati sezonska usluga (koja se plaća Komunalnom) usitnjavanja zdravih grana maslina, voćaka i rezidbenih ostataka vinove loze mobilnom sjeckalicom sa sopstvenim pogonom i pratećim kamionom kiperom. Usitnjeni materijal prvenstveno će se koristiti za malčiranje na gazdinstvu, dok će se za čisti višak organizovati preuzimanje po prijavi.

Za kukuruzovinu i druge žetvene ostatke predviđa se usitnjavanje traktorskim malčerom i vraćanje organske materije u zemljište gdje to odgovara uslovima proizvodnje. Opština će odvojeno evidentirati materijal iskorišćen na gazdinstvima, procijenjene količine kompostirane u domaćinstvima i izvagane količine preuzete na obradu. Na osnovu sezonskog bilansa i poređenja sa troškovima predaje regionalnom sistemu u Podgorici, Opština će ocijeniti opravdanost izgradnje lokalne kompostane za travu, lišće, granje, čiste biljne ostatke sa pijace i ugovoreni višak rezidbenog materijala. Planom se predviđa odvojeno sakupljanje i kompositiranje zelenog otpada u okviru opštine. Otpad od hrane koji se odvojeno prikupi, biće rješen u okviru kompostane regionalnog sistema Podgorica.

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.33 Postupanje sa bio otpadom

Br.	Mjera i aktivnost	Nosilac / saradnici	Predloženi rok	Pokazatelj realizacije	Trošak / veza sa nabavkom
1	Utvrditi količine po naseljima, kulturama i sezonama. Popisati postojeće traktore, kipere, raspoložive lokacije i opremu JKP-a.	Opština, JKP, gazdinstva	IV kvartal 2026 – IV kvartal 2027.	Godišnji bilans po tokovima i mjesecima. Popis upotrebljive opreme.	Rad Opštine i JKP-a

2	Uvesti kućno kompostiranje kroz javni poziv, dodjelu opreme, obuku i provjeru korišćenja.	Opština i JKP	2027, praćenje do 2029.	400 opremljenih domaćinstava. Cilj nakon 12 mjeseci je najmanje 300 aktivnih korisnika.	24.850–33.600 €,
3	Uspostaviti mobilnu službu za usitnjavanje rezidbenih ostataka, sa rasporedom po naseljima i preuzimanjem viška po prijavi.	JKP, uz podršku Opštine i gazdinstava	Od sezone rezidbe 2027.	Broj usluženih gazdinstava, radni sati, količina ostavljena na parceli i količina odvezena na obradu.	105.000–130.000 €, ako se nabavljaju obje jedinice
4	Uporediti lokalnu obradu sa predajom regionalnom operateru. Provjeriti lokaciju, izvore materijala, trošak po toni i korisnike komposta.	Opština, JKP, regionalni operater	2027–2028, prije odluke o gradnji	Dokumentovano poređenje varijanti, raspodjela tokova i odluka o investiciji.	

8.2.5 Postupanje sa komunalnim opasnim otpadom

U skladu sa novim propisima i DPUO, opasan otpad komunalnog porijekla iz domaćinstva, mora se odvojeno sakupljati na mjestima koja su predviđena za to. Neki evropski prosjek je da se oko 0,4-2% komunalnog otpada čine frakcije opasnog otpada. Prema Državnom planu upravljanja otpadom Crne Gore za period 2025–2029. procjena je 0,4%, opasne frakcije otpada iz domaćinstava treba izdvojiti iz komunalnog otpada i uključiti u poseban sistem sakupljanja i obrade. Ne treba ih miješati sa ostalim komunalnim otpadom. Plan predviđa:

1. Najmanje jedan centar za odvojeno sakupljanje opasnog otpada iz domaćinstava u svakoj opštini, sa odgovarajućom opremom i osobljem za prihvat.
2. Uspostavljanje odvojenog sakupljanja do kraja 2029. godine.
3. Redovnu predaju sakupljenog otpada operaterima sa odgovarajućim dozvolama ili regionalnim skladištima opasnog otpada.
4. Bezbjedno privremeno skladištenje, uz razdvajanje nekompatibilnih vrsta otpada radi sprječavanja reakcija, požara i posljedica prosipanja.
5. Preradu ili odstranjivanje u odgovarajućim postrojenjima, uz prednost recikliranju i drugim postupcima prerade kada su primjenjivi.
6. Proširenu odgovornost proizvođača za pojedine posebne vrste opasnog otpada. Relevantna su poglavlja DPUO 6.14 i 6.15, naročito dio „Uspostavljanje mreže sakupljanja opasnog otpada iz domaćinstava“.

Opasne frakcije komunalnog otpada iz domaćinstava mogu obuhvatati ostatke boja, lakova, rastvarača i ljepila sa opasnim supstancama, pesticide i sredstva za zaštitu drveta, kiseline, baze i opasna sredstva za čišćenje, otpadna motorna ulja, ambalažu i apsorbente kontaminirane opasnim materijama, baterije i akumulatore sa opasnim komponentama, fluorescentne cijevi i druge proizvode koji sadrže živu, kao i električnu i elektronsku opremu sa opasnim komponentama; klasifikacija se vrši prema sastavu i opasnim svojstvima otpada. Opasne vrste otpada iz domaćinstava navedene su u Tabeli 4.4, dok se električni i elektronski otpad vodi zasebno. Procjena količina: 16,8 t/godišnje ako se ova frakcija izdvoji u cjelosti, početna projekcija 3-5t/godišnje 2029. godine. Moguća dinamika pražnjenja: 1-4 x godišnje sa operaterom opasnog otpada. Predviđena lokaciju prihvata: reciklažno dvorište 2 kontejnerske jedince po 15 m^2, koje su obezbjeđenje sa tankvanama i posuda sa jasno označenim vrstama otpada

koje se tu mogu odložiti, projektom reciklažnog dvorišta obezbjediti uslove za bezbjedno sakupljanje u skladu sa svim propisima u oblasti uprvaljanja otpadom i građenja. Potrebna opremu i odgovorno osoblje: imenovati 1 odgovornu osobu sa višom stručnom spremom kao lice za nadzor i bezbjedno skladištenje opasnog otpada u reciklažnom dvorištu. Način obavještavanja građana je putem web-sajta, lokalnih medija, medija, preko flajera komunalnog i direktnom edukacijom građana oko opasnog otpada i upotrebe reciklažnog dvorišta. Opasan otpad ovdje odlažu samo građani, nije namijenjen za privredu. Procjnenjene troškove i ugovorenu predaju ovlašćenom operateru su od početnih 8.000 do 20.000 eur/godišnje. Trošak ovog zbrinjavanja uključen je u trošak komunalne usluge. Samo postavljanje kontejnera nije zaokružen sistem — mora biti obezbijeđen i dalji tok otpada.

8.2.6 Postupanje sa neopasnim građevinskim otpadom

Na već određenoj parceli predviđenoj za izgradnju reciklažnog dvorišta Opština Tuzi će urediti posebnu funkcionalnu zonu za prijem i privremeno skladištenje neopasnog građevinskog otpada sa teritorije opštine. Zona će prvenstveno služiti za predaju manjih količina odvojeno sakupljenog otpada od adaptacije i održavanja objekata u domaćinstvima do 1 tone godišnje za koje je mjesto predviđeno u reciklažnom dvorištu, dok će se isporuke preduzetnika i izvođača primati po prethodnoj najavi, u okviru raspoloživog kapaciteta i prema odobrenom cjenovniku. Reciklažno dvorište imaće radno vrijeme radnim danima i subotom prema odluci lokalne samouprave.

Na zajedničkom ulazu vršiće se provjera porijekla i vrste otpada, vizuelni pregled. Čisti beton, opeka, crijep, pločice i keramika skladištiće se odvojeno u označenim boksovima na uređenom platou, a za odabrane lake frakcije obezbijediće se zasebni kontejneri. Opasan građevinski otpad mora se zbrinjavati i tretirati odvojeno od neopasnog građevinskog otpada. Trenutno Crna Gora ne raspolaže kapacitetima za tretman opasnog građevinskog otpada.

Operater će uputstvom odrediti prihvatljive vrste otpada, najveću pojedinačnu isporuku, najveću zalihu i postupak odbijanja pošiljki sumnjivog sastava, posebno materijala koji mogu sadržati azbest. Utovar i otprema odvijaće se u operativnom dijelu dvorišta, odvojeno od kretanja građana, uz mjere za suzbijanje prašine i kontrolisano odvođenje atmosferskih voda sa platoa. Prikupljene količine redovno će se predavati ovlašćenom operateru, uz odvojeno evidentiranje primljene, uskladištene i predate mase po vrsti otpada. Nakon prve pune godine rada

Opština će, na osnovu stvarnih količina mineralnog otpada i troškova transporta i prerade, ocijeniti opravdanost povremenog angažovanja mobilne drobilice na lokaciji, uz prethodno obezbijeđene prostorne uslove i odgovarajuću dozvolu za preradu.

U slučaju pronalaska otpada koji sadrži ili bi mogao sadržati opasne supstance na nelegalnim odlagalištima, posebno materijala koji sadrže azbest (indeksni brojevi 17 06 05* i 17 06 01*), Komunalno ne vrši utovar niti miješanje takvog otpada sa ostalim vrstama otpada. Lokacija se obilježava i obezbjeđuje, a o nalazu se obavještavaju Opština (komunalna policija) i nadležni inspekcijski organ. Nalaz se dokumentuje fotografijama i evidentira u aplikaciji NERA-T, nakon čega se otpad zbrinjava preko ovlašćenog operatera za opasan otpad.

Otpad koji sadrži cement-azbest pakuje se u zatvorene kese ili foliju, do deponije se prevozi pokrivenim teretnim vozilom, a na deponiji se odlaže u posebne, vidljivo označene kasete, u skladu sa Pravilnikom o načinu pakovanja, kriterijumima, uslovima i načinu odstranjivanja otpada koji sadrži azbest i Pravilnikom o postupanju sa građevinskim otpadom. Troškove uklanjanja i zbrinjavanja snosi počinilac, odnosno vlasnik zemljišta ako počinilac nije poznat; do utvrđivanja odgovornog lica troškove obezbjeđuje Opština.

Na ulazu u dvorište vrši se provjera porijekla i vrste otpada, uz vizuelni pregled. Pošiljke sumnjivog sastava, posebno one koje mogu sadržati azbest, odbijaju se, a o odbijanju se vodi evidencija sa podacima o isporučiocu, vrsti otpada i razlogu odbijanja.

Za odvajanje građevinskom materijala biće u početku oprijedeljeno 2000 m^2 i on se predaje po cijenama od 3 do 10 eur/m^3 u zavisnosti da li je razvrstan ili mješan. Troškove odlaganja snose investitori. Komunalno naknadno upravlja sa tim otpadom. Komunalno će kada se uspostavi regionalni sistem za tretman građevinskog otpada sa parcele odnositi ovaj otpad i predavati na tretman. Za zemlju iz iskopa biće opredijeljeno početnih 1000 m^2 i ona se može odlagati po cijeni od 0-2 eur/m^3, odnosno prema odluci Komunalnog Tuzi.

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.34 Otpad, koji se prihvata i privremeno skladišti na reciklažnom dvorištu za građevinski otpad

Ind. broj otpada	Naziv otpada (Katalog otpada)	Postupanje na lokaciji
17 01 01	Beton	Prihvata se; odvojen boks na platou
17 01 02	Cigle	Prihvata se; odvojen boks
17 01 03	Pločice i keramika	Prihvata se; odvojen boks
17 01 07	Mješavine betona, cigle, pločica i keramike drugačije od 17 01 06*	Prihvata se; boks za mješavine
17 05 04	Zemljište i kamen drugačiji od 17 05 03*	Prihvata se; odlaže se na parceli za zemlju iz iskopa
17 09 04	Miješani otpad od građenja i rušenja drugačiji od 17 09 01*, 17 09 02* i 17 09 03*	Prihvata se nakon vizuelnog pregleda; razvrstava se
17 02 01	Drvo	Lake frakcije – zasebni kontejner
17 02 02	Staklo	Lake frakcije – zasebni kontejner
17 02 03	Plastika	Lake frakcije – zasebni kontejner
17 04 05, 17 04 07	Gvožđe i čelik; miješani metali	Zasebni kontejner
17 03 02	Bituminozne smješe drugačije od 17 03 01*	Prihvata se; zasebni boks
17 08 02	Građevinski materijal na bazi gipsa drugačiji od 17 08 01*	Zasebni kontejner, zaštićen od vlage

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.35 Otpad, koji ser ne prihvata na reciklažnom dvorištu za građevinski otpad

Ind. broj otpada	Naziv otpada (Katalog otpada)	Postupanje
17 06 05*	Građevinski materijali koji sadrže azbest	Ne prihvata se; obavještava se nadležna inspekcija, zbrinjava ovlašćeni operater
17 06 01*	Izolacioni materijali koji sadrže azbest	Ne prihvata se
17 01 06*	Mješavine ili frakcije betona, cigle, pločica i keramike koje sadrže opasne supstance	Ne prihvata se
17 05 03*	Zemljište i kamen koji sadrže opasne supstance	Ne prihvata se

Ind. broj otpada	Naziv otpada (Katalog otpada)	Postupanje
17 09 03*	Ostali otpad od građenja i rušenja (uključujući miješane otpade) koji sadrži opasne supstance	Ne prihvata se
17 02 04*	Staklo, plastika i drvo koji sadrže opasne supstance ili su njima kontaminirani	Ne prihvata se
17 03 01*	Bituminozna smješa koja sadrži katran od uglja	Ne prihvata se

8.2.7 Postupanje sa poljoprivrednim otpadom

U Tuzima je evidentirano 739 poljoprivrednih gazdinstava i 2.507,9 ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta, bez katuna i komuna. Za procjenu otpada posebno su značajni 950,3 ha oranica, 107,6 ha vinograda i 108,2 ha voćnjaka, od čega je 101,1 ha pod plantažnim, a 7,1 ha pod ekstenzivnim voćnjacima. Na osnovu popisane površine vinograda i rezultata terenskih istraživanja, procjenjuje se da bi se od rezidbe vinove loze moglo prikupiti oko **2**15 t svježeg materijala godišnje. Potrebno je predvidjeti poseban sistem upravljanja poljoprivrednim otpadom, naročito za: Podaci Popisa poljoprivrede 2024. razlikuju se od podataka Registra poljoprivrednih gazdinstava (Tab. 2.3) zbog različitog obuhvata i metodologije; za procjenu poljoprivrednog otpada korišćeni su podaci Popisa, kao noviji i potpuniji izvor.

- ambalažu od sredstava za zaštitu bilja;
- ambalažu od đubriva;
- poljoprivredne folije i drugu plastičnu ambalažu;
- ostatke biljne proizvodnje i rezidbe;
- otpadna ulja, filtere i druge vrste otpada koji nastaju korišćenjem poljoprivredne mehanizacije;
- druge specifične vrste otpada koje nastaju u poljoprivrednim gazdinstvima.

Posebno je potrebno propisati način organizovanog preuzimanja ambalaže od sredstava za zaštitu bilja i drugih opasnih materijala, uz jasno definisanje odgovornih subjekata i načina informisanja poljoprivrednih proizvođača. Ako je moguće potrebno je da korisnici pesticida ugovore povratne ambalaže prazno za puno sa dobavljačima, za svu ambalažu koja nije napraviti dvije kampanje komunalnog preduzeća, dok se u toku godine ambalaža može odložiti u reciklažnom dvorištu. Takođe, potrebno je predvidjeti mjere kojima će se spriječiti spaljivanje plastičnog i drugog nebezbjednog poljoprivrednog otpada na otvorenom prostoru. U povrtarskoj proizvodnji, koja je naročito zastupljena u Tuzima, pored biljnih ostataka nastaju otpadne malč-folije, folije sa plastenika, trake za navodnjavanje, vreće od đubriva i ambalaža sredstava za zaštitu bilja. Planom će se predvidjeti usitnjavanje i korišćenje zdravih biljnih ostataka na gazdinstvima, organizovano preuzimanje viška za kompostiranje, sezonsko sakupljanje poljoprivredne plastike i zasebna predaja ambalaže sa ostacima pesticida ovlašćenom operateru.

Tabela CILJEVI I PROGRAM MJERA UPRAVLJANJA OTPADOM.36 Tabelarni prikaz postupanja sa poljoprivrednim otpadom različitog porekla

Osnov i orijentaciona godišnja količina	Predloženo postupanje
Popis 2024. bilježi 107,6 ha vinograda. Pri prosječnoj količini koja se može prikupiti od oko 2 t svježe mase/ha, procjena iznosi oko 215 t/god.	Mobilno usitnjavanje i malčiranje zdravog materijala u vinogradu. Preuzimanje viška po prijavi proizvođača.

Za maslinu postoji zaseban lokalni podatak od 16,02 ha iz registra za 2020. godinu. Ako se kao radna osnova zadrži ta površina i primijeni istraživački prosjek od 1,31 t suve rezidbene mase/ha pri godišnjoj rezidbi, procjena je oko 21 t suve materije/god.	Sezonska usluga sjeckanja po naseljima. Zdrava sječka koristi se za malčiranje ili kao strukturni materijal za kompostiranje.
Stabljike, vriježe, lišće i odbačeni plodovi lubenice, paprike, kupusa, paradajza i drugih kultura. Opštinski podaci za 2019. daju oko 450 ha za osam navedenih kultura, uključujući krompir. Za ilustraciju obima, ako se na 100 ha nakon berbe izdvaja 2–4 t/ha svježih ostataka za uklanjanje sa parcele, to bi dalo 200–400 t/god. Površina i koeficijent u ovom scenariju su planske pretpostavke koje treba provjeriti vaganjem po kulturama.	Zdrave ostatke usitniti i koristiti na gazdinstvu ili odvojeno predati na kompostiranje. Prije predaje ukloniti foliju, kanap, kopče i trake za navodnjavanje.
Popisanih 950,3 ha oranica obuhvata više kultura. Za procjenu kukuruzovine potrebni su hektari pod kukuruzom za zrno, odvojeno od silažnog kukuruza, kao i udio ostataka koji proizvođači već koriste za prostirku, ishranu ili zaoravanje.	Prednost dati korišćenju na gazdinstvu. Za organizovano preuzimanje evidentirati raspoloživi višak nakon žetve.
Ilustrativni proračun za 100 ha usjeva na koima folija prekriva polovinu površine, uz jednu zamjenu godišnje, debljinu 20–30 µm i usvojenu gustinu PE od 920 kg/m³, daje 9,2–13,8 t polimjera/god. Usvaja se 15 tona.	Organizovati sezonsku predaju nakon skidanja folije. Foliju otresti od zemlje i predavati odvojeno od biljnog materijala i ambalaže pesticida u kampanji Komunalnog, foliju treba predati reciklerima direktno.
Opštinski strateški plan navodi 15,69 ha proizvodnje u zatvorenom prostoru. Uz pretpostavljenu površinu pokrivača od 1,3 puta površine osnove, foliju debljine 150–200 µm i zamjenu svake 3–4 godine, procjena iznosi oko 7–13 t plasteničke PE folije godišnje.	Ugovoriti preuzimanje po vrstama plastike. Za plasteničku foliju uskladiti termin preuzimanja sa kampanjom zamjene pokrivača.
Vreće i džambo-vreće od đubriva, boce, kanisteri i druga ambalaža pesticida. Najpouzdanija prva procjena dobija se iz broja prodatih pakovanja po zapremini i mase prazne ambalaže. Posebno evidentirati ambalažu sa ostacima opasnih supstanci i neiskorišćena sredstva.	Čistu ambalažu đubriva odvojeno predavati. Ugovoriti povratnu ambalažu kada god je to moguće. Za ambalažu pesticida i neiskorišćena sredstva organizovati predaju preko distributera ili ovlašćenog operatera, u skladu sa vrstom i svojstvima otpada sezonski.
Stajnjak i osoku bilansirati prema vrsti stoke, načinu držanja i periodu provedenom u objektu. Posebno evidentirati višak za predaju. Otpadna ulja, filtere, akumulatore i gume evidentirati prema stvarno zamijenjenim količinama.	Stajnjak i osoku obuhvatiti kroz skladištenje i agronomsko korišćenje na gazdinstvu. Otpad od održavanja mehanizacije odvojeno predavati odgovarajućim operaterima. Posebne tokove poput akumulatora I baterija, guma odlagati na reciklažnom dvorištu.

U prvoj godini realizacije Plana, kroz opštinske prijave za poljoprivredne podsticaje, potrebno je da se prikupe četiri podatka po gazdinstvu: površina po kulturi, površina pod folijom, sadašnji način korišćenja ostataka i količina ponuđena za preuzimanje. Kroz poglavlje bio otpada usluga komunalnog na lokaciji generatora je predviđena. Prve sezonske isporuke treba izvagati kako bi naredni godišnji izvještaj sadržao lokalno izmjerene količine. Dio treriranog i usitnjenog otpada će ostati na parcelama, a ostatak bi komunalno vozilo na regionalnu kompostanu u Podgorici.

8.2.8 Posebni tokovi otpada (baterije, otpadna ulja, elektronski otpad i dr.)

Prema Državnom planu upravljanja otpadom Crne Gore 2025–2029. („Sl. list CG“, br. 25/2026), posebni tokovi zahtijevaju odvojeno sakupljanje i namjensko postupanje. Za lokalni plan važno je razlikovati planske ciljeve od neposrednih zakonskih obaveza pojedinih učesnika.

Obrađivač je u obavezi da odredi mjesta prihvata, prihvatljive vrste otpada, odgovorne subjekte, način predaje i finansiranje. Potrebno je povezivanje sa ovlašćenim operaterima i sistemima proširene odgovornosti proizvođača.

Opasan otpad iz domaćinstava – Najmanje jedan centar za odvojeno sakupljanje po opštini, odgovarajuća oprema i osoblje, redovna predaja ovlašćenim operaterima; uspostavljanje odvojenog sakupljanja do kraja 2029. Predlog je da se prikupljanje organizuje u okviru reciklažnog dvorišta.

Električni i elektronski otpad - Odvojeni prihvat, razvrstavanje i upućivanje na ponovnu upotrebu ili obradu; uspostavljanje proširene odgovornosti proizvođača. Predlog je da se prikupljanje organizuje u okviru reciklažnog dvorišta.

Baterije i akumulatori - Dostupni sabirni punktovi i zaštićeni, nepropusni spremnici; cilj sakupljanja 45% do 2027. Predlog je da se prikupljanje organizuje u okviru reciklažnog dvorišta.

Otpadne gume - Sakupljanje preko servisa i drugih punktova, licencirano skladištenje i prerada; predloženi cilj 80% odvojenog sakupljanja do 2029. Predlog je da se prikupljanje organizuje u okviru reciklažnog dvorišta.

Otpadna ulja - Odvojeno sakupljanje iz servisa, industrije i drugih izvora, identifikacija i predaja na preradu; predloženi cilj 70% sakupljanja do 2029. Predlog je da se prikupljanje organizuje u okviru reciklažnog dvorišta, ali samo za građane.

Otpadna vozila (OV). Imalac otpadnog vozila dužan je da ga preda privrednom društvu ili preduzetniku sa dozvolom za preradu otpadnih vozila, a dekontaminaciju (uklanjanje akumulatora i tečnosti), demontažu i usitnjavanje može obavljati samo ovlašćeno postrojenje. Troškove preuzimanja i prerade, u skladu sa DPUO, snose proizvođači i uvoznici kroz sistem proširene odgovornosti proizvođača, koji treba uspostaviti 24 mjeseca nakon stupanja na snagu zakona. Jedino postrojenje te vrste u Crnoj Gori nalazi se u Reciklažnom centru Livade (Podgorica), opština ne treba da gradi poseban objekat.

Predlaže se da se prijem organizuje u reciklažnom dvorištu, koje već ima ograđen i nadziran prostor, vagu, evidenciju i osoblje, a prima i srodne tokove (gume, ulja, akumulatore). Dvorište služi isključivo kao mjesto za prijem i privremeno skladištenje kompletnih vozila, bez demontaže i ispuštanja tečnosti. Imalac predaje vozilo uz dokumentaciju, vozilo se identifikuje, važe i evidentira, a vlasnik dobija potvrdu o preuzimanju za odjavu vozila. Vozilo se odlaže na nepropusnu površinu sa odvodnjom preko separatora ulja (100–150 m², 3–5 vozila istovremeno), uz kratak rok skladištenja prema dozvoli.

Kada se skupi više vozila ili po pozivu, ovlašćeni operater ih preuzima uz prateći list za otpad, vrši dekontaminaciju i preradu i odgovara za ostvarenje ciljeva DPUO za 2030. (95 % ponovne upotrebe ili prerade, 85 % ponovne upotrebe ili recikliranja). Napuštena vozila na javnim površinama uklanja komunalna policija, a vozilo se u dvorište predaje po istoj procjeduri. Prevencija nastanka, obezbjeđivanje dozvoljene obrade i snošenje odgovarajućih troškova upravljanja.

Društvo ne organizuje posebne akcije za prikupljanje opasnog otpada (za baterije, akumulatore, ulja, boje, elektronski otpad i sl.). Ne vodi se evidencija o količinama po vrstama, niti se odlaganje vrši neposredno u posebnim tokovima opasnog otpada. Posebni tokovi se ne odlažu u posude za miješani komunalni otpad. Njihovi proizvođači i imaoci dužni su da ih odvojeno predaju ovlašćenim sakupljačima/operaterima, kroz sisteme proširene odgovornosti

proizvođača ili posebne akcije sakupljanja. Prilikom izgradnje reciklažnog dvorišta, mogu se formirati stanice unutar iste, za odlaganje posebnih tokova otpada, koje bi komunalno preduzeće predavalo ovlašćenim operaterima koji imaju ugovore za posebne tokove otpada.

Postupanje sa otpadom od električnnih i elektronskih proizvoda

Obuhvata frižidere, zamrzivače, mašine za pranje, šporete, televizore, računare, male kućne aparate, električne alate i rasvjetnu opremu. Dio opreme sadrži opasne komponente. Navedeni otpad se može odlagati u sklopu posebne zone na reciklažnom ostrvu. Državni cilj (DPUZ Crne gore za period 2025-2029.) jeste da se do 2027. godine se odvojeno sakupi najmanje 65% od ukupne prosječne godišnje mase električnih i elektronskih proizvoda stavljene na tržište u posljednje tri godine (pretpostavlja se da odgovara 85% proizvedenog otpada od električnih i elektronskih proizvoda) i da se u toku istog perioda preradi najmanje 80% odvojeno sakupljenih uređaja za razmjenu toplote i otpada od velikih uređaja radi ponovne upotrebe i recikliranja (spoljne dimenzije veće od 50 cm), 75% otpadnih ekrana, monitora i opreme koja sadrži ekrane od 100cm^2, prerada najmanje 50% odvojeno sakupljenog otpada od malih uređaja (spoljne dimenzije ne prelaze 50 cm) radi ponovne upotrebe i recikliranja i Reciklaža najmanje 80% odvojeno sakupljenih otpadnih lampi. Procjenjene količine su 4,3 % od komunalnog otpada. Maksimalno se procjenjuju na: 180.6 t/godišnje.

Način prihvata: posebni dio u okviru reciklažnog dvorišta i kroz posebne akcije sa reciklerima koji imaju ugovore za posebne tokove otpada u koordinaciji sa JKP. Za ove tokove JKP ne bi trebalo da ima dodatne troškove zbrinjavanja otpada. Iz reciklažnog dvorišta predaje se operaterima koji su angažovani preko od Agencije prema principima produžene odgovornosti.

Postupanje sa otpadnim vozilima

Prema Zakonu o upravljanju otpadom (Sl. list CG br. 34/24), imalac otpadnog vozila dužan je da ga preda privrednom društvu ili preduzetniku koji ima dozvolu za preradu otpadnih vozila. U opštini Tuzi prijem kompletnih vozila i njihovo kratkotrajno skladištenje organizuju se u reciklažnom dvorištu (vaganje, evidentiranje vlasnika i vozila, izdavanje potvrde o preuzimanju), nakon čega vozila preuzima ovlašćeni operater. Dekontaminacija i prerada ne obavljaju se u dvorištu, već isključivo kod operatera.

Pogon za reciklažu vozila van upotrebe u okviru Reciklažnog centra Podgorica (Livade), pušten u probni rad u septembru 2010. godine, nalazi se na oko 8 km od Tuzi i svojim kapacitetom zadovoljava potrebe glavnog grada i šire. Po prijemu se vozilo važe i elektronski evidentira, odstranjuje se akumulator, a zatim se na liniji za dekontaminaciju uklanjaju sve tečnosti (ulja, gorivo, antifriz, kočiona tečnost, rashladni fluid i dr.), koje se odlažu u posebne posude u ograđenom i obezbijeđenom prostoru van objekta. Nakon demontaže i usitnjavanja materijali sa tržišnom vrijednošću (gvožđe, čelik, aluminijum, bakar, dio plastike) predaju se na recikliranje. Troškove preuzimanja i prerade, prema DPUO, treba da snose proizvođači i uvoznici kroz sistem proširene odgovornosti proizvođača, tako da JKP nema troškove zbrinjavanja, već samo naknadu za uslugu prijema.

Postupanje sa baterijama i akumulatorima

Obuhvataju prenosive baterije, punjive baterije iz uređaja i alata, kao i akumulatore iz vozila. Razdvojiti ih prema vrsti i obezbijediti zaštitu od kratkog spoja i curenja elektrolita. Predviđeno je privemeno prikupljanje od građana u reciklažnom dvorištu. Na republičkom nivou, stepen sakupljanja baterija i akomulatora iznosi 45% od ukupne mase baterija i akumulatora, koja je stavljena na tržište. Od 65% odvojenih, stepen recikliranja iznosi 65% u odnosu na prosječnu masu preuzetih otpadnih olovnih baterija i akumulatora koja je stavljena na tržište. Sakupljene baterije i akumulatori su izvezeni radi reciklaže. U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom, izvoznik mora imati dozvolu Agencije za zaštitu životne sredine. Uredbe o načinu i postupku osnivanja sistema preuzimanja, sakupljanja i obrade

otpadnih baterija i akumulatora i rada tog sistema. („Službeni list CG“, br. 39/12, 47/12)“. Državnim planom upravljanja otpadom predviđeno je uspostavljanje sistema proširene odgovornosti proizvođača (uključujući OOP) za otpadne baterije, koji će pored sakupljanja i transporta biti odgovoran i za Državni plan upravljanja otpadom za period 2025-2029. razvoj mreže objekata, koji će pokrivati nacionalne potrebe i u geografskom i u kvantitativnom smislu. Tretman baterija može dovesti do povrata materijala, odnosno:

- Metala, kao što su olovo, nikl, čelik, litijum itd.
- Plastike Međutim, primećuje se da se razvoj organizovane mreže objekata oslanja na finansijsku održivost takvih objekata.

Stoga se preporučuje da se prvo izvrši procjena održivosti ove mreže, a zatim da se pristupi njenoj implementaciji. Ne očekuju se doadtni troškovi po ovom pitanju.

Postupanje sa *otpadnim gumama*

Prema Zakonu o upravljanju otpadom (“Službeni list Crne Gore“, br. 034/24”), proizvođači i uvoznici guma se uključuju u organizovani sistem sakupljanja i tretmana otpadnih guma. U praksi se ova mjera ne sprovodi. Obuhvataju odbačene pneumatike putničkih i teretnih vozila, motocikala i poljoprivrednih mašina. Predvidjeti odvojeni prihvat i predaju ovlašćenom operateru preko reciklažnog dvorišta.

Gumeni otpad se odlaže na deponiju „Livade“, Podgorica. Kao što je već napomenuto na osnovu Sporazuma o pružanju usluga deponovanja komunalnog otpada, deponija „Livade“ se koristi za zbrinjavanje guma, putničkog programa guma teretnog programa i guma industrijskog programa. Sabirna mjesta za sakupljanje korišćenih guma mogu uključivati radionice za popravku guma, garaže za vozila, radionice za protektiranje guma i radionice za demontažu vozila. Transport sakupljenih polovnih guma može se vršiti vozilima iz sistema proširene odgovornosti proizvođača (uključujući OOP) ili vozilima sakupljača iz privatnog sektora. Predviđeno je da se sve sakupljene korišćene gume transportuju u centralna privremena skladišta. Ove oblasti treba da budu na odgovarajući način konfigurisane i licencirane. U ovim oblastima može se obaviti prethodno usitnjavanje guma, kako bi se olakšao transport do postrojenja za tretman.

Sve gume generisane u okviru opštine trebalo bi da se odvoze direktno od generatora ili prikupljanjem u reciklažnom dvorištu odlažu se u okviru kvote za građane. Na deponiji Podgorica nalazi se postrojenje za tretman guma, koje ima dozvolu za tretman indeksnog broja 16 01 03. Reciklažno dvorište namijenjeno je korišćenju od strane građana i cijene ovih usluga su uključene u cijenu komunalne usluge. Reciklažno dvorište ne vrši prijem otpada iz radionica, servisa i od drugih pravnih lica.

Postupanje sa otpadnim uljima

Obuhvataju iskorišćena motorna, transmisijska i hidraulična ulja. Sakupljaju se odvojeno, u nepropusnim posudama sa zaštitom od izlivanja, bez miješanja sa drugim tečnostima. Postoje i jestiva bioulja koja se takođe moraju odvojeno prikupljati iz ugostiteljskih objekata. Preporuka je da ovo restorani direktno ugovore sa operaterima.

Otpadna ulja proizvode/tretiraju/sakupljaju uglavnom privatna preduzeća, a u manjoj mjeri nadležni organi u ime opština. Ovaj tok otpada uglavnom spada u opasan otpad i zahtijeva posebne dozvole za sakupljanje i transport. Predloženi su sljedeći tehnološki elementi za upravljanje otpadnim ljima, takođe u skladu sa odredbama „Pravilnika o postupanju sa otpadnim uljima („Sl. list CG“, br. 48/12)“. Otpadna ulja će se direktno preko ovlašćenog otperatera sakupljati iz:

- Radionica za vozila, čamce i poljoprivrednu opremu;
- Benzinskih pumpa;

- Gradilišta i mašinskih radionica;
- Industrije;
- Luka, marina, brodogradilišta;
- Radionica za demontažu vozila.

Prerada treba da bude glavni cilj za tretman korišćenih ulja. Korišćena ulja sakupljenih sa gradilišta i mašinskih radnji mogu se preraditi nakon separacije i uklanjanja vode. U takvim slučajevima moguće je postići 100% prerade ulja. Određene kategorije korišćenih ulja čija prerada nije moguća, mogu se koristiti kao gorivo u fabrikama cementa. Lokalni servisi i radionice, kao i ostali generatori moraju imati ugovore sa operaterima otpada koji mogu preuzimati ulje, građani bi mogli ga ostavljalju u reciklažnom dvorištu do 10l godišnje po domaćinstvu bez naknade. Za ovo se postavljalju posebni IBC kontejneri sa tankvanom. Posude i tankvana moraju biti hemijski otporne na ulje. Skladištenje u okviru reciklažnog dvorišta se vrši pod kuljučem i video nadzorom.

Trošak ovog zbrinjavanja procjenjuje se na oko 4-6.000 eur/godišnje.

Postupanje sa medicinskim i veterinarskim otpadom

Uslovi upravljanja medicinskim otpadom propisani su „ Pravilnikom o uslovima, načinu i postupku obrade medicinskog otpada („Sl. list Crne Gore“, br. 49/12)“. Medicinski i veterinarski otpad obuhvata anatomski otpad, koji je vrsta biomedicinskog ili infektivnog otpada koji se sastoji od ljudskih ili životinjskih tkiva, organa i dijelova tijela. Otpad iz zdravstvenih ustanova mora se na mjestu nastanka razvrstati na opasan i neopasan medicinski otpad. Nacionalnom strategijom o upravljanju medicinskim otpadom, definisani su ciljevi i osnovni principi upravljanja otpadom u skladu sa EU i to:

- Koncept održivog razvoja - zahtjev za razvojem na ekonomičan način u pogledu korišćenja resursa, kako se ne bi ugrozile razvojne mogućnosti za djecu i buduće generacije, uključujući transformacije otpada u resurs;
- Princip predostrožnosti - zbog neizvjesnosti u pogledu ishoda zaštite životne sredine u sprovođenju predloženih aktivnosti, treba imati oprezan pristup kako bi se osigurala zaštita životne sredine;
- Princip “zagađivač plaća” - oni koji su odgovorni za stvaranje otpada treba da snose trošak njegove obrade i sanacije;
- Princip blizine - otpad treba tretirati što je moguće bliže mjestu njegovog nastanka.

Koncesionim elaboratom, Studije o koncesiji za upravljanje medicinskim otpadom u Crnoj Gori, predviđeno je da se obrada medicinskog otpada vrši za opštinu Tuzi u Opštoj bolnici Podgorica.

8.3 Smanjenje odlaganja otpada

U slučaju da dolazi do odgovornog odvajanja otpada, može se pristupiti narednom koraku, a to je smanjenje odlaganja. S obzirom da se dio otpada može reciklirati (papir i karton, plastika, staklo, lim) ili preraditi na drugi način (npr. termički), potrebno je pristupiti transformaciji otpada prije nego odlaganju istog.

- Uvođenje primarne selekcije otpada (ovaj otpad bi išao u Halu sa selekciju otpada odakle bi se reciklabilne komponente razdvajale i predavale reciklerima/operaterima)
- Uvođenje reciklažnog dvorišta
- Uvođenje reciklažnih ostrva

- Upotreba otpada u energetske svrhe[4] (proizvodnja RDF-a radi izvoza u cementare ili energetsko postrojenje za proizvodnju električne energije
- Unaprijediti program DOO „Komunalno/Komunale“ kao i mehanizaciju, radi lakšeg sprovođenja sakupljanja i transporta reciklažnog otpada, kao i otpada koji se može tretirati. (Opremiti preduzeće, da bi moglo ispunjavati sve obaveze, manjim vozilima za reciklabilni otpad. Zatim, napraviti detaljan logistički plan prikupljanja odvojenog otpada uz stari plan skupljanja komunalnog otpada, umjesto planova o prikupljanju ovih frakcija u toku i na kraju mjeseca).

U slučaju da nije moguće trenutno ispuniti neke od navedenih ciljeva, potrebno je raditi na tome da ispunjenje istih bude moguće. Bitno je da opština Tuzi, DOO “Komunalnoi/Komunale“, mjesne zajednice, kao i sami građani zajedno delaju radi boljeg društvenog i ekološkog napretka. Razviti posebno skupljanje otpadnih igračaka za djecu, razmotriti jednog godišnje njihovu reparaciju, dezinfekciju i ponovnu upotrebu/poklanjanje.

8.4 Nelegalna odlaganja otpada – divlje deponije

Kao što je napomenuto u Poglavlju 5.2 ovog dokumenta, terenskim mapiranjem iz aprila 2024. godine evidentirano je 26 lokacija, od kojih je prema stanju iz 2026. godine 17 očišćeno, a 9 je i dalje aktivno (Tab. 5.10). Za registraciju divljih deponija razvijena je aplikacija *NERA T*, preko koje se divlja odlagališta mogu prijaviti. U ovom planu navedeno je svih 26 odlagališta.

- Unapređenje *NERA T* aplikacije, u vidu formiranja registra svih divljih deponija, svih razmjera, kojima se može lako pristupiti u vidu spiska ili vizuelnog prikaza na mapama
- Promovisanje *NERA T* aplikacije, kroz različite medije opštine i partnera iste
- Formiranje društvenih projekata u kom bi građani sanirali manje divlje deponije (kroz projekat *Čista mjesna zajednica*)
- Sprovođenje projekata za dizanje javne svijesti u prijavljivanju nezakonski stvorenih deponija

NERA T aplikacija može biti vrlo efikasan način monitoringa novo nastalih divljih odlagališta. Bitno je najviše, uputiti javnost za postojanje iste. Bitno je promovisati NERA T aplikaciju, kao jedan od alata koji se može koristiti za čistu opštinu Tuzi. NERA T se mora i unaprijediti. Aplikacija je vrlo jednostavna za korišćenje, ali nema mnogo opcija. Osim prijave deponije i infrastrukture posuda za odvojeno odlaganje otpada, u aplikaciju bi mogle da se uvedu i pristupačni registri svih nesaniranih i saniranih deponija. Na isti način, treba napraviti i otvorenu platformu, reko koje će svaki građanin moći da doprinese i npr. Prijavi kabasti otpad ili biootpad ili čak svoji kompostirani otpad. Razvoj i komercijalizacija digitalne platforme „E-market“: U okviru novog Plana upravljanja otpadom predlaže se revitalizacija, redovno ažuriranje i dugoročni razvoj zajedničke digitalne platforme E-market, nastale kroz NERA projekat. Cilj je da platforma postane primarni alat za plasman sekundarnih sirovina i povezivanje preduzeća „Komunalno Tuzi“ sa reciklerima i privatnim sektorom. Za sistematsku realizaciju ovog predloga predviđene su sljedeće faze:

1. Biznis model i finansijska održivost

Uz prethodnu pravnu i finansijsku provjeru, potrebno je izraditi biznis model za komercijalizaciju platforme. Cilj je transformacija E-marketa u samoodrživ digitalni servis koji će generisati dodatne prihode kroz: Naplatu oglašavanja i

[4]) ne računa se u reciklažu; ako energetska efikasnost postrojenja (R1) iznosi najmanje 0,65, ovaj postupak se klasifikuje kao iskorišćenje (R1), a ne kao odlaganje (D10).

isticanja ponuda. Komercijalne profile kompanija i sponzorisane objave. Naknade za specijalizovane poslovne usluge i povezivanje aktera na tržištu. Promociju lokalnih kompanija iz oblasti reciklaže i cirkularne ekonomije.

2. Integracija sa sistemom TO0WASTE

Platforma će služiti za sistematsko evidentiranje i ponudu količina papira, kartona, plastike i drugog otpada izdvojenog kroz lokalni sistem selektivnog sakupljanja *TO0WASTE*. Otpad se na ovaj način pozicionira kao resurs i izvor prihoda, a ne kao trošak.

3. Dugoročna digitalna integracija

U krajnjoj fazi razvoja, planirano je uvezivanje E-marketa sa sistemom NERA-T i GIS bazom podataka. Time bi se formirao objedinjeni, zatvoreni digitalni lanac:

Evidencija → Prikupljanje → Mjerenje količina → Ponuda materijala → Pronalazak kupca → Prihod od otpada.

Platformu treba razviti zajedno sa JKP-om Tuzi i da se zajedničkom saradnjom dođe do rješenja. S obzirom da bi DOO „Komunalno/Komunale“ izvodilo akcije dobijene preko platforme, bitno je uvesti i sistem plaćanja, preko platforme. Zarad finansijske dinamike prihoda i rashoda Preduzeća, bitno je razviti model komercijalnog korišćenja platforme. Osim identifikacije i registracije divljih odlagališta, bitno je definisati sanaciju i rekultivaciju tog zemljišta. Ukoliko se radi o sanaciji i ozelenjavanju prostora na kojima se otpad godinama nelegalno ili neuređeno odlagao, ključni je Član 98. Zakona o upravljanju otpadom – Obaveze jedinice lokalne samouprave:

- Član 98, stav 2: Definiše obavezu da lokalna samouprava izradi projekat sanacije i rekultivacije neuređenih odlagališta i dostavi ga na saglasnost Ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine.

Osnovni postupak za divlja odlagališta je uklanjanje otpada, predaja ovlašćenom operateru i vizuelna kontrola zemljišta nakon uklanjanja. Postupak opisan u nastavku primjenjuje se samo na lokacije na kojima uklanjanje nije izvodljivo, na osnovu projekta iz člana 98 stav 2 Zakona.

Sanacija i rekultivacija se vrši u skladu sa direktivama Evropske Unije, kao što je (Direktiva EU 99/31/EC), tehnički i biološki koraci se sprovode kroz dvije faze:

1. Tehnička sanacija na licu mjesta – zatvaranje deponije
    a. Profilisanje i zbijanje: Otpad se sakuplja na jedno mjesto, sabija se teškom mehanizacijom i formiraju se stabilne kosine terena kako bi se spriječilo klizanje tla.
    b. Sistem za deponijski gas: Ugrađuju se takozvani biotnovi (vertikalne perforirane cevi). Oni omogućavaju evakuaciju ili spaljivanje metana, čime se sprječavaju požari pod zemljom.
    c. Drenaža procjednih voda: Postavlja se sistem kanala i basena za sakupljanje i recirkulaciju toksičnih procjednih (filtratnih) voda kako ne bi prodrle u podzemne vodotokove.
    d. Zaptivni (izolacioni) sloj: Preko otpada se postavlja višeslojni nepropusni materijal – bentonitna glina, geomembrana i drenažna folija. Cilj je potpuno spriječiti da kišnica ulazi u tijelo deponije.
2. Biološka rekultivacija i ozelenjavanje
    a. Nanošenje humusa: Preko zaštitnih folija nanosi se sloj plodne zemlje debljine od 0.5 do 1 metar, u zavisnosti od projektovanog rješenja.
    b. Sadnja vegetacije plitkog korena: Na ovom prostoru sadi se isključivo trava i specifične žbunaste autohtone vrste sa plitkim korenovim sistemom. Strogo je zabranjeno sađenje drveća sa dubokim korenom, jer bi ono vremenom probilo podzemne izolacione folije i geomembrane, što bi izazvalo ekološku katastrofu.

c. Monitoring (Obaveza od 30 godina): Lokalne vlasti ili operater deponije dužni su da u periodu od tri decenije prate sleganje terena, stanje zelenila, kao i hemijski sastav vazduha i vode oko sanirane lokacije.

8.5 Kanalizacioni mulj

Kanalizacioni mulj je, prema Zakonu o upravljanju otpadom, otpad koji nastaje u postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV, indeks 19 08 05). Na teritoriji opštine Tuzi još nema javnog PPOV-a ni jedinstvenog kolektorskog sistema, pa ova vrsta mulja trenutno ne nastaje. Većina domaćinstava otpadne vode odvodi u individualne septičke jame, a manji dio naselja koristi djelimično izgrađenu kanalizacionu mrežu. Zato se u opštini trenutno javljaju dva toka: mulj iz septičkih jama (20 03 04) i otpad od čišćenja kanalizacije (20 03 06). Opštinska evidencija o njima ne postoji. Procjena je da se godišnje isprazni ≈3.400–6.800 m³ septičkih jama (centralno ≈5.000 m³, što je ≈425–850 vožnji cisterne od 8 m³). Računato je sa ≈3.400 domaćinstava sa septičkim jamama (≈85 % od ≈4.000 stambenih jedinica), od kojih se godišnje prazni 25–50 % jama, sa po ≈4 m³ po pražnjenju (nepropusne komore se prazne rijetko, a nepropusne jame propuštaju i ispiraju se u tlo). Količinu otpada od čišćenja mreže (slivnici, šahtovi) nije moguće procijeniti dok se ne utvrdi dužina izgrađene mreže, ali se očekuje da je višestruko manja od septičkih jama.

Na teritoriji Opštine Tuzi trenutno ne postoji javno postrojenje za prečišćavanje sanitarnih/komunalnih otpadnih voda. Odvođenje otpadnih voda nije u potpunosti riješeno sistemom javne kanalizacije, zbog čega se značajan dio objekata oslanja na septičke jame. Izgradnja javnog kanalizacionog sistema i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda planirana je planskim dokumentima. Za aglomjeraciju Tuzi predviđena je izgradnja postrojenja krajnjeg kapaciteta 9.000 ES sa sekundarnim tretmanom. Na osnovu dostavljenih infomacija, opština, sada nema postrojenje za tretman vode, samim tim nema ni liniju za izdvajanje mulja, shodno čemu nema podatke o sastavu odnosno stanju kanalizacije. Da bi se postavili ciljevi, potrebno je odraditi detaljnu analizu kanalizacije. U slučaju da se analizom pokaže da je potrebno, predlaže se izgradnja postrojenja ili ugrađivanje manjih jedinca za regulaciju kanalizacionog mulja.

DPUO CG za period 2025-2029. zadaje cilj da se izvrši maksimalno odlaganje 5% od ukupne mase suve čvrste materije u kanalizacionom mulju. Predloženi su sljedeći tehnološki elementi za upravljanje muljem iz postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, takođe u skladu sa odredbama „Pravilnika o bližim uslovima koje treba da ispunjava komunalni kanalizacioni mulj, količine, obim, učestalost i metode analize komunalnog kanalizacionog mulja za dozvoljene namjene i uslovima koje treba da ispunjava zemljište planirano za njegovu primjenu („Sl. list CG“, br. 89/09)“. Obrada mulja je lakša kada je sadržaj vlage oko 40-50%, pa se predlaže predtretman za smanjenje vlage. U svakom slučaju, najbolje prakse za tretman-obradu mulja iz postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda uključuju:

- Korišćenje mulja u postrojenjima za kompostiranje za proizvodnju đubriva ili na zelenim površinama i parkovima;
- Korišćenje mulja za potrebe rekultivacije zemljišta;
- Tretman mulja u postrojenjima za anaerobnu digestiju za proizvodnju energije (poželjno zajedno sa komunalnim otpadom);
- Korišćenje mulja kao goriva u cementnoj ili drugim energetski intenzivnim industrijama. U drugom slučaju, trebalo je izvršiti dehidraciju mulja.

Eventualna upotreba tretiranog kanalizacionog mulja u poljoprivredi može razmatrati isključivo nakon izgradnje i puštanja u rad postrojenja, sprovedenih odgovarajućih fizičko-hemijskih i mikrobioloških analiza i ispunjavanja svih uslova propisanih važećim propisima i od strane nadležnih organa. Do tada ne treba planirati njegovu primjenu na poljoprivrednom zemljištu. Potrebno je do 2028. izvršiti prikupljanje osnovnih podataka o postojećem sistemu

septičkih jama i kanalizacionoj infrastrukturi, kako bi se buduće upravljanje kanalizacionim muljem zasnivalo na realnim podacima.

8.6 Ojačavanje kolektivne svijesti– edukacija

Na početku svake društvene promjene je čovjek, odnosno pojedinac, shodno čemu je vrlo bitno podići svijest pojedincu, samim tim i javnosti o značajnosti date tematike. Implementirati želju i motivaciju za promjenom je vrlo kompleksan procjes, koji traje duži niz godina. U daljem dijelu teksta su navedene akcije, koje se mogu preduzeti za dugoročno podizanje i kratkoročno podizanje svijesti.

- U saradnji sa školama sprovoditi edukativne programe u vidu predavanja ili oglednih časova, kroz program „School in Action TO0WASTE“
- Dizanje sveti kroz prosvetne radnike
- Formiranje školskih projekata u vidu neformalne edukacije
- Uvođenje odvojenog odlaganja otpada od nižih razreda obrazovanja

Na ovaj način se formira generacija pojedinaca, koji će biti ekološki i društveno odgovorniji. Na ovaj način, se u do osnovnog vaspitanja pojedinca implementira odgovoran način upravljanja otpadom.

Osim kroz obrazovanje, dizanje svijesti se može odviti i u neformalnom vidu edukacije, kao što su:

- Seminari i predavanja stručnjaka za zaposlene u Opštini i opštinskim ustanovama i preduzećima
- Formiranje infrastrukture u poslovnim objektima opštine, takav da je moguće odvajanje otpada
- Na oglasnim tablama i drugim medijskim alatima grada i gradskih institucija treba objaviti materijal, koji promoviše datu tematiku
- Organizovati javne akcije u kojima bi građani imali šansu da doprinesu uređenju sistema

U cilju dugoročne promjene navika, edukativne aktivnosti ne smiju zavisiti od trajanja pojedinačnih projekata. Predlaže se uspostavljanje stalnog i sveobuhvatnog programa „Tuzi – Zero Waste zajednica“, koji će osigurati kontinuirano informisanje svih segmenata društva – od domaćinstava, škola i mjesnih zajednica, do privrede, ugostiteljstva i poljoprivrednika. Poseban akcenat stavlja se na kontinuitet aktivnosti započetih kroz inicijativu *„School in Action TO0WASTE“*, kako bi se kod djece i mladih od najranijeg uzrasta sistemski razvijale navike odvajanja otpada i odgovornog odnosa prema životnoj sredini.

U sklopu programa edukacije građana i učenika potrebno je, srazmerno programu, proći kroz sljedeće stavke:

- Pravilnom odvajanju otpada;
- Rasporedu i načinu odvojenog prikupljanja;
- Pravilnom korišćenju kontejnera;
- Načinu prijavljivanja divljih odlagališta;
- Prijavljivanju prepunjenih kontejnera;
- Mogućnostima za organizovani odvoz kabastog otpada;
- Pravilnom postupanju sa posebnim vrstama otpada.

Nakon informisanja, odosno edukacije, građani će biti spremni da odgovorno i pravilno upravljaju otpadom na izvoru, pri čemu će imati razvijenu širu sliku važnosti istog.

9 AKCIONI PLAN

Akcioni plan sa pratećim prilogom se nalazi u ANNEX-u 3 „Akcioni Plan opštine Tuzi za period 2027-2029.“.

10 MONITORING I IZVJEŠTAVANJE

10.1 Indikatori uspjeha – Kvantifikacija

Indikatori su podijeljeni na indikatore ishoda (koliko je otpada odvojeno sakupljeno, recikliranog i odloženog u odnosu na ciljeve DPUO; Tabela 10.1) i indikatore rezultata (da li su mjere iz Akcionog plana sprovedene; Tabela 10.2). Godišnji bilans tokova otpada iz Tabele 7.5 čini osnovu za oba skupa indikatora.

Ciljevi Državnog plana upravljanja otpadom 2025–2029. preuzeti su u istim procentima i sa istom logikom, ali su primijenjeni na lokalne količine otpada: 4.225,6 t u 2025. i 4.385,6–6.138,1 t u 2029. (rasponi iz scenarija iz Poglavlja 7). Sastav otpada uzet je iz DPUO kao privremena pretpostavka dok se ne sprovede morfološka analiza (mjera 7): reciklabilni materijali 51–52 %, organski otpad ≈ 38–39 %, tekstil 3,3 %, kabasti otpad ≈ 2,3 % komunalnog otpada.

Kvantifikovane vrijednosti DPUO u t/god (za cijelu državu) ne mogu se prenijeti, jer DPUO računa sa 504–520 kg po stanovniku (uključuje turiste), dok Tuzi ima oko 323 kg po stanovniku.

Datumi su pomjereni tamo gdje infrastruktura omogućava ostvarenje tek poslije 2027–2028. (posude, vozila, reciklažno dvorište), a svako pomjeranje je obrazloženo u poslednjoj koloni.

Lokalna trajektorija za period 2026–2029. iznosi: odvojeno sakupljanje reciklabilnih materijala 2%, 5%, 10% i 15%, a ukupno odvojeno sakupljanje 1%, 4%, 7% i 10% komunalnog otpada; kućno kompostiranje od 2028. obuhvata najmanje 4% biootpada. Nacionalni ciljevi za 2030. (40% reciklabilnih materijala i 35% ukupno odvojenog otpada) i ciljevi reciklaže od 30% i 50% za Tuzi se ostvaruju u narednom planskom periodu, nakon uvođenja odvojenog sakupljanja biootpada.

U Annex-u 5 se nalaze indikatori uspjeha realizacije, dok se u Annex-u 4 se nalazi tabele sa aktivnostima Sprovođenja mjera akcionog plana

10.2 Izvještavanje

Obaveze evidencije i izvještavanja proizlaze iz Zakona o upravljanju otpadom („Sl. list CG“, br. 34/24 i 92/24; član 52 o evidenciji i izvještajima) i iz DPUO (poglavlja 4.13 i 8). Evidencija se vodi odvojeno za svaku vrstu otpada prema Katalogu otpada, a obuhvata količinu, poreklo, proizvode i materijale nastale pripremom za ponovnu upotrebu, recikliranjem ili drugim postupkom prerade, kao i formular o transportu otpada. Evidencija o opasnom otpadu čuva se najmanje pet godina. Formulari o transportu i godišnji izvještaj o otpadu moraju biti elektronski javno dostupni na portalu lokalne samouprave. Za rad potrebe Lokalnog plana formirana je tabela sa jasnim odrednicama redosleda i predmeta izvještavanja:

Tabela MONITORING I IZVJEŠTAVANJE.37 Sistem izvještavanja subjekata sa predmetima, rokovima i pravnim osnovama

Ko	Šta	Kome	Do kada	Pravni osnov / napomena
Imalac otpada (uključujući Komunalno kao operatera sakupljanja i pravna lica)	Evidencija o otpadu i godišnji izvještaj o otpadu	Agenciji za zaštitu životne sredine (AZŽS)	31. mart tekuće godine za prethodnu	Čl. 52 Zakona; formulari se dostavljaju elektronski; opasni otpad čuva se ≥ 5 godina
Trgovac otpadom i posrednik	Evidencija o otpadu, godišnji izvještaj	AZŽS	31. mart	Čl. 52 Zakona
Nadležni organ lokalne	Evidencija o komunalnom otpadu na teritoriji opštine;	AZŽS	31. mart	Zakon; DPUO, Upravljanje podacima i izvještavanje

samouprave (Opština Tuzi)	godišnji izvještaj o otpadu na osnovu evidencije			
Opština Tuzi	Godišnji izvještaj o sprovođenju lokalnog plana (Tabele 9.1, 10.1 i 10.2)	Skupštini opštine na razmatranje i usvajanje; kopija nadležnom ministarstvu*	31. mart tekuće godine za prethodnu	Zakon; DPUO 4.13. Sadržaj i način podnošenja uređuje pravilnik o godišnjim izvještajima o sprovođenju planova (proveriti važenje uz novi zakon)
Ovlašćeni operateri i recikleri	Potvrde o preuzimanju i obrađenim količinama; sopstveni godišnji izvještaj	Komunalnom; AZŽS	Po isporuci; 31. mart	Osnova za razlikovanje odvojeno sakupljenog i stvarno predatog
Komunalna inspekcija i komunalna policija	Nadzor nad odlaganjem komunalnog i neopasnog građevinskog otpada; kažnjavanje u skladu sa kaznenim odredbama Zakona o upravljanju otpadom i Zakona o komunalnim djelatnostima	Opštini (u sklopu godišnjeg izvještaja)*	Kontinuirano	Čl. 100 st. 3 Zakona; DPUO 4.13
AZŽS	Evidencija proizvodnje i upravljanja otpadom iz godišnjih izvještaja; monitoring; informacioni sistem (WMIS)	Ministarstvu; MONSTAT-u	Godišnje	DPUO, Upravljanje podacima
Nadležno ministarstvo	Godišnji izvještaj o sprovođenju DPUO (uključujući plan o kanalizacionom mulju); izvještaj o ciljevima na svake tri godine; završni izvještaj po isteku DPUO	Vladi	15. april tekuće za prethodnu godinu	Zakon; DPUO 4.13 i poglavlje 8
MONSTAT	Statistika otpada (Uredba EC 2150/2002)	Eurostatu	Godišnje	DPUO, Upravljanje podacima

11 ZAKLJUČAK

Na osnovu analize trenutnog stanja, opština Tuzi ima sistem upravljanja otpadom koji se svodi na sakupljanje komunalnog otpada veliki broj domaćinstava sa kantama za prikupljanje otpada, shodno čemu postoji dosta djelova u kojima se može napredovati. Zbog činjenice da se otpad ne odvaja u dovoljnoj mjeri da postoje dvije ujednačene frakcije, samim tim i ne tretira odvojeno već se kao takav odlaže. Identifikovani nedostaci u postojećem sistemu predstavljaju osnovu za definisanje mjera i aktivnosti predviđenih ovim Planom, što će učiniti i sve druge opštine kako bi se usaglasile sa Državnim planom upravljanja otpadom 2025-2029.

Njihova realizacija podrazumeva unapređenje komunalne infrastrukture, obezbjeđivanje odgovarajućih kapaciteta za sakupljanje i skladištenje otpada, razvoj sistema primarne selekcije, unapređenje reciklaže i ponovne upotrebe, kao i sanaciju lokacija na kojima je evidentirano neadekvatno odlaganje otpada.

Opština Tuzi ima veliki potencijal da oformi jednu cirkularnu ekonomiju otpada, kroz projekte kao što su izgradnja reciklažnih dvorišta, povećanje broja posuda i vozila za odvojeno prikupljanje reciklabilnog otpada i ostala ulaganja u ovom dijelu razvoja. Opština Tuzi pokazuje interes za ovu temu kroz već postojeće projekte kao što su Nera T aplikacija i pilot-projekat *TO0WASTE,* na kojima se isto uvijek može dodatno raditi i time ih unaprijediti. Opština pruža veliku inicijativu i spremna je da se unaprijedi postojeće stanje, shodno čemu će projekti koji bi trebalo da se sprovedu, prema akcionom planu opštine (Tab. 9.1), biti izvršeni u odgovarajućem roku.

Realizacijom planiranih aktivnosti očekuje se unapređenje kvaliteta i dostupnosti komunalnih usluga, povećanje stepena iskorišćavanja otpada kao resursa, smanjenje negativnog uticaja otpada na zemljište, vodu, vazduh i ekosisteme, kao i smanjenje rizika po zdravlje stanovništva. Istovremeno ovim planom po prvi put uvodi se reciklažno dvorište kao funkcionalni element sistema, po prvi put izdvajaju se iz tokova komunalnog otpada tekstil i opasan komunalni otpad, unapređenjem sistema upravljanja otpadom stvaraju se uslovi za postepeni prelazak sa tradicionalnog modela odlaganja otpada ka modelu zasnovanom na principima cirkularne ekonomije.

Ukupne investicije Plana procijenjene su na oko 961.000–995.000 €, uz godišnje operativne troškove novih tokova otpada od 12.000–26.000 €. Do 2029. godine Plan predviđa obuhvat svih naselja redovnim sakupljanjem (2028), reciklažno dvorište u funkciji (kraj 2028), odvojeno sakupljanje 15% reciklabilnih materijala i oko 10% ukupnog komunalnog otpada, kućno kompostiranje u najmanje 300 domaćinstava i sanaciju ili projekat sanacije za svih 9 aktivnih divljih odlagališta. Van ovog planskog perioda ostaju odvojeno sakupljanje kuhinjskog biootpada i dostizanje nacionalnih ciljeva reciklaže od 30% i 50%, koji zavise od regionalne kompostane i rezultata morfološke analize.

Sprovođenje ovog Plana zahtijeva kontinuirano praćenje realizacije definisanih mjera, redovno evidentiranje podataka i izvještavanje nadležnih institucija. Uspješnost Plana ne zavisi samo od izgradnje potrebne infrastrukture, već i od odgovornog postupanja svih učesnika u sistemu, uključujući lokalnu samoupravu, privredne subjekte, komunalna preduzeća i građane. Zbog toga Plan predstavlja osnovu za dugoročno, sistemsko i održivo unapređenje upravljanja otpadom na teritoriji jedinice lokalne samouprave, odnosno opštine Tuzi.

Nakon primijenjene ideje ovog Plana o upravljanju otpadom, opština Tuzi će biti daleko bliža standardima, ne samo Crne Gore, već i Evropske Unije.

ANNEX 1 CJENOVNIK USLUGA DOO "KOMUNALNO/KOMUNALE" TUZI

Red. broj	KATEGORIJA KORISNIKA USLUGA	Cijena (€/m²)			
1.	FIZIČKA LICA	0,09346			
2.	ZDRAVSTVO	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
2.1.	Bolnice, domovi zdravlja, poliklinike, hitna medicinska pomoć	0,36	6,50	3,90	40
2.2.	Ljekarske ordinacije, zubne ambulantne, apoteke, vetiranske apoteke, veterinarske ustanove, ambulante	0,61	6,50	6,50	0
3.	SOCIJALNA ZAŠTITA	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
3.1.	Objekti socijalne zaštite sa smještajem: domovi starih, objekti za liječenje bolesti zavisnosti, za djecu bez roditeljskog staranja, za djecu i osobe sa teškoćama u razvoju i drugi objekti socijalne zaštite sa smještajem	0,47	5,00	5,00	0
3.2.	Klubovi penzionera, narodne kuhinje	0,37	4,00	4,00	0
4.	OBRAZOVANJE I KULTURA	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
4.1	Vrtići i ostale predškolske ustanove, škole, fakulteti, univerziteti, naučne ustanove	0,21	4,50	2,25	50
4.1.1.	Od 0 m^2 do 1000 m^2	0,21	4,50	2,25	50
4.1.2.	Preko 1000 m^2	0,17	4,50	1,80	60
4.2.	Domovi učenika i studenata	0,47	5,00	5,00	0
4.3.	Domovi kulture, pozorišta, muzeji, galerije, koncertne dvorane, bioskopi, biblioteke	0,22	5,80	2,32	60
5.	SPORT I REKREACIJA	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
5.1.	Sportski i rekreacioni objekti: dvorane, teretane, fitnes centri, zatvoreni tereni, aerobik klubovi, sportske balon sale	0,19	5,00	2,00	60
5.2.	Igraonice za djecu	0,45	4,80	4,80	0
6.	ADMINISTRACIJA I KANCELARIJSKI PROSTORI	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
6.1.	Organi državne uprave, organi samouprave i organi i službe lokalne uprave, javne ustanove i privredna društva kojima je osnivač država ili lokalna samouprava, administrativni objekti Vojske Crne Gore, Nacionalna turistička organizacija i lokalne turističke organizacije, sudovi, tužilaštva, političke organizacije i zajednice, komore i udruženja, advokatske kancelarije, notari, javni izvršitelji	0,36	6,50	3,90	40

Red. broj	KATEGORIJA KORISNIKA USLUGA	Cijena (€/m²)			
6.2.	Strana diplomatska predstavništva (ambasade, konzulati i sl.), nevladine organizacije i udruženja, vojne kasarne	0,65	7,00	7,00	0
6.3.	Banke, osiguravajuća društva, brokerske, berzanske kuće	0,61	6,50	6,50	0
6.4.	Administrativni objekti u sektoru energetike	0,65	7,00	7,00	0
6.5.	Mediji: Radio i televizija, elektronski i štampani mediji	0,55	5,90	5,90	0
6.6.	Zavodi za izvršenje krivičnih sankcija, kazneno-popravni domovi	0,47	5,00	5,00	0
7.	VJERSKI OBJEKTI	0,22	3,00	2,40	20
8.	OBJEKTI TELEKOMUNIKACIJE I PTT OBJEKTI	0,65	7,00	7,00	0
9.	TURIZAM I UGOSTITELJSTVO	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
9.1.	Ugostiteljski objekti sa pripremanjem i usluživanjem hrane, pića i napitaka, u skladu sa Zakonom o turizmu i ugostiteljstvu, kafići, pabovi, barovi, noćni klubovi, diskoteke, otvoreni šankovi, restorani, picerije, konobe, objekti brze hrane, poslastičarnice, pečenjare, pekare, buregdžinice, čevabdžinice, mliječni restorani, čajdžinice, ketering, brod restoran	0,75	10,00	8,00	20
9.2.	Turističke agencije, rent-a-car, rent a bike, rent a yacht.	0,65	7,00	7,00	0
9.3.	Objekti za organizaciju svečanosti, svadbi i pomena	0,93	10,00	10,00	0
9.4.	Plaže i kupališta	0,93	10,00	10,00	0
10.	SAOBRAĆAJ	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
10.1.	Operativna obala: mula, pristaništa, privezišta, trajektni plato, pontoni, sidrišta i sl.	/	/	/	/
10.2.	Željezničke stanice, autobuske stanice, aerodromi, luke, autotaksi udruženja, auto-škole	0.65	7.00	7.00	0
10.3.	Zatvoreni parking prostori, javne parking garaže	0.53	5.70	5.70	0
11.	TRGOVINA	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
11.1.	Prodavnice prehrambene robe različitog tipa, samoposluge (mini, mega i maksi marketi, super marketi i sl.), diskonti pića hrane, mesare, piljare, pijace (zelene, mješovite, kamionske, stočne), veleprodajni objekti i distributivni centri prehrambenih artikala	0.93	10.00	10.00	0
11.2.	Veleprodajni i maloprodajni objekti tehničke robe, alata, rezervnih djelova, elektro, vodovodnog i građevinskog materijala, prodajno-izložbeni saloni automobila i namještaja, prodavnice tekstila, odjeće i obuće, knjižare i prodavnice školskog i sličnog pribora,	0.78	8.30	8.30	0

Red. broj	KATEGORIJA KORISNIKA USLUGA	Cijena (€/m²)			
	prodajni objekti robe široke potrošnje, parfimerije				
11.3.	Objekti za prodaju i promet energenata (benzinske stanice i sl.	0.93	10.00	10.00	0
11.4.	Skladišta zatvorenog tipa za smještaj roba i materijala	0.38	4.10	4.10	0
12.	IGRE NA SREĆU	0.85	9.10	9.10	0
13.	ZANATSTVO I USLUŽNE DJELATNOSTI	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
13.1.	Frizerski i kozmetičarski saloni, saloni za masažu i druge tretmane za njegu lica i tijela	0.90	9.60	9.60	0
13.2.	Obućarske, krojačke, tašnarske, tapetarske, staklorezačke, stolarske, ključarske, bravarske i limarske radnje, hemijske čistionice, električarski i TV servisi, fotografske radnje, kopirnice, časovničarske, filigranske i zlatarske radnje, optike, DVD i ostali klubovi, servisi za tehnički preglede i opravku vozila, praonice vozila, vulkanizeri, drugi prostori kojima je od strane nadležnog organa odobreno obavljanje zanatske djelatnosti (djelatnosti koje su u klasifikaciji djelatnosti svrstane kao zanatske djelatnosti)	0.91	9.70	9.70	0
13.3.	Objekti u izgradnji	0.19	2.00	2.00	0
14.	PROIZVODNE DJELATNOSTI	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje max korektivnog faktora u %
14.1.	Fabrike, proizvodne hale, proizvodni pogoni, kao i ostali prostori u kojima se obavlja prerada, sortiranje i pakovanje proizvoda od voća i povrća	0.76	8.10	8.10	0
14.2.	Fabrike, proizvodne hale, proizvodni pogoni, kao i ostali prostori u kojima se obavlja proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	0.70	7.50	7.50	0
14.3.	Fabrike, proizvodne hale, proizvodni pogoni, kao i ostali prostori u kojima se obavlja uzgoj životinja i živine i proizvodnja mesa, mjesnih prerađevina i jaja, preradu žitarica, otkup i prerada ljekovitog bilja, uzgajališta ribe i školjki	0.80	8.60	8.60	0
14.4.	Fabrike, proizvodne hale, proizvodni pogoni, kao i ostali prostori u kojima se obavlja proizvodnja obuće, kože, tekstila i kožnih i tekstilnih proizvoda, drvoprerada i proizvodnja namještaja, proizvodnja ljekova	0.72	7.70	7.70	0
14.5.	Fabrike, proizvodne hale, proizvodni pogoni, kao i ostali prostori u kojima se obavlja prerada metala i izrada proizvoda od metala, proizvodnja građevinskog materijala i druge djelatnosti koje su u klasifikaciji djelatnosti svrstane kao proizvodne djelatnosti	0.74	7.90	7.90	0
14.6.	Proizvodni energetski objekti	0.70	7.50	7.50	0

Red. broj	KATEGORIJA KORISNIKA USLUGA	Cijena (€/m²)			
15.	POKRETNE TEZGE I DRUGI PRIVREMENI OBJEKTI	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
15.1.	Kiosci za prodaju duvanskih proizvoda, štampe, suvenira, CD/DVD, bižuterije, igračaka, školskog pribora, poljoprivredne apoteke, prodavnice cvijeća	0.92	9.80	9.80	0
15.2.	Pokretne tezge i manji prodajni objekti za prodaju: knjiga, umjetnina, suvenira, tekstila, proizvoda domaće radinosti	0.89	9.50	9.50	0
15.3.	Pokretne tezge i manji prodajni objekti za prodaju: klasova, sjemenki, kokica, voća, povrća, kestenja, palačinki, šećerne vune, rashladne vitrine i automati za prodaju sladoleda i napitaka	0.90	9.60	9.60	0
16.	OTVORENE POVRŠINE	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
16.1.	Nepokrivene i/ili pokrivene otvorene površine za obavljanje privrednih i drugih djelatnosti, namijenjenih za skladištenje i/ili prodaju određenih roba ili pružanje određenih usluga, autoperionice,, auto-otpadi, sportske, sajamske površine, luna-parkovi, avanturistički parkovi, akvaparkovi, klizališta, karting staze, auto-placevi, otvoreni prostor benzinske stanice, otvoreni prostori autobuske stanice	0.34	9.10	3.64	60
16.2.	Nepokretni ili pokriveni sportski tereni	0.51	5.50	5.50	0
16.3.	Otvoreni parking prostori	0.37	4.00	4.00	0
16.4.	Bašte i terase ugostiteljskih objekata	0.93	10.00	10.00	0
16.5.	Nepokrivene ili pokrivene otvorene površine privrednih društava preduzetnika, iz djelatnosti: rudarstva, energetike, drvoprerade i dr.)	0.093	1.00	1.00	0
17.	OSTALI KORISNICI USLUGA	Cijena €/m²	Korektivni faktor max.	Primijenjeni kor.faktor	Umanjenje korektivnog faktora u %
17.1.	Radničke spavaone	0.19	5.00	2.00	60

ANNEX 2 – OPIS EVIDENTIRANIH DIVLJIH ODLAGALIŠTA

Dinoša - deponija 1

Aktuelno stanje u 2026 godini, **Status: Očišćena.** Deponija je očišćena. Podaci o lokaciji iz 2024 godine:

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	1. Dinoša-deponija 1
Naselje	Dinoša
Pristupni put	Asfaltirani put kroz naselje
Dimenzije	20m x 10m x 1,5m
Zapremina	cca 300 m³
Opis terena	Zemljani, neravan
Prisutni otpad	Zemljani iskop; Biorazgradivi otpad; Građevinski šut; Kabasti otpad
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 1 Deponija 1(Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 6.)

Dinoša - deponija 3

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Djelimično očišćena - i dalje aktivna

Deponija je djelimično očišćena, ali je i dalje aktivna.

Podatak	Evidencija iz 2024. godine
Oznaka u izvještaju	3. Dinoša-deponija 3
Naselje	Dinoša (u blizini lokala „Tvrđava“)
Pristupni put	Asfaltirani put kroz naselje
Dimenzije	37m x 5m x 1m
Zapremina	cca 185 m^3
Opis terena	Zemljani, većinom ravan, sa dijelom strmog nagiba prema rijeci
Prisutni otpad	Kabasti otpad; Građevinski šut; Zemljani iskop; Biorazgradivi
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 2 Deponija 3(Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 8.)

Kanjon Cijevne – deponija 5

Aktuelno stanje u 2026 godini. **Status: Očišćena.** Deponija je očišćena.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	Evidencija iz 2024. godine
Oznaka u izvještaju	5. Kanjon Cijevne-deponija
Naselje	Prema graničnom prelazu (put PG-Albanija)
Pristupni put	Asfaltirani put prema granici
Dimenzije	cca 45m x 20m
Zapremina	Nije moguće procijeniti

Podatak	Evidencija iz 2024. godine
Opis terena	Zemljani, neravan, sa prisutnim jamama i kosinama (opasnost od klizišta)
Prisutni otpad	Otpadne gume
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Preko 100 komada (Dominantno prisutne automobilske gume, ima i kamionskih)

Slika 3 Deponija 5(Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 10)

Gornji Milješ - deponija 6

Aktuelno stanje u 2026 godini. **Status: Neočišćena - i dalje aktivna**

Deponija je neočišćena i i dalje aktivna. Podaci o lokaciji iz 2024 godine:

Podatak	Evidencija iz 2024. godine
Oznaka u izvještaju	6. Gornji Milješ - deponija 1
Naselje	Gornji Milješ (put Dinoša-Milješ)
Pristupni put	Asfaltirani put
Dimenzije	cca 200m x 5m
Zapremina	Preko 1000 m^3
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Zemljani iskop (dominantno); Građevinski šut; Biorazgradivi otpad
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 4 Deponija 6 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 11.)

Gornji Milješ - deponija 7

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Očišćena Deponija je očišćena. Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	7. Gornji Milješ - deponija 2
Naselje	Gornji Milješ
Pristupni put	Asfaltirani put kroz naselje
Dimenzije	50m x 8m
Zapremina	cca 600-800 m^3
Opis terena	Zemljani, dijelom ravan a dijelom u vidu strmih kosina
Prisutni otpad	Zemljani iskop; Građevinski šut
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 5 Deponija 7 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 12.)

Donji Milješ - deponija 8

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Djelimično očišćena - i dalje aktivna. Deponija je djelimično očišćena, ali je i dalje aktivna.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	8. Donji Milješ-deponija 1
Naselje	Donji Milješ (put prema Krševu)
Pristupni put	Asfaltirani put kroz naselje
Dimenzije	20m x 8m
Zapremina	cca 150 m³
Opis terena	Zemljani, dijelom ravan, dijelom strma kosina
Prisutni otpad	Građevinski šut (dominantno); Miješani komunalni otpad; Leševi domaćih životinja
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 6 Deponija (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 13.)

Donji Milješ - deponija 9

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Neočišćena - i dalje aktivna

Deponija je neočišćena i i dalje aktivna. Pored otpadnih guma i građevinskog šuta, evidentirana je i limarija od vozila.
U ažuriranom spisku lokacija je označena kao Milješ - Vulaj.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	9. Donji Milješ-deponija 2
Naselje	Donji Milješ (put Milješ-Centar Tuzi)
Pristupni put	Uz asfaltni put (romsko naselje)
Dimenzije	Uglavnom razbacan otpad po livadi
Zapremina	cca 20 m³
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Otpadne gume; Građevinski šut; Limarija od vozila
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Da, preko 50 komada

Slika 7 Deponija 9 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 14.)

Donji Milješ - deponija 10

Aktuelno stanje u 2026 godini. **Status: Očišćena.** Deponija je očišćena.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	10. Donji Milješ-deponija 3
Naselje	Donji Milješ (put Milješ-Centar Tuzi)
Pristupni put	Uz asfaltni put (prije samog nadvožnjaka)
Dimenzije	15m x 10m x 2m
Zapremina	cca 300 m^3
Opis terena	Zemljani, sa manjim kosinama
Prisutni otpad	Građevinski šut; Zemljani iskop; Kabasti otpad; Miješani komunalni otpad; Otpadne gume; Biorazgradivi otpad
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Da, oko 25 komada

Slika 8 Deponija 10 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 15.)

Vitoja - deponija 17

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Očišćena. Deponija je očišćena. Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	17. Vitoja-deponija 1
Naselje	Put Tuzi-Božaj
Pristupni put	Asfaltirani magistralni put
Dimenzije	Nije procijenjeno (razbacan otpad)
Zapremina	cca 80-100 m^3
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Miješani komunalni otpad; Kabasti otpad; Zemljani iskop; Biorazgradivi otpad; Građevinski šut; Otpadne gume
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Da, jedna

Slika 9 Deponija 17 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 22.)

Vitoja - deponija 18

Aktuelno stanje u 2026 godini. **Status: Očišćena.** Deponija je očišćena.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	18. Vitoja-deponija 2
Naselje	Put Tuzi-Božaj
Pristupni put	Asfaltirani magistralni put
Dimenzije	Cca 40m x 20m
Zapremina	Preko 200 m^3
Opis terena	Zemljani, neravan (brežuljci)
Prisutni otpad	Građevinski šut
Prisutni opasni otpad	Salonitne ploče (cca 5 m3)
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 10 Deponija 18 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 23.)

Podhum - deponija 19

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Neočišćena - i dalje aktivna

Deponija je neočišćena i i dalje aktivna.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	19. Podhum-deponija 1
Naselje	Podhum (blizu centra za posjetioce)
Pristupni put	Asfaltirani put kroz naselje
Dimenzije	Nije procijenjeno (razbacan otpad)
Zapremina	cca 25-30 m^3
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Biorazgradivi otpad; Građevinski šut; Kabasti otpad; Miješani komunalni otpad
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Nema

Slika 11 Deponija 19 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 24.)

Koderbudan - deponija 22

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Očišćena

Deponija je očišćena.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	22. Koderbudan-deponija 2
Naselje	Koderbudan (pored Rujele)
Pristupni put	Makadamski put
Dimenzije	120m x 8m
Zapremina	cca 70-80m³
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Miješani komunalni otpad; Kabasti otpad; Biorazgradivi otpad; Građevinski šut; Otpadna plastika iz poljoprivrede; Otpadne gume
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Da, oko 15 komada

Slika 12 Deponija 22 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 27.)

Koderbudan - deponija 3

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Očišćena

Deponija je očišćena.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	23. Koderbudan-deponija 3
Naselje	Koderbudan (u korito Rujele)
Pristupni put	Zemljani put preko poljoprivrednog zemljišta Kroz korito rječice Rujele
Dimenzije	110m x 10m
Zapremina	Cca 200-220 m^3
Opis terena	Korito rijeke
Prisutni otpad	Miješani komunalni otpad; Kabasti otpad; Biorazgradivi otpad; Otpadna plastika iz poljoprivrede; Otpadne gume; Zemljište i kamen
Prisutni opasni otpad	Nema
Otpadne gume i količina	Da, oko 30-40 komada

Slika 13 Deponija 23 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 28.)

Vranj - deponija 1

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Očišćena

Deponija je očišćena i neaktivna.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	**Evidencija iz 2024. godine**
Oznaka u izvještaju	24. Vranj-deponija 1
Naselje	Vranj (Bagač)
Pristupni put	Zemljani-makadamski (prema izletištu Zbelj)
Dimenzije	50m x 30m
Zapremina	Nije moguće procijeniti
Opis terena	Zemljani, ravan
Prisutni otpad	Biorazgradivi otpad; Miješani komunalni; Kabasti otpad; Otpadna plastika iz poljoprivrede; Građevinski šut; Staklena ambalaža; Životinjski otpad
Prisutni opasni otpad	Salonitne ploče
Otpadne gume i količina	Da, vidljivo oko 15 komada

Slika 14Deponija 24 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 29.)

Vladne - deponija 2

Aktuelno stanje u 2026 godini

Status: Neočišćena - i dalje aktivna

Deponija je neočišćena i i dalje aktivna.

Podaci o lokaciji iz 2024 godine

Podatak	Evidencija iz 2024. godine
Oznaka u izvještaju	26_Vladne-deponija2
Naselje	Vladne (kod vinograda)
Pristupni put	Zemljani-makadamski
Dimenzije	90m x 50m
Zapremina	Nije moguće procijeniti
Opis terena	Djelimično ravan, zemljani, sa iskopima većih dimenzija
Prisutni otpad	Građevinski šut; Otpadna plastika iz poljoprivrede; Biorazgradivi otpad; Razna otpadna ambalaža; Otpadne gume; Kabasti otpad; Drveni otpad; Miješani komunalni otpad; Životinjski otpad
Prisutni opasni otpad	Nije uočeno vizuelnim pregledom
Otpadne gume i količina	Da, uočeno preko 20 komada

Slika 15 Deponija 26 (Izvor fotografija i podataka za 2024: izvještaj iz aprila 2024. godine, strana 31.)

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
A. INFRASTRUKTURA I OPREMA						
1.	**Izgradnja i opremanje reciklažnog dvorišta**	Opština Tuzi Komunalno	Lokacija i projekat 2026. Izgradnja 2027–2028.	**250.000 €** (po glavnom projektu) Budžet opštine, donacije, EU projekti	• Odrediti lokaciju i ishodovati urbanističko-tehničke uslove. • Projektovati zone: opasan otpad iz domaćinstava, EE otpad, baterije i akumulatori, otpadna ulja, gume, tekstil, kabasti i zeleni otpad, staklo i reciklabilni materijali. • Predvidjeti platformu za prijem otpadnih vozila (oko100–150 m², nepropusna, sa separatorom ulja). • Opremiti vagom, video-nadzorom, ogradom, tankvanama i protivpožarnom zaštitom. • Ishodovati dozvolu za skladištenje/sakupljanje i imenovati odgovorno lice (viša stručna sprema). • Dvorište prima otpad samo od građana (ne od servisa, radionica i pravnih lica).	Dvorište izgrađeno, ima dozvolu i u funkciji do kraja 2028. Mjesečna evidencija prijema po vrstama otpada (kod iz Kataloga, t).
2.	**Posude za odvojeno sakupljanje po opciji IIIb**	Komunalno Opština Tuzi	2027–2028.	**Oko 234.300 €** 234 kontejnera 1,1 m³ × 250 € = 58.500 € oko4.395 kante 120 l × 40 € = 175.800 € Budžet opštine i Crne Gore, donacije	• Popisati domaćinstva po naseljima (nastavak mapiranja TO0WASTE) i utvrditi stvarni broj kanti koji nedostaje; količina kanti je okvirna. • Na svako postojeće mjesto sa kontejnerima postaviti posudu za reciklabilne materijale, prvo u naseljima van centra. • Domaćinstvima u sistemu „od vrata do vrata“ podijeliti označene kante za reciklabilne materijale. • Sve posude uvesti u evidenciju u aplikaciji NERA-T.	Najmanje jedna posuda za reciklabilne materijale na svakom mjestu sa kontejnerima do 2028.* Sva domaćinstva u sistemu „od vrata do vrata“ imaju kantu za reciklabilne materijale.
3.	**Dodatna motorizacija i**	Komunalno Opština Tuzi	2027–2028.	**oko180.000 €**	• Nabaviti terenski kompaktor 8 m³ za oko16 naselja van redovnog sakupljanja.	Nabavljena 2 vozila do 2028.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
	oprema Komunalnog			Terenski kompaktor 8 m³ oko 110.000 € Vozilo sa dizalicom 6–10 m³ oko 70.000 € Viljuškar i kompaktor za dvorište: prema ponudi (nema cijene u DPUO)	• Nabaviti vozilo sa dizalicom 6–10 m³ za biorazgradivi/zeleni i kabasti otpad (uz postojeće vozilo od 5 m³). • Postojeći vozni park (79,5 m³) je po zapremini dovoljan; obezbijediti rezervu i plan održavanja jer su tri od šest vozila stara ili donirana.	Sva naselja obuhvaćena redovnim sakupljanjem do 2028.*
B. ODVOJENO SAKUPLJANJE RECIKLABILNIH FRAKCIJA I TRŽIŠTE						
4.	**Logistički plan i učestalost odvojenog sakupljanja**	Komunalno	Plan 2026. Primjena od 2027.	U okviru redovnog poslovanja (vozila iz mjere 3)	• Izraditi raspored odvojenog sakupljanja po naseljima, odvojen od rasporeda miješanog otpada (sada: odvojene frakcije 1× mjesečno). • Predlog*: kontejneri u urbanom dijelu najmanje 1× nedjeljno, naselja sa kantama 1× u dvije nedjelje; prilagođavati prema popunjenosti posuda. • Postaviti mjesta za odvojeno odlaganje u svim mjesnim zajednicama (sada samo u centru opštine). • Reciklabilne frakcije ne miješati u vozilu; vagati svaki odvoz.	Usvojen i primijenjen raspored (≥ 90 % termina izvršeno)* Mjesta za odvojeno odlaganje u svim mjesnim zajednicama do 2028.
5.	**Staklo i tekstil: zvona, kontejneri i humanitarne akcije**	Komunalno Sekretarijat za socijalnu pomoć	Staklo 2027. Tekstil 2028.	**27.000 €** 10 staklenih zvona oko 12.000 €	• Zvona postaviti u zonama sa velikom količinom staklene ambalaže (ugostiteljski objekti, centar) i gdje ima staklenog krša. • Kontejnere za tekstil postaviti na 5 lokacija i u dvorištu; ugovor sa ovlašćenim	Postavljeno 10 zvona i 6 kontejnera. Količine stakla i tekstila evidentirane mjesečno.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
				6 kontejnera za tekstil oko 15.000 € Donacije građana	operaterom ili humanitarnom organizacijom. • Radna grupa (Komunalno + Sekretarijat) razvija logistiku prikupljanja i prosleđivanja odeće licima kojima je potrebna i proverava kvalitet. • Potencijal tekstila do 140 t/god (3,3 % komunalnog otpada).	
6.	**Ugovori sa reciklerima i tržište sekundarnih sirovina**	Opština Tuzi Komunalno	2026–2028.	Bez troška; prihod od prodaje sekundarnih sirovina	• Zaključiti ugovore sa najmanje dva ovlašćena reciklera (papir i karton, plastika, metal, staklo) kako bi se obezbijedio kontinuitet poslije projekta TO0WASTE. • Razviti i redovno ažurirati platformu E-market (ponuda količina, povezivanje sa NERA-T). • Pratiti kvalitet odvojenih frakcija i procenat odbačenog materijala, kao i stopu učešća domaćinstava i stopu zahvata.	Potpisani ugovori do kraja 2027. Sve odvojeno sakupljene količine predate recikleru uz potvrdu. Godišnje količine sekundarnih sirovina
7.	**Morfološka analiza komunalnog otpada**	Opština Tuzi Komunalno	2026–2027.	Prema ponudi	• Dvije kampanje (ljetnja i zimska) na uzorcima miješanog otpada iz centra i iz ruralnih naselja. • Utvrditi udeo biootpada, papira, plastike, stakla, metala, tekstila i opasnih frakcija. • Rezultati su polazna osnova za indikatore, za provjeru procjene biootpada (oko1.600–2.400 t/god, prema sastavu iz DPUO) i za prevođenje ciljeva u t/god.	Urađena analiza i dostavljen izvještaj Opštini.
				C. POSEBNI TOKOVI OTPADA		
8.	**Odvojeno izdvajanje opasnog otpada iz domaćinstava**	Komunalno Opština Tuzi	Oprema 2027–2028.	**140.000 €** (procjena; konačno prema ponudi)	• **Vrste otpada** koje se primaju u dvorištu: videtii poglavlje Reciklažno dvorište • Dvije skladišne kontejnerske jedinice po cca. 15 m² sa tankvanama, ventilacijom i razdvajanjem nekompatibilnih vrsta	Skladišne jedinice u funkciji i ugovor sa operaterom. Odvojeno prikupljeno 3–5 t/god do 2029.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
			Odvojeno sakupljanje do kraja 2029.	Operativni trošak 8.000–20.000 €/god (predaja operateru)	(kiseline/baze, rastvarači, ulja, boje, pesticidi). • Označene posude po vrstama; posebne posude za baterije i fluorescentne cevi. • Predaja ovlašćenom operateru najmanje 1× godišnje i po popunjenosti; ugovor i evidencija po kodovima. • Odgovorno lice za nadzor i bezbjedno skladištenje; informisanje građana (sajt, mediji, flajeri, direktna edukacija). • Do otvaranja dvorišta: najmanje 2 akcije godišnje prikupljanja sa ovlašćenim operaterima (privremena mjesta prijema).	(potencijal 16,8 t/god oko 0,4 % komunalnog otpada).
9.	**EE otpad, baterije i akumulatori, gume, otpadna ulja**	Komunalno Opština Tuzi Ovlašćeni operateri / EPR	2027–2029.	EE otpad, baterije i gume: bez troška zbrinjavanja za Komunalno (EPR) Otpadna ulja oko 4.000–6.000 €/god	• Zaključiti ugovore sa ovlašćenim operaterima/EPR organizacijama za svaki tok; zone u dvorištu. • Ulja: građani do 10 l godišnje po domaćinstvu, IBC rezervoar sa tankvanom, pod nadstrešnicom i video-nadzorom; servisi i pravna lica imaju sopstvene ugovore. • Gume: u okviru kvote za građane; servisi predaju direktno operateru. • EE otpad: posebna zona; nacionalni cilj 65 % do 2027. odnosi se na proizvođače; lokalni potencijal do 180,6 t/god. • Baterije: ciljna stopa sakupljanja 45 % do 2027.	Ugovori za sve tokove do kraja 2028. Evidencija količina po tokovima (t/god) od prve godine rada dvorišta.
10.	**Otpadna vozila**	Komunalno Komunalna policija / inspekcija	2027–2029.	Platforma u okviru projekta dvorišta (mjera 1);	• Ugovor sa ovlašćenim operaterom za preuzimanje i dekontaminaciju vozila. • Prijem kompletnih vozila u dvorištu: identifikacija, vaganje, evidencija, potvrda o	Ugovor potpisan. Sva preuzeta vozila evidentirana (broj, masa) i predata operateru.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
				transport i prerada preko EPR/operatera	preuzimanju za odjavu vozila; privremeno skladištenje na nepropusnoj platformi. • Napuštena vozila sa javnih površina uklanja komunalna policija i predaje u dvorište po istoj procjeduri. • Procjena oko5 t/god (4–6 vozila), proveriti podatkom o odjavljenim vozilima.	
11.	**Kabasti otpad po pozivu**	Opština Tuzi Komunalno	2026–2028.	U okviru redovnog poslovanja; vozila iz mjere 3	• Formirati službu za prijem i registraciju prijava kabastog otpada; promovisati kontakt call-centra. • Uskladiti sistem sa projektom TO0WASTE. • Do otvaranja dvorišta kabasti otpad se prikuplja po pozivu i isporučuje na deponiju Livade; poslije toga u dvorište. • Kalendar akcija po naseljima*.	Služba formirana. ≥ 90 % prijava realizovano u roku od 14 dana*.
12.	**Neopasan građevinski otpad**	Opština Tuzi Komunalno	2027–2029.	Nakon izrade idejnog rješenja	• Urediti lokaciju za privremeno odlaganje šuta (KP 318/1 i KP 2957/1 KO Tuzi, iza „Euro Pact“, dio platoa na kojem je smještena mehanizacija DOO „Komunalno/Komunale“): ograda, evidencija, definisane vrste otpada i kapacitet. • Definisati dalje postupanje: ponovna upotreba u građevinskim projektima opštine, drobljenje asfalta i cigle u najbližem postrojenju, metali u livnice. • Opasni građevinski otpad (npr. cement-azbest) se ne prima na lokaciji, već se predaje ovlašćenom operateru (vidi mjera 13).	Lokacija uređena i u upotrebi. Godišnja evidencija primljenog otpada po vrstama.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
			D. DIVLJA ODLAGALIŠTA			
13.	**Divlja odlagališta: evidencija, sanacija i prevencija**	Opština Tuzi Komunalno Komunalna inspekcija i policija Mjesne zajednice	2026–2029.	Popis i NERA-T: bez troška Sanacija većeg odlagališta: prema projektu sanacije Manje lokacije: godišnji program Opštine	• Popisati sve lokacije (GPS, Procjena količine i vrste, opasnost) i uneti ih u NERA-T registar do kraja 2026. (evidentirano je 26 lokacija, od kojih je 9 aktivno (Tab. 5.10); najveća je Vladne – deponija 2, 42°21'03.4"N 19°17'27.9"E). • Izraditi projekat sanacije i rekultivacije najveće lokacije (član 98 stav 2 Zakona) uz saglasnost Ministarstva; tehnička sanacija pa rekultivacija. • Redovne i vanredne akcije čišćenja manjih lokacija; projekat „Čista mjesna zajednica“; pretvaranje lokacija u mini-parkove. • Prevencija ponovnog nastanka: obuhvatiti naselja van sistema (oko16) kontejnerima i/ili kantama, kabasti otpad po pozivu, nadzor (foto-zamke) i kažnjavanje. • Protokol za opasan otpad na divljim odlagalištima (azbest, kanisteri, ulja): ne uklanja redovna ekipa, već se prijavljuje inspekciji i predaje ovlašćenom operateru.	Registar kompletan do kraja 2026. Sve evidentirane lokacije sanirane ili u projektu sanacije do 2029. Prijava uklonjena u roku od 30 dana*. Za preostale lokacije potrebno je da se utvrde prioriteti sanacije, okvirni rokovi i nosioci aktivnosti
14.	**Evidentirati odlagališta u osjetljivim područjima.**	Nadležni sekretarijat Opštine Tuzi, komunalna inspekcija i DOO „Komunalno/Komunale“ Tuzi	2027.		• Terenskim obilaskom i na osnovu prijava građana formirati georeferenciranu evidenciju. • Za svaku lokaciju unijeti koordinate, fotografije, vrstu i procijenjenu količinu otpada, najbliži vodotok, izvor ili bunar i uočeni pravac oticanja vode.	Uspostavljena karta odlagališta, broj evidentiranih i ponovo aktiviranih lokacija.
15.	**Ukloniti izvor zagađenja i spriječiti dalje raznošenje**	Opština Tuzi, JKP i odgovarajući ovlašćeni operater	Odmah po utvrđivanju neposrednog rizika, za ostale	Prema jediničnom trošku dosadašnjih	.• Na prioritetnim lokacijama organizovati kontrolisano uklanjanje i predaju otpada odgovarajućem operateru.	Broj saniranih prioritetnih lokacija, količina predatog otpada i stanje

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
			lokacije prema godišnjem programu	akcija čišćenja (€/m³) i zapreminama iz Tab. 5.11	• Gdje je uočeno isticanje, predvidjeti prihvat i kontrolisano zbrinjavanje zagađene vode. • Nakon uklanjanja provjeriti stanje zemljišta i po potrebi sprovesti dodatnu sanaciju i kontrolne obilaske	lokacije na kontrolnom obilasku.
E. BIOOTPAD, KANALIZACIONI MULJ I EDUKACIJA						
16.	**Biootpad: kućno i zajedničko kompostiranje**	Opština Tuzi Komunalno	2027–2029.	Komposteri: 24.850–33.600 €	• Podijeliti 400 kompostera domaćinstvima sa okućnicom (cilj: najmanje 300 aktivnih korisnika) uz obuku korisnika; promovisati kućni kompost i njegovo odlaganje na posebnoj sekciji dvorišta. • Odvojeno sakupljanje zelenog otpada sa javnih površina, bašti i parkova; jednostavno lokalno kompostiranje na uređenoj lokaciji pored reciklažnog dvorišta Tuzi. Prethodi nabavka opreme i vozila. Opštinski tretman radi se jednostavnom tehnologijom samo za zeleni otpad. Ostali organksi otpad će ići na Podgoricu kada se formira kompostana. • Kuhinjski otpad fazno: velike proizvođače (ugostiteljstvo, javne ustanove) nakon obezbjeđenja prijema u ovlašćenom postrojenju. • Opravdanost sopstvenog postrojenja procjeniti nakon analize (mjera 7) i uporediti sa regionalnim rješenjem (Podgorica).	Odvojeno sakupljen zeleni otpad (t/god). Najmanje 300 aktivnih korisnika kućnog kompostiranja nakon 12 mjeseci.
17.	**Kanalizacioni mulj**	Opština Tuzi Nadležno komunalno preduzeće	2026–2029. PPOV do 2035.	Evidencija i popis: u okviru redovnog poslovanja	• Uvesti dnevnik pražnjenja septičkih jama (datum, lokacija, zapremina, mjesto predaje) i popis jama sa podacima o vodonepropusnosti. • Ugovorni prijem sadržaja na PPOV sa dozvolom za ovu vrstu otpada (najbliži: Podgorica).	Uspostavljena evidencija do kraja 2027. Godišnja količina pražnjenja (m³) objavljena.

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
					• Procjena: septičke jame oko3.400–6.800 m³/god; PPOV 9.000 ES (poslije 2030.) oko160–390 t/god mulja pri 30 % suve materije. • Studija izvodljivosti zbrinjavanja mulja (DPUO, 2026); PPOV predvidjeti sa dehidracijom mulja.	
18.	**Uspostaviti ciljano praćenje kvaliteta voda**	Nadležni sekretarijat i akreditovana laboratorija, uz stručnu podršku hidrogeologa	Uz početni popis i pri svakoj novoj prijavi	Procjena vrijednosti zavisi od cijena usluga laboratorija i ostalih stručnih usluga Opština Tuzi	• Kod visokorizičnih lokacija na površinskim vodama predvidjeti uporediva mjerenja uzvodno i nizvodno od mogućeg mjesta uticaja. • Kod podzemnih voda mjerna mjesta odabrati prema hidrogeološkim uslovima i mogućoj vezi sa izvorom, bunarom ili vodozahvatom. • Parametre odrediti prema sastavu otpada.	Sve evidentirane lokacije razvrstane po prioritetu. Za svaku visokorizičnu lokaciju određeni mjera, nosilac i rok intervencije.
19.	**Ugraditi zaštitu voda u projektovanje objekata**	Opština Tuzi	Za zajedničku parcelu tokom izrade tehničke dokumentacije, a za buduće objekte pri izboru lokacije	Opština Tuzi kao investitor i odgovorni projektant	• Na određenoj parceli provjeriti rizik od plavljenja, propusnost podloge, položaj u odnosu na izvore, vodozahvate i zone sanitarne zaštite, kao i pravac površinskog oticanja. • Projektom razdvojiti čiste atmosferske vode od voda sa prijemnih i manipulativnih površina. • Za potencijalno zaprljane vode predvidjeti kontrolisano prikupljanje i odgovarajući tretman prema očekivanom zagađenju. • Iste kriterijume primijeniti pri vrednovanju lokacija budućih objekata.	Dokumentovana ocjena podobnosti parcele i projektno rješenje odvodnjavanja za obje funkcionalne zon
EDUKATIVNI PROGRAMI						

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Br.	Mjera	Odgovorni	Rok	Procjenjena vrijednost i izvor	Aktivnosti	Indikator uspjeha
20.	**Edukativni programi**	Opština Tuzi Škole (O.Š. i S.Š.) Komunalno	Plan 2026. Realizacija od 2027.	U okviru budžeta Opštine i projekata	• Edukativni plan za škole i zaposlene u javnim i privatnim preduzećima. • Kampanja prije otvaranja dvorišta: šta se i kako odlaže, posebno opasan otpad i ulja. • Promocija aplikacije NERA-T.	Najmanje 4 radionice po razredu O.Š. i S.Š. godišnje. Najmanje 4 seminara godišnje za zaposlene.
21.	**Analiza troškova i izrada kriterijuma za umanjenje tarife i pilot-modela „plati koliko baciš“**	Opština Tuzi i vršilac komunalne djelatnosti	2027.	u okviru redovnog poslovanja	• Uspostavljanje evidencije korisnika, posuda, pražnjenja i domaćinstava koja kompostiraju u pilot-području • Primjena podsticaja i pilot-obračuna u odabranim naseljima sa sistemom „od vrata do vrata“ • Ocjena rezultata i odluka o proširenju	Izrađena analiza; usvojeni kriterijumi i odgovarajući cjenovnik Svi korisnici i posude obuhvaćeni pilotom evidentirani; utvrđeno početno stanje količina otpada Broj uključenih domaćinstava; broj ostvarenih umanjenja; promjena količine miješanog otpada po korisniku Izvještaj o količinama, troškovima, naplati, kvalitetu odvajanja i pojavi nelegalnog odlaganja; odluka o daljoj primjeni
UKUPNO (utvrđene i procjenjene investicije):				**856.150–864.900 € (+ ponude)**		

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Indikatori označeni zvjezdicom (*) imaju okvirnu ciljnu vrijednost, koja se potvrđuje nakon prve godine praćenja. Za mjere čiji je nosilac Opština odgovoran je sekretarijat nadležan za komunalne poslove i zaštitu životne sredine, a za mjere DOO „Komunalno/Komunale“ izvršni direktor, koji za svaku mjeru određuje odgovorno lice.

Ukupne investicije Plana iznose oko 961.000–995.000 €: mjere Akcionog plana (856.150–864.900 €) i mobilna služba za usitnjavanje rezidbenih ostataka iz Tab. 8.5 (105.000–130.000 €), bez stavki koje se utvrđuju ponudom (morfološka analiza, oprema reciklažnog dvorišta, sanacija odlagališta). Godišnji operativni troškovi novih tokova otpada iznose 12.000–26.000 € (opasni otpad iz domaćinstava 8.000–20.000 €, otpadna ulja 4.000–6.000 €). Raspodjela troškova po godinama prati rokove iz Tab. 9.1, a izvori finansiranja su budžet Opštine, sopstveni prihodi DOO „Komunalno/Komunale“, Eko-fond, fondovi EU (IPA/Interreg) i donacije.

PRILOG 1 Aktivnosti upravljanja otpadom – zaštićena područja

Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partneri	Rok realizacije	Procijenjena vrijednost	Izvor finansiranja	Indikator uspješnosti
Evidentiranje postojećeg stanja upravljanja otpadom u zaštićenim područjima, uključujući postojeće posude, pristupne pravce, učestalost odvoza, lokacije na kojima nastaju veće količine otpada i mjesta nepropisnog odlaganja	Organ lokalne uprave nadležan za zaštitu životne sredine	Organ nadležan za komunalne poslove, DOO Komunalno Tuzi, upravljač zaštićenog područja kada je određen	2026–2027.	U okviru redovnih aktivnosti nadležnih organa	Budžet Opštine Tuzi	Izrađena evidencija postojećeg stanja za sva postojeća zaštićena područja

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Uključivanje zaštićenih područja u GIS bazu sistema upravljanja otpadom, sa prikazom granica područja, postojeće komunalne infrastrukture, kritičnih lokacija i evidentiranih nelegalnih odlagališta	Organ lokalne uprave nadležan za zaštitu životne sredine	Nadležna služba za GIS, DOO Komunalno Tuzi, upravljač zaštićenog područja kada je određen	2027–2028. i kontinuirano ažuriranje	Prema obimu razvoja GIS sistema	Budžet Opštine, Eko-fond, nacionalni i međunarodni fondovi	Broj zaštićenih područja uključenih u GIS bazu; broj evidentiranih kritičnih lokacija
Prilagođavanje broja, vrste i rasporeda posuda za sakupljanje otpada karakteristikama, stepenu posjećenosti i režimu zaštite konkretnog područja	Organ lokalne uprave nadležan za komunalne poslove i DOO Komunalno Tuzi	Organ nadležan za zaštitu životne sredine, upravljač zaštićenog područja kada je određen	Kontinuirano 2026–2029.	Prema Programu sakupljanja i prevoza otpada i godišnjim planovima nabavke opreme	Budžet Opštine, sredstva DOO Komunalno Tuzi, Eko-fond i druga raspoloživa sredstva	Broj zaštićenih područja u kojima je sistem sakupljanja prilagođen stvarnim potrebama i režimu zaštite
Prilagođavanje dinamike pražnjenja posuda i odvoza otpada intenzitetu korišćenja prostora, uz pojačan odvoz u periodima povećane posjećenosti, turističke sezone, vikenda, praznika i manifestacija	DOO Komunalno Tuzi	Organ nadležan za komunalne poslove, upravljač zaštićenog područja kada je određen	Kontinuirano	U okviru redovnog programa rada, uz dodatna sredstva prema potrebi	Sredstva DOO Komunalno Tuzi i budžet Opštine	Smanjen broj slučajeva prepunjenih posuda i rasipanja otpada; broj realizovanih vanrednih odvoza
Evidentiranje, uklanjanje i sanacija lokacija na kojima je nepropisno odložen komunalni, građevinski, kabasti i drugi otpad u zaštićenim područjima	DOO Komunalno Tuzi	Organ nadležan za zaštitu životne sredine, komunalna policija, nadležna inspekcija, upravljač zaštićenog područja kada je određen	Kontinuirano 2026–2029.	U zavisnosti od obima i količine otpada	Budžet Opštine, Eko-fond i druga raspoloživa sredstva	Broj evidentiranih lokacija; broj saniranih lokacija; količina uklonjenog otpada; broj lokacija na kojima se problem ponavlja

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

Pojačan nadzor nad kritičnim lokacijama na kojima postoji rizik od nelegalnog odlaganja otpada, uključujući terenske kontrole i, gdje je opravdano, primjenu video-nadzora i drugih preventivnih mjera	Komunalna policija i nadležna inspekcija	Organ nadležan za zaštitu životne sredine, DOO Komunalno Tuzi, upravljač zaštićenog područja kada je određen	Kontinuirano	Prema godišnjim planovima i obimu potrebne opreme	Budžet Opštine, projektna sredstva	Broj izvršenih kontrola; broj evidentiranih nepravilnosti; broj kritičnih lokacija obuhvaćenih nadzorom
Organizovanje posebnog režima upravljanja otpadom tokom javnih, sportskih, turističkih, kulturnih i drugih događaja koji se održavaju u zaštićenim područjima	Organizator događaja	DOO Komunalno Tuzi, organ nadležan za zaštitu životne sredine, organ nadležan za komunalne poslove i upravljač zaštićenog područja kada je određen	Za vrijeme svakog događaja	U okviru troškova organizacije događaja	Sredstva organizatora i drugi odgovarajući izvori	Broj događaja za koje je unaprijed organizovano sakupljanje i uklanjanje otpada; stanje lokacije nakon završetka događaja
Uspostavljanje odgovarajućeg načina postupanja sa zelenim otpadom nastalim održavanjem zaštićenih područja, uz sprječavanje njegovog nepropisnog odlaganja i širenja invazivnih stranih vrsta	Upravljač zaštićenog područja kada je određen / nadležna služba za održavanje prostora	Organ nadležan za zaštitu životne sredine, DOO Komunalno Tuzi	Kontinuirano	U okviru redovnog održavanja i razvoja sistema za tretman biootpada	Budžet nadležnog subjekta, budžet Opštine, projekti	Uspostavljen kontrolisan način postupanja sa zelenim otpadom; količina zelenog otpada usmjerena na odgovarajući tretman kada su podaci dostupni
Informisanje i edukacija stanovništva, posjetilaca, organizatora manifestacija, turističkih subjekata i drugih korisnika zaštićenih područja o pravilnom postupanju sa otpadom	Organ lokalne uprave nadležan za zaštitu životne sredine	DOO Komunalno Tuzi, obrazovne ustanove, mjesne zajednice, NVO, upravljači zaštićenih područja	Kontinuirano 2026–2029.	Prema godišnjim programima	Budžet Opštine, Eko-fond, nacionalni i međunarodni projekti	Broj realizovanih kampanja, edukativnih aktivnosti i postavljenih informativnih sadržaja
Preispitivanje postojećeg sistema upravljanja otpadom na području	Organ lokalne uprave nadležan za	Organ nadležan za komunalne poslove, DOO Komunalno	Nakon proglašenja zaštite, u	U zavisnosti od potrebnih mjera	Budžet Opštine i drugi raspoloživi izvori	Broj novoproglašenih zaštićenih područja za koja je izvršena

ANNEX 3 – AKCIONI PLAN OPŠTINE TUZI

koje tokom važenja Plana bude proglašeno zaštićenim i njegovo prilagođavanje novom statusu prostora	zaštitu životne sredine	Tuzi, upravljač novog zaštićenog područja kada bude određen	razumnom roku u skladu sa potrebama konkretnog područja			analiza i prilagođen sistem upravljanja otpadom
Godišnje praćenje realizacije mjera upravljanja otpadom u zaštićenim područjima i predlaganje korektivnih aktivnosti	Organ lokalne uprave nadležan za zaštitu životne sredine	DOO Komunalno Tuzi, organ nadležan za komunalne poslove, službe nadzora i upravljači zaštićenih područja	Jednom godišnje	U okviru redovnih aktivnosti	Budžet Opštine Tuzi	Izrađen godišnji pregled realizacije mjera i predložene korektivne aktivnosti kada su potrebne

ANNEX 4 – SPROVODJENJE MJERA AKCIONOG PLANA

Mjera	Indikator	Polazna vrijednost	Cilj i rok	
1.	Reciklažno dvorište u funkciji, sa dozvolom i evidencijom	Ne postoji	U funkciji do kraja 2028.	Dozvola, evidencija dvorišta
2.	Posude za reciklabilne materijale na mjestima sa kontejnerima i u domaćinstvima	234 kontejnera 1,1 m³ (+100 planirano); 4.605 kanti 120 l u 1.535 domaćinstava	Posuda na svakom mjestu; sva domaćinstva sa kantom do 2028.	Evidencija Komunalnog, NERA-T
3.	Vozila nabavljena; naselja obuhvaćena redovnim sakupljanjem	6 vozila (79,5 m³); ≈16 naselja van sakupljanja	2 vozila do 2028.; sva naselja do 2028.	Program rada, dnevnici odvoza
4.	Učestalost odvojenog sakupljanja i mjesta za odvojeno odlaganje u mjesnim zajednicama	Odvojene frakcije 1× mjesečno; mjesta samo u centru	Raspored ispunjen u ≥ 90 % termina; mjesta u svim MZ do 2028.	Dnevnici odvoza, vaga
5.	Postavljena zvona i kontejneri; ugovor o preuzimanju	Nema	10 zvona (2027), 6 kontejnera (2028)	Evidencija Komunalnog
6.	Ugovori sa reciklerima	Ugovor o otkupu sekundarnih sirovina (DOO „Deponija“)	Najmanje dva ugovora do kraja 2027.	Ugovori, potvrde
7.	Morfološka analiza	Ne postoji	Dvije kampanje; izvještaj do kraja 2027.	Izvještaj analize
8.	Skladišne jedinice za opasni otpad iz domaćinstava; ugovor sa operaterom	Nema	U funkciji do 2028.; 3–5 t/god do 2029.	Evidencija dvorišta, ugovor
9.	Ugovori za EE otpad, baterije, gume i otpadna ulja	Nema ugovora	Ugovori za sve tokove do kraja 2028.	Ugovori, evidencija po tokovima
10.	Ugovor za otpadna vozila; evidencija preuzetih vozila	Nema	Ugovor sa operaterom do 2029.; sva preuzeta vozila evidentirana	Ugovor, evidencija dvorišta
11.	Služba za kabasti otpad; udeo prijava realizovanih u roku od 14 dana	Nema službe	Služba 2026.; ≥ 90 % u roku*	Evidencija prijava
12.	Lokacija za neopasni građevinski otpad uređena	Lokacija određena, bez evidencije	U upotrebi do 2029.; godišnja evidencija	Evidencija prijema
13.	Evidentirane i sanirane lokacije divljih odlagališta	26 evidentiranih lokacija, 9 aktivnih (Tab. 5.10)	Registar kompletan 2026.; sve lokacije sanirane ili u projektu do 2029.; uklanjanje u roku od 30 dana*	NERA-T registar
14.	Georeferencirana evidencija odlagališta u osjetljivim područjima	Nema	Karta odlagališta do kraja 2027.	NERA-T, izvještaj inspekcije
17.	Evidencija pražnjenja septičkih jama	Nema evidencije	Dnevnik pražnjenja od 2027.	Dnevnik, vodovod/komunalno

ANNEX 4 – SPROVODJENJE MJERA AKCIONOG PLANA

18.	Razvrstane lokacije po riziku za vode; mjere za visokorizične lokacije	Nema	Uz početni popis i svaku novu prijavu	Izvještaji laboratorije
19.	Ocjena podobnosti parcele i projektno rješenje odvodnjavanja	Nema	Uz tehničku dokumentaciju dvorišta	Tehnička dokumentacija
20.	Edukativne aktivnosti	—	≥ 4 radionice po razredu i ≥ 4 seminara godišnje	Izvještaji škola i opštine
21.	Analiza troškova i pilot projekat „plati koliko baciš“	Nema	Analiza i kriterijumi 2027.; pilot u odabranim naseljima	Izvještaj, cjenovnik

ANNEX 5 – INDIKATORI USPJEHA

Br.	Pokazatelj	Cilj DPUO (nacionalni)	Polazno stanje u Tuzi	Cilj za Tuzi (godina)	Kvantifikacija za Tuzi (2029.)	Obrazloženje izmjene
A. SAKUPLJANJE						
1.	**Obuhvat uslugom sakupljanja**	DPUO: 100 % stanovništva do 2025. (Crna Gora: 93 %)	16 od 41 naselja van redovnog sakupljanja (< 10 % stanovništva)	100 % stanovništva do 2028.	—	Terenski kompaktor (mjera 3) nabavlja se 2027–2028., nakon čega se 2025. ne može ostvariti.
2.	**Odvojeno sakupljanje reciklabilnih materijala** (papir, plastika, metal, staklo, kompozit, drvo)	DPUO: 15 % do 2025., 40 % do 2030.	< 1 % (7,1 t papira, kartona i plastike, TO0WASTE do jula 2026.; osnova oko 2.160 t/god)	2 % (2026), 5 % (2027), 10 % (2028), 15 % (2029)*	oko 340–490 t/god (2029)	Cilj DPUO za 2025. Tuzi dostiže 2029.; cilj od 40 % ostaje za sljedeći plan (posude i vozila tek 2027–2028).
3.	**Ukupno odvojeno sakupljanje** (svi tokovi)	DPUO: 20 % do 2025., 35 % do 2030.	< 1 %	Oko 10 % do 2029.*	oko 460–650 t/god	Zbir ciljeva po tokovima; 20 % se očekuje poslije uvođenja odvojenog sakupljanja biootpada (poslije 2029.).
4.	**Tekstil**	DPUO: 10 % do 2025., 20 % do 2030. (3,3 % komunalnog otpada)	Nije odvojeno sakupljan; potencijal oko 140 t/god	10 % do 2029.; 20 % do 2030.	oko 15–20 t/god (2029); oko 30–40 t (2030)	Kontejneri za tekstil postavljaju se 2028. (mjera 5).
5.	**Kabasti otpad**	DPUO: 20 % do 2025. (2027), 40 % do 2030.	Bez evidencije; kabasti otpad ide na deponiju; potencijal oko 100–145 t/god	20 % do 2029.; 40 % do 2030.	oko 20–30 t/god (2029)	Dvorište i služba za kabasti otpad počinju 2028. (mjere 1 i 11).
B. RECIKLAŽA						
6.	**Priprema za ponovnu upotrebu i reciklažu komunalnog otpada**	DPUO i Zakon (čl. 21): ≥ 30 % do 2029., ≥ 50 % do 2030.	oko 7,1 t stvarno predato recikleru (potvrde)	≥ 85 % odvojeno sakupljene mase stvarno predato (odbačeno ≤ 15 %)*; oko 12–13 % reciklabilnih materijala u 2029.	oko 290–410 t/god (2029)	Reciklaža ne može premašiti odvojeno sakupljeno. 30 % i 50 % su nacionalni ciljevi koji se za Tuzi ostvaruju poslije 2029.

ANNEX 5 – INDIKATORI USPJEHA

7.	**Ambalažni otpad**	DPUO: odvojeno sakupljanje 50 % do 2030., 60 % do 2035.; reciklaža 25 % do 2029. (staklo 30 %, papir i karton 30 %, metal 40 %, plastika 15 %), 35 % do 2030.	Nema evidencije ambalaže u odvojenom otpadu	Evidencija ambalaže po materijalu od 2027.; procjenti DPUO po materijalu važe kao cilj sistema EPR	—	Reciklažu ambalaže obezbjeđuju proizvođači i uvoznici (čl. 62 Zakona); opština prati količine predate sistemu.
C. BIOOTPAD I ODLAGANJE						
8.	**Biootpad i zeleni otpad**	DPUO: odvojeno 17,2 % do 2025. (50 % zelenog i 10 % biootpada), 27,2 % do 2030.; kućno kompostiranje 4 %	Nema evidencije; Procjena biootpada oko 1.600–2.400 t/god (sastav prema DPUO)	Kućno kompostiranje ≥ 4 % biootpada; ≥ 300 aktivnih korisnika (oko 9 % domaćinstava); zeleni otpad ≥ 25 % do 2029.*	oko 70–95 t (kompost); oko 80–110 t (zeleni)	Ruralna struktura (okućnice); odvojeno sakupljanje kuhinjskog otpada tek poslije 2029. Procjena se provjerava morfološkom analizom (mjera 7).
9.	**Odlaganje biorazgradivog otpada**	Zakon (čl. 27) i DPUO Tab. 32: ≤ 75 % količine iz 2010. do 2025., ≤ 50 % do 2029., ≤ 35 % do 2033. (Tab. 33 navodi 70 % za 2029.)	Količina iz 2010. za Tuzi nije poznata (indikativno oko 3.000 t = 2,08 % od 146.000 t)	Utvrditi baznu količinu do 2027.; ≤ 50 % (oko 1.500 t) kao zakonski cilj za 2029.	oko 1.500 t/god (granica)	Bez odvojenog sakupljanja biootpada cilj za 2029. neće biti ostvaren; potrebna je rana Procjena i korektivne mjere.
D. POSEBNI TOKOVI						
10.	**Opasan otpad iz domaćinstava**	DPUO: odvojeno sakupljanje do kraja 2029., najmanje jedan centar po opštini (oko 0,4 % komunalnog otpada)	0 t (nema odvojenog sakupljanja ni evidencije)	Centar u dvorištu do 2028.; 3–5 t/god do 2029.	3–5 t (potencijal oko 17–25 t)	Prvih godina se očekuje mali udeo potencijala dok građani ne naviknu na sistem.
11.	**EE otpad**	DPUO: odvojeno sakupljeno ≥ 65 % do 2027. (EPR)	Nema evidencije	≥ 65 % lokalnog potencijala (oko 4,3 % komunalnog otpada) do 2029.*	oko 120–175 t/god	DPUO cilj za 2027. pomjera se na 2029. jer dvorište počinje 2028.; obaveza je proizvođača.
12.	**Baterije, gume i otpadna ulja**	DPUO: baterije 45 % do 2027.; gume 80 %	Nema evidencije; gume se odlažu na	Baterije 45 % do 2029.*; gume 80 % i ulja 70 % do 2029.	Prema potencijalu	Potencijal se utvrđuje poslije prve godine evidencije; opština prati količine predate EPR sistemu.

ANNEX 5 – INDIKATORI USPJEHA

		do 2029.; ulja 70 % do 2029.	Livadama po ugovoru		utvrđenom 2027.	
13.	**Otpadna vozila**	DPUO: ≥ 95 % prerade, ≥ 85 % reciklaže mase preuzetih vozila do 2030. (EPR)	Nema evidencije (Procjena oko 5 t/god)	100 % preuzetih vozila predato ovlašćenom operateru	oko 5 t/god	Cilj prerade je obaveza operatera; opština obezbjeđuje prijem i evidenciju.
14.	**Neopasan građevinski otpad**	DPUO: 75 % odvojeno sakupljanje; Zakon: ≥ 70 % priprema za ponovnu upotrebu i reciklažu	Lokacija određena 2021. (KP 318/1 i 2957/1 KO Tuzi); bez evidencije	Lokacija uređena do 2029.; 100 % primljenog otpada evidentirano po vrstama	—	procenat se ne postavlja dok se ne uspostavi evidencija; cilj od 70 % je obaveza proizvođača otpada.
E. OSTALO						
15.	**Kanalizacioni mulj**	DPUO: odlaganje ≤ 5 % suve materije do 2035.; studije 2026.; mreža PPOV do 2035.	Mulj iz PPOV ne nastaje; septičke jame oko 3.400–6.800 m³/god (Procjena)	Dnevnik pražnjenja od 2027.; PPOV 9.000 ES planiran do 2035.	PPOV (poslije 2030.): oko 160–390 t/god	U planskom periodu prate se samo septičke jame i čišćenje mreže.
16.	**Generisanje otpada po stanovniku**	DPUO: rast sa 504 na 547 kg po stanovniku do 2040. (oko 0,55 % godišnje)	oko 323 kg po stanovniku (2025.)	Godišnje praćenje; upoređivanje sa scenarijima iz Poglavlja 7	—	Lokalni trend (2,41 % godišnje, 2021–2025.) viši je od nacionalnog; dio rasta čini evidencija frakcija ranije van sistema.